మహాభారతము

శల్యపర్వము

(తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతము)

ఆంధ్ర గ్రంథమండలి
తెనాలి

రామకృష్ణ ప్రింటింగువర్క్సు, తెనాలి.

విషయసూచిక.

శల్యపర్వము.

మహాభారతము

శల్యపర్వము

ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీగిరిజాసమవాయము
హాగురుతరశుభగసంపదాలంబ సదా
యోగిజనక్షేమసమా
యోగర్భితదివ్యచిత్త హరిహరనాథా. ౧

దేవా జనమేజయ ధా
త్రీవల్లభుఁ డుత్సుకత్వరేఖాసౌమ్య
శ్రీవిలసితుఁడై యిట్లనుఁ
డా వైశంపాయనున కుదాత్తవినీతిన్. ౨

దురమున నమ్మెయిఁ గర్ణుఁడు
పరిమార్పంబడిన నల్పపరిజనుఁడై య
క్కురుపతి యజయ్యుఁ డగు
నయ్యరులయెడం బిదప నెట్టు లయ్యె మునీంద్రా. 3

ఏను మును విన్నయకౌరవేంద్ర పాండు
విభుతనూజుల చరితంబు వేడ్కఁ బెంచెఁ

జెవులతియ్యంబు దళుకొత్తఁ జెప్పు మనఘ
వారి దైన్యయసంతరవర్తనంబు.

అని యడిగిన వైశంపాయనుం డమ్మహీనాయకున కిట్లని నట్లు కర్ణుండు వెగ్గిన దుర్యోధనుండు హతావశిష్టవసుధావరు పరివేష్టింపఁ గొంచెపుమూఁకలతోడ విడిదలకుం జని సుహ జ్జనంబులు దేర్ప విషాదం బుడిగి సముత్సాహ దోర్లీలయై శల్యునిం దనకు సేనాపతిం గావించి వేగుటయు బల బొలుపున వెలయఁ బోరికలనికి నడచెఁ బాండవేయులు బలంబుతోడం బన్ని యేతెంచిన నయ్యిరువాఁగునకు సు సురసమరంబునుం బోనిసంగ్రామంబయ్యె నంత మధ్యాహ్న బున నమ్మద్రపతి యుధిష్ఠిరుపరాక్రమంబునం దెగియెఁ బ పడి భటులుం జెలులుఁ జుట్టంబులును సమసిన నుక్కు ద యుక్కుఱువిభుం డనిపని సాలించి వెఱఁ బొందెడుచోఁ బుత్తో నొక్కరుండు దొలంగం బాఱి యొక్కమడుగు సొ దాఁగ యుండె నట గెలుపునుబ్బునం బొంపిరి వోవుపా వేయు లతం డం దునికి యెఱింగి యయ్యెడకు నరిగి నలి చుట్టుముట్టి పిలిచిన వెడలి పదముడితోడి పెనంకువం బెద్ద ప్రొద్దు పెనంగి యాభూనాథుండును బ్రొద్దు సాల వాలినప భీముగదాఘాతంబునఁ దొడలు విఱిగి పడియె నంత నిశా యంబున నశ్వత్థామ కృపకృతవర్మలు చనుదెందోమగా

నందనస్కంధావారంబుఁ గొదివి పాంచాలప్రభద్రికమాత్స్య ప్రభృతిశేషసైన్యంబుల సమయించె మఱునాఁడు సంజయుఁడు కురుక్షేత్రంబునం దుండి పూర్వాహ్ణంబునఁ గరినగరంబున కరుగుదెంచి.

పొరిఁబొరి మోము వొప్పుజలపూరము గ్రమ్మఁగ నూర్ధ్వబాహుఁ
డై । చరణయుగంబు దొట్రుపడ సంభృతశోకత రాజవీథి నె
వ్వరిఁ గని దైన్యమైన హామహీతలవైభవ హాధృతరాష్ట్రపుత్ర హా
కరిపురనాథ యంచుఁ జెలుఁగు గద్గదికం దగులంగ నేడ్చుచున్. ౬

జననయనచకోరానం
దనుఁ డగు నృపచంద్రుఁ డనుచితం బయినవిధం
బున నస్తమించె నంచుం
దనుఁడోలనభరితభూరిదైన్యుం డగుచున్. ౭

చని ధృతరాష్ట్రమందిరంబు ప్రవేశించి లోపలికొలువున గాంధారియుం గోడండ్రును విదురుండును మఱియును దగుచుట్టంబులునుం బరివేష్టింపఁ గర్ణలేమికిఁ బ్రేముడించుపలుకులు నెల్లనుల్లంబు దురపిల్ల నున్నయన్నరనాథుం గని డగ్గుత్తిక వెట్టుచుఁ దనపేరు సెప్పికొని చేరి పాదప్రణామం బాచరించి యేడ్పు బెరయు నెలుంగుతో నిట్లనియె.

జననాథ శల్యుండు సమసె సౌబలుఁడు గీ
టడఁగె నులూకుండు మడిసె సకల
సంశ ప్తకులు గడచనిరి కాంభోజ శ
తానీకములు దెగటాఱె యవన
పార్వతీయమ్లేచ్ఛబలములు ద్రుంగె నల్
దిక్కుల మన్నీలుఁ దక్కఁగలుగు
నరనాయకులును జచ్చిరి కుమారులు గల
యందఱుఁ దెగిరి కర్ణాత్మజులును
బొలిసి రయ్యె వృకోదరుపలుకు దప్ప
కుండఁ దద్గదాదండప్రచండనిహతి
రెండుదొడలును విఱిగి ధరిత్రిఁ బెలుచఁ
గూలిరూపఱె రారాజు ధూళి గ్రుంగె. ౯

మఱియు ధృష్టద్యుమ్నుండును శిఖండియు నుత్తమౌజుండును యుధామన్యుండును లోనుగాఁ గలపాంచాలురును జేదిమాత్స్యప్రభద్రకప్రభృతిబలంబులు లోనుగా నవశిష్టజనంబులును నీమనుమలైన ప్రతివింధ్యాదిద్రౌపదేయులును సకలరథసామజఘోటకసుభటసమేతంబుగా మృతిఁ బొంది రిట్లు కౌరవశిబిరంబును బాండవస్కంధావారంబును విధివశంబున వనితావశేషంబు లయ్యె నిందుఁ గృపకృతవర్మలు నశ్వత్థామయుఁగా మువ్వురును నందుఁ బాండవులేవురును గృష్ణసాత్యకు

లుగా నేడ్వురును భవత్సుతుం డయినయుయుత్సుండును శేషించి రివ్విధంబునఁ బడునొకండు నేడక్షౌహిణులు నఖిల క్షోణికి దుర్యోధనునధిపుఁ గావింపనుం జంపనుం బూని కాలం బగుటయు నాలంబున నిశ్శేషత్వంబు నొందె నని చెప్పుటయు నమ్మహీపతి మూర్ఛిల్లె విదురుండును వివశుం డై యొఱగె గాంధారియుఁ గోడండ్రును జెయ్యేది పుడమిం బడిరి తక్కటి చుట్టంబులు మొగంబులు మొగుడం జిత్రరూపంబు చందం బైరి సంజయప్రయత్నంబున నందఱుం గ్రమంబునం దేఱి రప్పుడు మేను వడంక నమ్మానవనాథుండు నలుదిక్కులకు మొగంబు ద్రిప్పి విదురు నుద్దేశించి పుత్రహీనుండ ననాథుం డనగుట యెఱింగితే దమ్ముండ యిటమీఁద నీవ నాకు గతి యగు మనుచు మగుడ నిడుగుమూర్ఛాతిశయంబునం బరవ శుం డయిన నతండును నారీజనంబును శీతాంబుసేచనంబులను లలితవ్యజనవీజనంబులను గొండొకసేపునకు సేదదేర్చినం గూ ర్చుండి యక్కురువిభుండు గుంభనిక్షిప్తభుజంగంబుచందంబున నిశ్వాసంబు నిగుడ్చుచు నూర కున్నం గనుంగొని యశ్రాం తాసముదయంబును సంజయుండును రోదనంబు సేసిరి పదం పడి యవ్విచిత్రవీర్యనందనుండు. ౧౦

అనఘ వశము గాదు మనసు గోడండ్ర మీఁ
వదినెఁ జుట్టములను సదనములకుఁ

బుచ్చు మనియెఁ బలుకు లచ్చుపాటడఁచుగ
ద్గదిక దైన్యమెసఁగ విదురుతోడ. ౧౧

అనుటయు నాతం డందఱ
కును మెలవునఁ జెప్ప వగలఁ గుందుచు నల్ల
ల్లన తమనిలయంబులకును
జనిరి మఱియు నేడ్చుచుండె సంజయుఁ డలఁతన్. ౧౨

అమ్మేదినీశ్వరుం డేది గతి యని దుఃఖాతిశయంబునఁ జేతులు
విదిర్చి యాసూతనందను దిక్కు మొగం బయి. ౧౩

చావరు నొవ్వరు పాండవు
లేవురు నని నీవు చెప్ప నివ్వలుకులు దుః
ఖావేశకరములై చే
తోవృత్తి దహింపఁ జొచ్చె దుర్భరభంగిన్. ౧౪

తనయు లని నందఱుం బడి
రనఁగా విని పెక్కువఱియ లై పోవక యి
ట్లునికి యురము వజ్రమయం
బని తలఁపఁగఁ దగుమదీయ మగుహృదయంబున్. ౧౫

కన్నులు చీకు లై సుతనికాయము బాలవిహారలీలలుం
జెన్నగుప్రాయ మొందె విలసిల్లు తెఱంగును జూడఁ గాన కి

ట్లున్నను బంధుకోటి సమయోచితలాలనఁ బల్కు పల్కులన్
విన్నవి వీను లిప్డు గొఱవిం దముఁ జూఁడినయట్ల పొక్కెడిన్.

అని దుర్యోధను నుద్దేశించి. ౧౭

ఇట రమ్ము నన్నుఁ గౌఁగిటఁ జేర్పు కొడుక మీ
యమ్మనూరార్వురావయ్య వృద్ధు
లగుమమ్ము విడుచుట దగునె యేగతిఁ బోవు
వారము సెప్పుము కౌరవేంద్ర
యంధత్వవికలుల నరయక యిట్లుపే
క్షించితి నామీఁదఁ గృపయుఁ బ్రియము
నెక్కడ వోయె భూమీశులు గొలువంగ
నుండు దీ వట్లొంటి నున్నవాఁడ

వధికబలదుర్నివారుండ వైననీకుఁ
బాండుపుత్రులచేత నప్పాటఁ జావు
వచ్చె నిచ్చలు భక్తిమై వచ్చి కొలిచి
గారవింప నిం కెవ్వరు గలరు నాకు. ౧౮

కయ్యంపుమాట పుట్టినయప్పుడు నీవునాతోడ. ౧౯

చాపాచార్యుఁడు భీష్ముఁడుం గృపుఁడు నశ్వత్థామయుం గల్గ నా
కీపాండుక్షితిపాలపుత్రు లెదు రిం దెవ్వాఁడు దృప్యద్భుజా

వ్యాపారుం డనిఁగర్ణుఁ డొక్కరుఁడు మాయంజేయు మద్బాణవి
ద్యాపారీణత గెల్తు నొక్కఁడన యే నయ్యేవురన్ బ్రేల్మిడిన్.

మున్ను చెప్పినవారు గా కెన్నఁ గలరు
సుమ్ము బాహ్లికభగదత్తసోమదత్త
శకునిభూరిశ్రవశ్శలశల్యసింధు
రాజవిందానువిందాదిరథికవరులు. ౨౧

ఏనును గర్ణుఁడుఁ దమ్ములు
నా నలువురు వీరు లైన నటు నూఁడు పృథా
సూనుల నెట్లు జయించెద
నో నమ్మము నాబలంబును గలితనంబున్. ౨౨

అని యాజడిల్లఁ బలికిన
విని భవదీయానివార్యవిక్రమమునఁ బాం
డునరేంద్రసుతులు డెగుదుర
యని తలఁచితి నీవె తెగితె యప్వీరులచేన్. ౨౩

అమరనదీతనయుఁడు సిం
హము గాక నరుండె పార్థుఁ డట్టిమహాత్మున్
సమయించె నట్లు జంబుక
సముని శిఖండిఁ గొని విధి కసాధ్యము గలదే. ౨౪

శరగురుఁ డట్టియోధుఁ డటె చచ్చె నసిన్ దొర గానివానిచే
వెరవున లావునన్ జనులు వెక్కస మందఁగఁ జేయుసింధుభూ
వరుఁ డటె రిత్త వోయె ననివార్యుల బాహ్లికసోమదత్తులం
బరు లవలీలఁ జంపి రటె పల్కుదు నేమని యేను దైవమున్.

నీనమ్మినభూరిశ్రవుఁ
డేనికలా వతఁడు నెందు నెన లేనిమగం
డైనభగదత్తుఁడును వ
మ్మైనతెఱంగట్టె యేమి యందుఁ గుమారా. ౨౬

నచ్చినకర్ణువిక్రమమునం బరవీరులయుం దొకండనుం
జచ్చుట లేదు దుర్దమము శల్యభుజావిభవంబు లోకముల్
మెచ్చినయట్టి దందు నొకమేలు వినంబడ దమ్మహాత్ములన్
ముచ్చిచ్చులఁ జంపినట్టులు పరుల్ దెగటార్చిరి దైవ మిచ్చినన్.

కొడుక తమ్ములుదోడ్పడఁగడఁగి శత్రు
వరుల గెలిచెద నంటి వొక్కరుఁడుదక్క
ఖండ నీతమ్ముఁగుఱ్ఱల నూచముట్టు
గానియెనే విధి యేగతిఁ జనుదుఁ జెపుమ. ౨౭

కదిసి పవనజుఁడు బెట్టుగ
గద వ్రేసినఁ దొడలు విఱిగి కయ్యపునేలన్

మద మఱి పడినప్పుడు నీ
మది నే మని తలఁచితో కుమార యెఱుంగన్. ౨౯

అని పెక్కుభంగుల విలపించి ౩౦

తలపఁగ భాగ్యవంతుల కుదాత్తశుభం బగుఁ గాక పుణ్యహీ
నుల కది గల్గ నేర్చునె తనూభవు లాఱడిఁ బోయి రింకఁ గా
నలఁ జరియింపఁ బోవుటయు నా కుచితం బటు గాక చండినై
నిలిచితి నేని మాటలనె నిచ్చలు భీముఁడు చూచు చుండఁడే.

విను దుర్యోధనదుశ్శా
సనులఁ బలికి పలికి నిచ్చ చావుగ నప్పా
వని యలఁచుఁ గాన నడవికిఁ
జనుటయ మే లైన తెఱఁగు సంజయ నాకున్. ౩౨

అని పలికి యత్యంతదుఃఖదూషితస్వాంతుం డగుచు నమ్మహీ
కాంతుండు నిట్టూర్పు నిగిడించి యాసూతనందనున కిట్లనియె.

సురసరిదాత్మజుఁడును శర
గురుఁడును గర్ణుండుఁ దెగుటకుం దలఁకక యె
వ్వారిబాహుబలము గొని యే
మరి కోల్తల సేసి రొక్కొ మనవా రనికిన్. ౩౪

అని తనకొడుకుచలం బూహించి. ౩౫

మును విదురుండు సెప్పె నతిమూర్ఖమనోగతి యైనయీసుయో
ధనుచరితంబు గీడఖిలధాత్రిజనంబులకుం బొసఁగ్చు నా
శన మని దానిఁ గొందఱవిచారులు పాటిగఁ బట్టరైరి నా
కును మది వారికెల్లటుల కుత్సిత మయ్యె విధాతృస్ఫునన్.

అప్పు డటు లతఁడు సెప్పఁగఁ
దప్పఁ దలంచినఫలంబు గగఁ గుడువక పోఁ
జొప్పడునె సూతనందన
చెప్పు మనికి నెవ్వఁ డమరు సేనాపతి యై. ౩౬

దురమున నర్జునప్రకటదోర్విభవంబు నెదుర్పఁ జాలును
ద్ధురుఁ డొకరుండు గల్గెనె విధూతవిరోధిబలుండు శల్యుఁడే
వ్వరిభుజశక్తిఁ జిక్కెఁ గురువర్గము సంక్షయము మట్లు సెల్ల దు
స్తరబలభాసిభీమునిగదం బడియెం గురుముఖ్యుఁ డెమ్మెయుంగా.

కృపకృతవర్మాశ్వత్థామ లెబ్బంగి బ్రతికిరి ధృష్టద్యుమ్నశిఖండి
ప్రముఖపాంచాలురును జేదిమాత్స్యప్రభద్రకప్రభృతిబలంబు
లును నామనుమ లైనప్రతివింధ్యాదిద్రౌపదేయులును దక్కు
నుం గలుగుయోధవీరులు నెవ్విధంబున మృతిఁ బొందిరి పాం
డవు లేవురును బద్మనాభసాత్యకులును యుయుత్సుండును

నెత్తెఱుఁగునఁ దెగటారక తప్పి రింతయుఁ బరిపాటిఁ దేటపడఁ
జెప్పు మనిన విని సంజయుండు ధృతరాష్ట్రున కిట్లనియె. ౩౯

సూతసుతుండుఁ జేయుఁ గలశూరులు దర్పసమగ్రభూపతి
వ్రాతముఁ బెక్కుదంతిరథవాజిభటావలులున్ భుజాబల
స్ఫీతులు పాండునందనులచేఁ దెగటారిన నోడి వీటికిన్
నీతనయుండు హీనరథినీయుతుఁడై యటు లేఁగి నెవ్వగన్.

—◆ కృపాచార్యుఁడు దుర్యోధనునకు హితోపదేశంబు చేయుట. ◆—

మందిరంబుఁ బ్రవేశింపక యొక్కబయల నిఖిలబంధుమిత్ర
పరిజనపరివృతుండై నిలిచె నయ్యవసరంబునఁ గృపార్ద్రచిత్తుం
డై కృపాచార్యుం డన్నరేంద్రున కిట్లనియె. ౪౧

సమరమున మిమ్ముబోంట్లకు ను
త్తమధర్మం బిదియ తొంటిధాత్రీశులు కృ
త్యముగఁ గొని యాచరించిరి
తమకు సుగతి గోరి కీర్తిస్ఫురణమెయిన్. ౪౨

ఐనను నొకపలుకడ్డము
గా నొడివెద దాని లెస్సగా విని యది మే
లైనను జేసెదు గాదే
న్మానెద నేర్పడఁగ వినుము మనుజాధీశా. ౪౩

అమరనదీతనూభవుఁడు నస్త్రగురుండును గర్ణుఁడుం బరా
క్రమమహనీయు లాహవధురంధరు లట్టిర తక్కఁ గల్గుభూ
రమణులు బంధుమిత్రులు దురంబున నందఱఁ బాండునందనుల్
సమయఁగఁ జేసి రట్లు భుజశక్తియు దైవబలంబు నెక్కుడై.

వెరవును లావునుం గలుగువీరులు పోరులఁ బడ్డ హీనతం
బొరసితి మస్త్రశస్త్రహతి భూవర చిక్కినవారు నొల్లఁ బో
యిరి విను పాండురాజసుతు లెవ్వరు గంటికి రెప్పచందమై
హరి తముఁ గావఁ గా వెలసి రక్షతదేహవిలాససంపదన్. ౪౫

శ్వేతాశ్వపాటవం బు
ద్ద్యోతిత మై మెఱయఁగాఁ జతుర్దంతరుచి
స్ఫీత మగుగజముక్రియ నరుఁ
డాతతకురుసైన్యసరసియందుఁ జరించున్. ౪౬

జ్యారవము నాదముగ నతి
ఘోరత వైరు లనుశరటికోటికి రయదు
ర్వారం బగునర్జునకం
ఠీరవము శితాస్త్ర నఖపటిష్ఠతఁ జూపున్ ౪౭

అర్జునోదగ్రగదవశిఖ హరిమహాని
లంబు ప్రేరేప వైరిబలప్రకీర్ణ

గహనదహనవిహార ముగ్రముగఁ జలుపఁ
దేఱిచూడను రామన్కి_ దెల్ల మధిప. ౪౮

ద్రోణుఁడు సూతనందనుఁడు ద్రోణతనూజుఁడు నేను శల్యుఁడుం
దాక్షిణపరాయణత్వమున దర్పము సూపఁగ నీవుఁ దమ్ములున్
బాణపరంపరల్ గురియ ఫల్గునుఁ దందఱ మీఱి సైంధవ
ప్రాణము నాచికోలు నరపాల తలంపఁగ మర్త్యకృత్యమే. ౪౯

ఇంతకమున్న సెల్లెఁ బదియేడుదినంబులసంగరం బతి
శాంతతఁ గుంది రిందుఁ గలసైనికు లద్దెసఁ గల్గుయోధు లా
క్రాంతవిరోధిదర్పుఁడు పురందరనందను బల్మికల్మి ని
శ్చింతత నుల్లసిల్లెదరు చెక్కు_ చెమర్పక కౌరవేశ్వరా. ౫౦

బలవిక్రమఘను లగుదోర
లిలిగిన మనసేన మేదినీశ్వర విను క
న్నులు సెడిన ట్లున్నది యీ
కొలఁదిం బోరిగొనుట నరునకున్ సుకర ముగుఁడ. ౫౧

అని చెప్పి కృపవర్మశల్యగురుపుత్రులను దన్ను నెన్ని. ౫౨

దామోదరుతమ్ముఁడును
భీముఁడు నిరుగెలఁకులందుఁ బేర్చి తఱుమ ను
ద్దామగతి నడరుకవ్వడి
కే మింతయుఁ దలపఁ నొక్కయొత్తు కుమారా. ౫౩

అనిలసుతుండు పూన్కి బలుపారఁగఁ గొండొక దీర్చె నేపునాం
దినభుజసంపదం గొలఁత దీర్పఁగ నింకఁ గడంగ కుండునే
మనకు నజాతశత్రునిసముంచితమార్దవ మూఁది సంధి సే
య నుచిత మైనకాలమిది యాగ్రహముం జొరనీకు చిత్తమున్.

సమరము నిష్కారణమై
రమునం బాటిల్లె నెల్లరాజులు భరతో
త్తములును మడిసిరి విడు కో
పము దీర్ఘక్రోధుఁ డై నపతి కీడొందున్. ౫౫

తమకు బలం బెక్కినతఱి
సముచిత మగు విగ్రహంబు శత్రుల కుత్సా
హము మీఱినపుడు గర్త
వ్యము సంధి యనంగ విందు మార్యులచేతన్. ౫౬

కలవా రెల్లను దెగి నీ
తలన నిలిచెఁ గార్య మధిప తగ నొడఁబడు మి
ట్టల మగునాత్మవినాశము
కలుగుట యది విపులపాతకం బండ్రు బుధుల్. ౫౭

తనకై కాదేమది నె
ల్లను గోరుట వినుము దాఁ బ్రబలయ మొందెనయే

నిని వారనియుద్యోగం
బునకు ఫలం బేమి రాజపుంగవ చెపుమా. ౫౮

నినుఁ గాచికొనుము నీ వు
న్నను సర్వము గల్గుధర్మనందనునిఁ దగం
గను మతఁడు రాజ నని తన
మనమున నెక్కించుకొనఁడు మదగర్వంబుల్. ౫౯

రాజ్యభాగంబు దగ ధృతరాష్ట్రునకును
నీకు నన్నదమ్ములకు నానృపతియొసఁగు
నాతఁడెపుడుశుశ్రూష సేయంగఁగోరు
గురుజనములకుఁ గావఁ గూడు టొప్పు. ౬౦

హరియును గా దనఁడు గరుణాన్వితు లై లగ నమ్మహాత్ము లె
వ్వరుసునఁ గార్యనిశ్చయము వల్కినఁ గీచకవైరియుం బురం
దరతనయుండునుం గవలు దానికి మా ర్పలుకంగ నెమ్మెయుం
జొరరగుసంధియెట్లునననూయత నూల్కొనిచేయుమి త్తఱిన్.

ఇంత చెప్పు టనికి నే నోడి ప్రాణర
క్షణము సేసికొనుట గాదు నీకుఁ
బథ్య మనియుఁ దఱిమి పల్కితి విను.
వినవేని నొచ్చి తలఁచె దిట్టు లగుట. ౬౧

అని యగ్గౌతముండు శోకాయత్తచిత్తుం డగుచుం దనకు హితోపదేశంబు సేసిన విని దుర్యోధనుండు వేఁడినిట్టూర్పు నిగిడించి యొక్కింతసేపు చింతాక్రాంతుండై యూరకుండి వ్రాల్చినకనుదోయి విచ్చి యవ్విప్రవరు మొగంబుసూచి యిట్లనియె. ౬౩

చెడుటకు నోర్వ కీ విటులు చెప్పితి నాకు హితంబు నెయ్య మె
క్కుడు గలయట్టిచుట్టమునకున్ నయశిక్ష దగుం గదా భరం
బడి బవరంబులం బెనఁగుభంగిని గార్యము దెల్పఁ జాలిన
ప్పుడు నిను రక్షణార్థి వని భూసురసత్తమ యే నెఱుంగుదున్.

నీకూర్మిపేర్మిం జేసి కీడు దొలఁగింపం జూచి సంధి కర్తవ్యం బని పలికితివి గాని యప్పలుకులు నాకు రుచియింప వెట్లంటేని.

కపటంపుజూదంబు ఘటియించి రాజ్యంబు
గొని ధర్మజునిమది గుందఁ జేసి
సభ కేకవస్త్ర రజస్వల నమ్మెయిఁ
బాంచాలి ముందల వట్టి యీడ్చి
సంధి సేయఁగఁ బూని శౌరి యేతెంచిన
నవ్విధంబున కప్రియం బొనర్చి
పలువురు గూడి సౌభద్రు నొక్కని బాలుఁ
గట్టి యుత్తెఱఁగునఁ గీ టడంచి

నేఁడు దుశ్శాసనునియురమ్ము నెత్తు రనిల
సుతుఁడు మదనమునఁ ద్రావుట సూచి కొఱఁత
ప్రతిన దీర్చు నతం డని భయము బొంది
పొందు గోరిన నది యేల పొసఁగుఁ జెపుమ. ౬౭

రాజులు భక్తిఁ గొల్వఁగ ధరావలయం బఖిలంబు దర్పవి
భ్రాజితవృత్తి నేలి యనురక్తులఁ బ్రోచుచు శత్రుకోటికి
న్దేజము దప్పఁ జేయుచు నతిప్రమదంబున నున్న నాకు నిం
కాజియె కాక యొక్కనిదయం గనురాజ్యసుఖంబు లేటికిన్.

నిశ్చయం బెట్టిద యగుటం జేసి. ౯౮

పాటుతు నెట్లు పాండుపుత్రులతోఁ గయ్య
మేను నీవు దీని కియ్యకొనుము
పలుకు వినమి గాఁగఁ దలఁపకు ముచితంబు
తెలుఁగు ధీరజనుల కెఱుఁగ రాదె. ౬౯

విభవమునుం బ్రతాపమును విశ్రుతకీర్తియు మాయ ధర్మపు
త్రభటసమానవృత్తమున దైన్యము నొందుట కోర్వరాదు వి
తభయతఁ బోరఁ బేర్కొని యుదాత్తపదంబున కేఁగి భీష్మకుం
భభవజయద్రథాదు లగు బాంధుల మిత్రులఁ గూడుటొప్పగున్.

అంత వలవ దిమ్మాట మగపాడి కాడితిం గాని. ౭౧

ఏను దెంపు చేసి యీయున్నరథికజ
నంబుతోడఁ గడఁగి నడవ బెట్టు

దలిమి పాండురాజుతనయుల మర్దితు
ననఘ నీవు మెచ్చునట్లు గాఁగ. ౭౨

అన విని చుట్టు నున్ననృపు లందఱు సంతస మంది యున్న శేం
ద్రుని వినుతించి యోటమికి రోయుట నొందినచింత వంత యె
ల్లను దిగఁద్రోచి నెమ్మనములన్ రణకౌతుక మావహిల్లునా
ననములు దోఁప దర్పవచనంబుల సేనకు నుబ్బొనర్చుచున్.

—◆ దుర్యోధనుఁడు శిబిరంబు విడిచి సరస్వతీతీరంబు చేరుట. ◆—

చెలంగి కృపకృతవర్మాశ్వత్థామశకునిశల్యులు గార్యంబు విచా
రించి కౌరవేశ్వరు నాలోకించి మన మీరాత్రి శిబిరంబున
నిద్రించుట యొప్ప దెట్లనినఁ గర్ణుం దెగటార్చుటం జేసి పేర్చిన
యుబ్బునఁ బాండవులు పైకొని పరాక్రమింప నప్పళింపఁ
గలుగుఁ బో యని తలంచెదము వినుము వంచనఁ దొలంగి
యుండి మనకుం గలచతురంగంబుల నాయితంబు సేసికొని
పెనఁకువం బన్ని వారికి వెఱఁ గగునట్టిచెట్టిదంపుటురవడిం
గదిసి రణంబు సేయుద మట్లైన జయంబు గొనవచ్చు నని
చెప్పిన నవ్వసుమతీపతి ప్రీతుండై యరి లెస్స వెర వట్ల
చేయుద మని సముచితభంగిం దగువారల కెఱింగించి కదలి
యచటికి రెండామడ యగుసరస్వతీప్రాంతం బయలికి బలం
బులం గొని చని సకలజనవాహనసహితంబుగా నమ్మహా

నదియం దిచ్ఛానురూపస్నానపానంబు లాచరించి వలయు తెఱంగున వెనుక నడతెంచిన వివిధాహారంబులం దుష్టిం బొంది యిష్టాలాపంబులు సెల్లుచుండ నున్నసమయంబు మున్నాకర్ణంబు నడపినదారలును జిత్రసేనాదిభవత్కుమారులును గర్ణు కొడుకు సత్యసేనుండును లోనైనయాప్తజనంబు లమ్మనుజ నాథున కి ట్లనిరి. ౭౪

పెరవును లావునుం గలిగి విక్రమసంపద సొంపుమీఱి భూ
వర భవదీయు మైనబలవర్గము నొడ్డన మేర్ప వీఁకమైఁ
బురికొలుపంగ నిర్భయతఁ బోలెడునట్లుగఁ దాను ముందరై
తిరముగఁ జేయఁ జాలు నొకధీరు నొనర్పుము సైన్యనాథుఁగన్.

అనిన విని వృషస్కంధుండును బీనదీర్ఘభుజార్గళుండును భర్గవరలబ్ధజన్ముండును దివ్యాస్త్రవేదియు నవ్యాహతవిక్రమోద్దాముండును నగు నశ్వత్థామ నాలోకించి యాదరభరితుం డగుమ నాధరణీవరుం డతని కి ట్లనియె. ౭౬

అనఘ నీవు నాకు నాచార్యవట్టుల
నేడుగడయుఁ గాన హితము సెప్పఁ
దగు బలాధినాథుఁడుగఁ జేయ నర్హుని
నెల్ల వినఁగ నిశ్చయింప వలయు. ౭౭

అనుటయు నాతఁ డిట్టు లను నజ్జనపాలున కాజినైపుణం
బును మహనీయశౌర్యమును భూరిబలంబును సర్వసత్త్వవే

ధనముఁ బరాక్రమోద్ధతియు ధైర్యసమగ్రతయుం గలండు శ
ల్యుని రథినీపతిత్వమహిమోజ్జ్వలుఁ జేయుము కౌరవేశ్వరా.

నినుఁబట్టి పాండుపుత్రులఁ
దనమేనల్లురఁ దొరంగె ధరణీశ్వర యీ
తనిఁ గడచినపరమహితులు
మనకుఁ గలరె యితఁడు లోకమాన్యుఁడు గాఁడే. ౪౯

కార్తికేయుం డధీశుఁడుగా నమర్త్య
లెలమిఁ బురికొని దైత్యుల గెలుచుకరణి
మద్రవిభుఁ డగ్రణిగ నేచి మనము నడచి
కడిఁదిపగఱ జయింతము కౌరవేంద్ర. ౫౦

అనిన విని సమస్తజగతీశులును జయజయశబ్దంబులతో శల్యుం బరివేష్టించి సంగరోత్సాహంబునం బొంగిరి కురునాథుండు గద్దియ డిగి సవినయంబున నమ్మద్రవిభున కభిముఖుండై యిట్లనియె. ౫౧

పొచ్చెము లేని నెయ్యమునఁ బూని విపద్దశ నొందకుండఁగా
నెచ్చెలిఁ గావఁ జూచుమహనీయున కెట్టిద తాల మిప్పు డీ
వచ్చుపడంగ నీభుజబలాతిశయంబున నద్భుతంపు గె
ల్పిచ్చి కృతార్థుఁ జేయు నను నేనినుఁ జెందియుఁ దూలఁబోదు నే.

పూనుము చమూపతిత్వము
నానమ్మినవారు నేను నరపతిబలసం

తానంబుత్రోడఁ బరిజన
మై నడచెద మాక్రమింపు మరివర్గంబున్. ౮౩

అన విని శల్యుఁ డి ట్లనియె నమ్మనుజేంద్రున కిష్టుఁ డింతప్రా
ర్థన మొనరింప నేల వసుధావర యే నినుఁ జేరినప్డ నా
ధనమును బ్రాణమున్ బలవితానము నీకు సమర్పణంబు సే
సినయది గావె నీవనువు సేసెదఁ గౌరవసేనఁ గాచెదన్. ౮౪

భుజవీర్యంబున నచ్యుతార్జునులు నం బోలంగ లే రల్క. వ
చ్చి జయింపంగఁ గడంగినన్ సురలు నా చే నొత్తు రే నేచి య
క్కజపుం జేవయు లావు జూపువడికిం గౌంతేయులే యోర్తు రా
ప్రజయున్ నీప్రజయుంగలంగఁ జెలఁగం బాటింతునాటోపమున్.

ఆటీముటీంబాణజాలముల నక్కడిసైనికులం దెరల్చెదన్
గుఱుకొని నాకు మాఱుకొని కోల్తలఁ జేసినవీరవర్గమున్
ఱేకెదఁ జూచుఖేచరగణంబుల కచ్చెరుపాటొనర్చెదన్
బఱపెదఁ బాండునందనులఁ బాఱక నిల్చిన ఘా పడంచెదన్.

గంగానందనుపోటు మెచ్చక గురుం గా దంచు రాధాతనూ
జుం గీడాడుచు నీతఁ డెవ్వఁ డొకొ యంచున్ శల్యుఁ డేయిట్టివా
నిం గయ్యంబుల మున్ను గానమనుచు న్వేభంగులం జూప ఆ
గీర్తింప ధనుఃకళానిపుణలీలాఖేలతం జూపెదన్. ౮౭

—: దుర్యోధనుఁడు శల్యుని సేనానాయకుంగాఁ జేయుట :—

అని పలికిన నీసుతుండు ప్రీతుండై కనకకలశంబుల సరస్వతీ జలంబులు దెప్పించి శాస్త్రోక్తప్రకారంబునఁ దగురాజులుం దానును సేనామధ్యంబున భద్రవిధానోపేతంబుగా నమ్మద్ర విభు నభిషేకించి బలాధిపత్యపట్టబంధంబు నిర్వర్తించిన శంఖ భేరీప్రముఖమంగళతూర్యరవంబులు సెలంగ సైనికసింహ నాదంబు లుల్లసిల్ల నప్పుడా శల్యు నుద్దేశించి దీవనలం బొగడ్తల నఖిలజనంబులును ముఖరు లయి రిట్లు సంతసిల్లి సపరివారం బుగాఁ గురుభూమీశ్వరుండు విశ్రామంబు నొందె నట్టియెడ మున్న సమరజయంబునం బ్రమోదభరితుం డగుచు నిజశిబి రంబునకుం జనినపాండవాగ్రజుండు బంధుమిత్రపరిజనంబులఁ దమతమవిడిదలకుం బోవం బనుపక యుచితప్రదేశంబునఁ జేరో లగం బుండి మనవారివలనివిశేషంబు లరయఁ జారులం బనిచిన వాఁడై వారలు మగిడి వచ్చునంతకు నేమేని వినోదంబులం బొద్దు పుచ్చి యక్కడియుత్సాహంబు లెఱుంగంతయు విని యచ్యుతునాననం బాలోకించి యి ట్లనియె. ౮౮

కురుపతి మద్రరాజుఁ దనకుం బలముఖ్యుసిఁగా నొనర్చి సం గరమున నుత్సహించె నధికప్రమదంబున వారిసేనయుం దిర మయి పేర్చియున్నయది దీనికి నెయ్యది సేయువార మీ వర యును కార్యవృత్తిహృదయంబునఁ బాండవరక్షణోత్సుకా.

నెట్లు నిశ్చయించి పలికె దట్ల చేయుదు ననిన నమ్మహీకాం
తునకు మద్రాంతకుం డి ట్లనియె. ౯౦

శల్యా నెఱుంగుదు శౌర్యధైర్యంబు ల
గ్గల మాతనికి బాహుబలఘనుండు
గాంగేయకుంభజకర్ణుల మిగిలెడుఁ
గాదేని సముఁ డగుఁ గాని యునదు
గాఁ దలంపగరాదు కౌరవపతి మాన్యుఁ
జేయుట నధికవిజృంభణంబుఁ
జూపు భీమునకు నర్జునునకు నెనయంగ
రాదు సాత్యకి కోర్వరాదు పార్ష
తునకుఁ దత్సోదరులను మార్కొని పెనంగి
బ్రతుకరాదు నీవీట నాబల్లిదునకు
నెదురురథికునిఁ గాన ననేకహేతి
నిపుణశార్దూలవిక్రమ నీవు దక్క. ౯౧

ఒరు లయినఁ బెక్కు దినములఁ
బొరిగొను నీబలము నెల్లఁ బొరివోవ నతం
డరిభంజన నీవైనం
బరహోత్సాహమున నెల్లి పడ వై తతనిన్. ౯౨

అతఁడు మేనమామ యన్నకృప దక్కను
జధర్మమును బురస్కరించి

యతులవిక్రమక్రియాపాటవంబున
నవ్విరోధినాము మడఁప వలయు.

గాంగేయుని గుంభజుఁ గ
ర్ణుం గడచితి మింక నుద్ధురుం డగుమద్రే
శుం గూల్చు మంతతోడఁ దె
గుం గురుపతిపని జయంబు గొనుము కడఁకన్. ౯౪

అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డతని కి ట్లనియె. ౯౫

అనఘ నీవు చెప్పినట్టులు సేసెద
మున్న పలికినాఁడ నన్నరేంద్రు
కడిమి నాకుఁ బాలు గాఁ బూని యుద్యోగ
వేళయందు నెల్ల వినుచు నుండ. ౯౬

సదనంబునకుం జని సుఖనిద్ర సేయు మని పలికి పద్మనాభుని దనతమ్ములను ధృష్టద్యుమ్నశిఖండిసాత్యకిప్రముఖులను దక్కటి పరిజనంబులను నిజమందిరంబులకుం బోవం బనిచి వీతశల్యం బైనమాతంగంబుచందంబున శయ్యాతలంబు సేరె బలం బంతయు నత్యంతసంతుష్టం బై విశ్రాంతి నొందె నారాత్రియే నిట వచ్చి నీకుఁ గర్ణువృత్తాంతంబు సెప్పి నీవు పనుప మగిడి చని తెలతెల వేగునప్పుడు కౌరవసేనాసన్నివేశంబు సేరితి నాసమయంబున. ౯౭

కురుపతి పడవాల్గం దగు
దొరలకడకు సత్వరముగ దురమునకు భటో

త్కారము నవఘ్వు సేయుటకై
బరవసము దలిర్పఁ బలిచెఁ బార్థివముఖ్యా. ౯౮

పనిచిన నెల్లవారు నల్లంబుల నుత్సాహంబు లుల్లసిల్లఁ దమ తమచతురంగంబులకు సవరణలు సంఘటింపం దొడంగినఁ దూర్యంబులు సెలంగ నొండొరులఁ బిలుచు నెలుంగులు నింగి ముట్ట రథనేమిగజపదతురంగఖురపుటభటచరణ సంఘట్టితం బగుధరణీతలం బద్రువ బహుళం బగుధూళి చంద్రోదయ సమయఘూర్ణమానం బగుమహార్ణవంబునినదంబు ననుకరించె నట్లయ్యంత బై శల్యశకునికృపకృతవర్మాశ్వత్థాములును దక్క నుం గలయోధవరులును నొక్కెడ ననుజసహితుం డై యున్న మనుజపతిసన్నిధిఁ గూడి యతండు వినఁ దమలో నిట్లనిరి. ౯౯

ఒకఁ డొకఁడ పాండవులఁ దాఁ
కక సైన్యోపేతగాఢగతి నందఱు నొ
క్కొకతల గాఁ దలపడి వా
రికడంక యుడుపఁగవలయుఁ గ్రీడయు పోలెన్. ౧౦౦

మన మొక్కొక్కళ్ళకుఁ బాఱి పగుచు నేపారి పోరినం, జుల్కన గెల్పుగొన వచ్చు నిత్తెఱంగు మనకు సమయంబు సుండీ యట్లు గాక యొంటి పెనంగెడి వాఁడును బెనఁగెడివానిఁ గని కూడుకొనినవాఁడును బంచవిధపాపంబుల నొందఁ గలవాఁ డని యొండొరులకుం జెప్పికొని కదలి యుద్ధామసామగ్ర్యంబున నమ్మద్రపతి ముంగలి యై నడవం జను నప్పుడు. ౧౦౧

—: కౌరవసైన్యంబు యుద్ధసన్నద్ధంబై వెడలుట :—

చంచరీకావళిఝంకృతుల్ గల్పించు
కర్ణఝుళంఝుళాకలనములును
ధరణీపరాగసంతానంబు గబళించు
కరశీకరచ్ఛటాస్ఫురణములును
ఘంటికాటంకృతికాంతి సంభావించు
నిర్భరబృంహితనిస్స్వనములు
నంబరభాగంబు నల్పంబు గావించు
నున్నతగాత్రసముద్ధతులును
జారుభీషణరేఖలు భూరిమదభ
రాభిరామయానంబులు నాహవోచి
తోగ్రకల్పనాభంగులు నుల్లసిల్లఁ
గరులు ధాత్రీతలంబు గ్రక్కదల నడచె. ౧౦౨

గతిబహుతాలసత్ఖురవిఘట్టితమేదిని జీవితేశక
ల్పితనఖరేఖలం జెలువుపెంపు వహించుపురంధ్రిఁ బోల నా
ద్ధతముఖబంధురాంగలలితంబులు నూర్జితకింకిణీఝణ
త్కృతిపటుహేషలుం దగ నుదీర్ణములై నడచెం దురంగముల్.

మీఁటినయుబ్బున మీఁదికిఁ గాఁపులు
సాఁచురథ్యంబుల చటులతయును
లలి బొల్లికిని బోఁవుచెలువున విలసిల్లు
సూతజనంబు విస్ఫూర్జితంబు

జతనంబు మేలిమిఁ జారుఘోరము లగు
నవయవంబుల విభవాతిశయము
బిరుదుల నుద్భటస్ఫురణంబు లై క్రాలు
కేతనంబుల సముద్ద్యోతితంబు
సొంపు మిగులంగ జోదుల యుంపపోదుల
దీప్తులును లేఁతనవ్వులదీధితులును
హారిరశ్ములఁ గీల్కొని నగుచు వెలుఁగఁ
దేరు లరిగె నుద్దామత గౌరవేంద్ర. ౧౦౪

కడఁకయు లావునుం గరఁగి గట్టిగఁ గూర్చి యొనర్చినట్టి పే
రొడళులఁ దాల్మియుం గడిమియుం గలయంబరికించి యందు నే
ర్పడుకొని గాఢభంగి రచియించినచందము నెమ్మనంబులం
గడుఁ జెలువొంద నుబ్బి వడిఁ గాల్బల మేఁగెఁ గదంబుదగ్రతన్.

ఇట్లు కురుబలంబు సమరతలంబు చేరం బోవునంతం బాండవ
బలంబును జనుదెంచె ననిన విని యాంబికేయుండు సంజ
యున కిట్లనియె. ౧౦౬

సురనదీసుతుచావును గురునిచావుఁ
గర్ణుచావును వినిననాకర్ణములకు
శల్యుచావు దుర్యోధనుచావుఁ జెప్పి
యధికతరముగ సంతోష మావహింపు. ౧౦౭

అమ్మహీవిభుని ధర్మజుఁ
డెమ్మెయిఁ బరిమార్చెఁ గౌరవేంద్రుని భీముం

డెబ్బయిఁ గీటడఁచె రణం
బెబ్బయిఁ బరిపాటిఁ జెల్లె నేర్పడఁ జెపుమా. ౧౦౮

అనుటయు సంజయుం డమ్మనుజపతికి ట్లను నగచుకొలంది
కడచనియె ధీరుండవై వార్త లవధరింపుము. ౧౦౯

గంగాసుతగురుకర్ణుల
సంగరమునఁ బాండుసుతులు సంపుట గన్నా
రం గనియు నీతనయు లా
సం గూరిరి వారిఁ జంపు శల్యుం డనుచున్. ౧౧౦

దుర్యోధనుండు దిక్కుమాలి యుండియు నడిగూసం జేసి
తన్ను సంపన్నునింగాఁ దలంచుచు ౧౧౧

అనుజులుఁ దాను శల్యునిఁ బ్రియాతిశయంబునఁ జేరఁ బోవ నా
యన మును కర్ణుఁ డర్జునశరాహతిఁ గూలిన నుబ్బి భీముఁ డా
ర్చిన నడ లొందు తల్లడిలుచిత్తము లూఱట నొంద వారలం
గనుఁగొని పల్కులన్ శ్రుతిసుఖంబొనరించె నుదగ్రమూర్తియై.

ఇట్లు సమరోత్సాహసమగ్రుం డయిన మద్రపతి సర్వతోభద్రవ్యూహంబు వన్నించె నందు ముఖంబున మద్రపతి కర్ణపుత్రప్రముఖపరివృతుండై తాను నిలిచె వలపట శకయవనసమేతుండై కృపాచార్యుండును దాఁపటఁ ద్రిగర్తసహితుండై కృతవర్మయు వెనుకఁ గాంభోజసహాయుండై యశ్వత్థామయు నడుమఁ గురువీరపరిరక్షితుం డయి కౌరవేశ్వరుండును నతనిముందటఁ గరిఘటాగ్రభాగవర్తియై బహులచతురంగంబులతో దుశ్శాసనుండును

నిలుచునట్లుగా నొనర్చి పేర్చి యురవణించె నంతకమున్న పాండవులు మూఁడుమొగంబులుగా మోహరించిరి ధృష్టద్యుమ్న శిఖండి సాత్యకు లగ్రేసరులుగా భీమార్జును లగ్రజునగ్రభాగంబున శోభిల్లి సితాతపవిద్యోతితం బైన శల్యు కేతనంబు సూచి త్రోచి నడచి రనిన విని ధృతరాష్ట్రుం డప్పటికి మనకుఁ బాండవులకుం గల సేనాంగంబుల కొలంది యెఱింగింపు మనవుఁడు సంజయుండా జనపతి కిట్లను మనకుఁ బదునొకండువేలు రథంబులును బదివేలు నేడునూఱు గజంబులును రెండులక్షలు హయంబులును మూఁడుకోట్లు పదాతులును వారికి నాఱువేలు రథంబులును మూఁడువే లేనుంగులును లక్షగుఱ్ఱంబులును గోటి కాల్బలంబులును గలిగియుండె నయ్యుద్ధనంబు లొండొంటి గెలుచు నగ్గలిక డగ్గఱియె నట్టియెడ. ౧౧౩

ఒండొరులన్ జయించుమతి నుద్భటలీలలఁ జాల నొప్పి యా
ప్పాండవకౌరవుల్ పెనఁగు భంగిఁ గనుంగొను వేడ్క నొక్క యా
తండు మహాద్రి నెక్కె ననఁ దద్దయుఁ జెన్నగు బింబకాంతి న
ర్కుం డభిరాముఁడై పొడుపుఁ గొండపయిన్ వెలుఁగొందెఁ
జూడఁగన్. ౧౧౪

అరసి యనాగతం బెఱుఁగునట్టి మనంబులు గల్గు పాండుభూ
వరసుతబంధుమిత్రకురువర్గసుహృజ్జనకోటు లత్తఱిం
బొరసె నతిప్రమోదమును భూరివిషాదము నాఁగ నంబుజో
త్కరము వికాస మయ్యెఁ గుముదంబులు మీలన మొందె
నంతయున్.

కుంజరనికురుంబకుంభస్థలీసంగ
సిందూరరుచులతోఁ జెలిమి చేసి
కేతనవ్రాతసంకీలితమాణిక్య
రశ్ములగెడ విహారంబు సలిపి
సైనికనికరవక్షస్స్థలపరిలిప్త
కాశ్మీరదీప్తులఁ గౌఁగిలించి
దండనాథోత్కరచండభావోద్వృత్త
చక్షుఃప్రభలఁ దారు సరస మాడి
యంశుజాలంబు లుభయసైన్యంబులందుఁ
బరఁగి బహువిధశస్త్రాస్త్రకిరణతతుల
బెరసి పరభాగలక్ష్మి దీపించి మెఱయ
బాల్యరమణీయుఁ డగుచిత్రభానుఁ దోఁచె. ౧౧౬

—: కురుపాండవుల పదునెనిమిదవనాఁటియుద్ధప్రారంభము :—

ఇట్లు పూర్వసంధ్యాసమయంబునఁ దార్కొని భేరీప్రముఖ తూర్యనిస్వనంబులు నింగి వ్రాఁగం జెలంగ. ౧౧౭

ఒండొంటిఁ దాఁకి హేతులు
మండఁగఁ దచ్చూర్ణతతులు మహి చాలఁగ ను
ద్దండతఁ గలయం బెరసెను
రెండు మొనలుఁ గ్రూరతరపరిస్ఫురణములై. ౧౧౮

ఇత్తెఱంగునఁ దలపడి. ౧౧౯

అరదంబులు నరదంబుల
గరులు గరుల హరులు హరులఁ గాల్వుర మఱి గా
ల్వురఁ దాఁకి పెనఁగెఁ గడుభీ
కరభంగులు మెచ్చుదేర గగనచరులకున్. ౧౨౧

పెనుపున నాకసం బవియ బృంహితముల్ దమ నుగ్రగర్జిత
స్వనములతోడ మేఘములచందము గా నొనరింప మీఁది మే
ఘనికర మేయు సాయకవితానము భీషణవృష్టి గా రయం
బునఁ బఱకొన్న సేనఁగులపోరునఁ దేరులు దేలె నెత్తుటన్.

కరులగమి వాఁడివి రథముల్ గాలుకొనఁగ
నీక మరలినఘోటకానీకములను
బిరుదుమగలమొత్తములను బిండిపీఁచు
సేయుబలితంపునేర్పు లచ్చెరువుఁ బెనుప. ౧౨౨

పటురయమున నాశ్వికు లొ
క్కటఁ బెక్కం డ్రెక్కి రథనికరములు ఝుడితి
త్రుటితాశ్వతులు గ విహరిం
చుట యొక్కడు వేడ్క సేయ సురగణమునకున్. ౧౨౩

పలువురనొక్కరుం డొక్కనిఁ
బలుపురుఁ డెగటార్చుటయును బలుతెఱఁగులమూఁ
కలు పలుతెఱఁగుల దలపడి
బొవిదించుట పొలియుటయును బోగి నుగ్రముగన్. ౧౨౪

చలమునఁ బోక పెనఁగుకా
ల్బలముపయిం దురగమును నిభంబులు నరదం

బులుఁ గూడి కవిసి యింతిం
తలు మనియలు సేఁత యనుచితక్రౌర్యముగాన్. ౧౨౫

తెల్లనిసవరణ మెఱయ స
మ్ముల్లసితము లగుతురంగముల మొత్తము చం
చల్లలితపక్షములు శో
భిల్లుగతుల నొప్పునంచపిండుం బోలన్. ౧౨౬

అయ్యిరువాఁగును బేరు వాడునప్పుడు. ౧౨౭

గుణవినదము రణనేమి
క్వణనంబుం దురగఖురరవముఁ గరిఘంటా
రణనమును హేతిసంఘ
ట్టణనాదముఁ దూర్యఘోషసంపదఁ గడచెన్. ౧౨౮

నెత్తుటఁ దోఁగియు నిగిడి పోరెడువీరు
లలరిన నడ మోదుగులవిధంబు
గ్రిక్కునఁ దెగిపడి కదలెడుబాహుదం
డములు మహాభుజంగములభంగి
యవని రక్తాక్తంబు లై యున్న యట్టిబల్
దలలు గెందామరకొలనిపగిది
దఱచుగా నెఱి దప్ప నొఱగినజగములు
కులిశభగ్నాచలకులమునట్లు

మనిసి తొఱఁగినజోదులతొడలు సామ
జములకరములు నొండొంటిచందములు గ

నుంగొనఁగ వింత లగుటను సంగరాంగ
ణంబు రమణీయమును భీషణంబు నయ్యె. ౧౨౯

ఏమి చెప్పుదు రౌద్రంపుటెసక మరుదుఁ
దఱచు మెదళులు ఱొంపులు నుఱుము లైన
యెమ్ము లిసుకయు సితచామరమ్ము లంచ

లయ్యె రుధిరంపు టేఱుల కప్పు డధిప ౧౩౦
విను మయ్యేఱులలో వా
హనములె యోడలుగఁ జూడ నక్కజ మగును
క్కన నుద్దామవిహారం
బొనరించిరి వీరయోధు లుర్వీనాథా. ౧౩౧

ఇవ్విధంబునం బోరు ఘోరంబై చెల్లుచుండ నుల్లసితవిక్రమ విజృంభితులగు భీమపార్థులు నలిరేఁగి నారాచప్రముఖనానావిశిఖంబుల మనమొనఁ గనువు గొట్టిన నది బెగ డొంది మగిడిన నమ్మొటిమగ లుబ్బి పౌండ్రదేవదత్తంబుల నొత్తుటయు ధృష్టద్యుమ్నుండును శిఖండియుఁ గౌంతేయాగ్రజు మున్నిడికొని తఱుమఁ దొడఁగ కవలును గడంగి రట్లాటోపదీపితులైన పాండవేయుల యురవడికి నోటఱి నీబలంబు హాహాకారంబులతోఁ బలుదెసలఁ బఱవం దొడంగినం గనుంగొని శల్యుండు సారథి కిట్లనియె. ౧౩౨

అల్లదె కంటె పాండుతనయాగ్రణితేరు సితాశ్వయుక్తమై
తెల్లనిమెల్లి నొప్పినది తీవ్రత మాఱ్కొని యానృపాలుతో

భిల్లుట మాన్పఁగా వలయు భీషణభంగి రథంబు వోవ ని
మ్మొల్లజనంబు నాకడిమి యేర్పడ నేఁ డెఱుఁగంగఁ జేసెదన్.

సురలనైన గెలుతు దురమున విను
నాకుఁ బాండుపుత్రు లెదురె భండనమున
నేర్పుబలువుఁ జూపి నిన్ను మెప్పింతు నా
చేతిబరువు సూడు సూతవర్య. ౧౩౪

అనుటయు వాఁడు పాండవబలంబుల కెదురుగా నరదంబు సముచితరయంబున నడప నమ్మద్రపతి సముద్రసముద్రేకంబు చందం బైనయాసైన్యంబు శరభసత్వంబు చెలియలికట్టయుం బోలి యుడుపుట యచ్చెరు వై యుండె నట్లు శౌర్యధైర్యంబుల నుల్లసిల్లుశల్యుం జూచి మనమూఁకలును మగుడ నిగిడిన సంగ్రామంబు భీమం బయ్యె నందు నకులుండును గర్ణపుత్రుం డగుచిత్రసేనుండును దలపడి యొండొరువులకుఁ గృతాస్త్రత్వంబును సమరవిశారదత్వంబును జూపుచుం బెనంగు నెడ నాసూతపుత్రుండు. ౧౩౫

— కర్ణకొడుకులు చిత్రసేనసత్యసేనసుశర్మలు నకులునిచేతఁ జచ్చుట —

నకులునిచాపదండము ఘనప్రదరంబునఁ దున్మి భాస్వరాం
బకములు మూఁడుదీవ్రగతి ఫాలతలంబున నాటి త్రుంచె ఘో
టకములఁ గేతనం బిలఁ బడన్ విదళించి వధించె సూతు ఖే
టకమును ఖడ్గముం గొని కడంగఁ బయిం బరఁగించెభల్లముల్.

ఆనిశితభల్లములు దన
మేనికి రాకుండఁ బలుకఁ మొఱయ జడియుచుఁ దా
వే నిగిడి కదిసె మాద్రీ
సూనుం డాసూతసూతిసూనునరదమున్. ౧౩౭

కదిసి మీఁదికి లంఘించి మద మెలర్ప
గళము దునిమిన నమ్మస్తకంబు డొల్లెఁ
గర్ణపూరకిరీటసంకలితవివిధ
రత్నరోచులు మెఱయ ధరాతలమున. ౧౩౮

ఇట్లు చిత్రసేనుండు వడినం గనుంగొని కౌంతేయసైనికు లార్చినం బేర్చినశోకరోషంబులు మనంబుల ముప్పిరి గొన వానిసోదరులు సత్యసేనుండును సుశర్ముండును నప్పాండుపుత్రుపైఁ గవిసిన నతండు వేఱొక్కతే రెక్కి బలువిల్లెత్తి దండధరప్రచండమూర్తియై మార్కొనిన నబ్బిరుసుమగ లయ్యరదంబు భల్లంబుల నఱకం దొడంగిన నుఱక చిఱు నవ్వునవ్వి.

కడువడి సత్యసేనుతురగంబులఁ గూల్చి శరాసనంబుఁ జక్కడిచిన నొండు తేరికి రయంబు మెయిం జని యన్యచాప మెక్కిడుటయు నక్కుమారునిశితేషుయుగంబున నొంచినొంచెఁ గ
వ్వడియనుజన్ముఁ డుగ్రుఁడయి వానిసహోదరు రెండుతూపులన్
అతనిధను వాసుశర్ముఁ డుద్ధతి దలిర్పఁ
ద్రుంచుటయు నొండువింట బల్దూపు లొడలఁ
బఱపి వానిశిరంబును నఱకి సత్య
సేనువిలు ద్రుంచె నాపాండుసూనుఁ డధిప. ౧౪౧

ఆరాధేయతనూజుఁ డన్యధను వుగ్రాకారుఁడై యెత్తి దు
ర్వారప్రక్రియ నేసె నావిశిఖముల్ వారించి యాతం డతి
క్రూరస్ఫారశరత్రయంబు బతనివక్షోభిత్తిఁ గీలించి వే
నారాచంబులు రెండుదమ్మునిమెయిన్ నాటెం గడున్ బెట్టుగన్.

వారలిగి యొక్కయుమ్మడి
సారథిఁ దెగటార్చి యార్చి చాపము దునియం
దేరు వికలము గ మేను వి
దారితముగ నేసి రత్యుగ్రోదగ్రస్ఫురణన్. ౧౪౩

ఇవ్విధంబున. ౧౪౪

విరథుండున్ వినికృత్తచాపుఁడు శరావిద్ధుండు నై మేదినీ
వర నీపుత్త్రుఁడు చంచదుగ్రతరజిహ్వాంబైనచండాహి నాఁ
గర మాభీలతఁ బొల్చుశక్తిఁ గొనియుల్కన్ సత్వరుండయ్యె సు
స్థిరసంరంభత సత్యసేనుఁ బడవైచెం జూపఱుగ్గింపఁగన్. ౧౪౫

అన్న పాటు సూచి యనుజుఁ డుల్లంబున
నడలు కనలుఁ గదుర నంపవానఁ
గప్పె నతులు నంతఁ గాంచి భీముతమ్ముఁడుఁ
డెయిదె నతనియరద మెక్కె నతఁడు. ౧౪౬

ఇట్లు ద్రావిడదేశుం డగు శ్రుతసోమునియరదం బెక్కి బలు
విల్లు గొని యక్కుమారుండును దోడుపడ నాసుశర్ముని బలు
శరపరంపరలం బొదివినఁ బోలివోక యతండు. ౧౪౭

వాఁడితూపులు నతులుమై మూఁడునాఁటి
యిరువదింటఁ దత్పుత్రునియురము నొంప

సర్ధచంద్ర బాణాహతి నవ్విరోధి
శిరము దునిమె నప్పాండు భూవరసుతుండు. ౧౪౮

మాద్రీపుత్రునిచేతఁ గర్ణసుతు లీమాడ్కిం బడం జూచి పి
రోద్రేకం బెడలంగ నీసుతుబలం బొక్కుమ్మడిన్ విచ్చిన
న్మద్రాధీశుఁడు సింహనాదము రణన్మౌర్వీసముల్లాసమున్
రౌద్రప్రక్రమ సూచకంబులు గ సంరంభస్ఫురన్మూర్తి యై.

హస్తతల మెత్తి నిలునిలు మని యదల్పఁ
బోక తిరిగియమ్మూఁకలు పోరి కమరెఁ
బాండవేయులమొనలు నుద్దండవృత్తి
నురవణించిన సంగర ముగ్గమయ్యె. ౧౫౦

అడరి ధనంజయాదు లగునక్కడిపేరులు విక్రమింప ని
క్కడ భవదీయనందనముఖ ప్రభవోద్భట యోధవర్గము
ల్వడిఁ దఱుమంగ నప్పుడు బలద్వయమున్ విశిఖాగ్ని వేర్చెమె
క్కుడగు నభీతి నొందెరణఘోరత భూవర యేమి సెప్పుదున్.

ఇట్లు మథిలం బయ్యును బౌరుషంబు పెంపున నిరువాఁగును
వేగంబు గుందక వింతచందంబునం బేర్చుచుండు గగనచరు
లకుఁ గన్నులపండువుగా బృంహితధ్వనులను ఘంటానినదంబు
లను నేమినిస్వనంబులను కేతుకింకిణీక్వాణనంబులను ఝంకారవం
బులను హేషాఘోషంబులను భుజాస్ఫాలనంబులను సింహనా
దంబులను దిక్తటభేదనం బొనర్ప సద్భుతోత్సాహంబున నా
హవక్రీడ సలుపుచుండఁ బుండరీకాక్షరక్షితు లగు పాండుపు
త్రుల బలశౌర్యసంపదల సొంపునం బెం పొదవు ధృష్టద్యుమ్న

శిఖండి సాత్యకిప్రముఖు లైన దండిమగలు గూడికొని తఱుమ
దారుణనైపుణంబున బాహాటోపంబు సూపినఁ గార్చిచ్చు
గవిసినం గలంగు మృగకులంబు కైవడిం గౌరవసైన్యంబు దై
న్యంబు నొందిన. ౧౫౨

పెనురొంపిలోపలను బ్రుం
గినధేనువు నెత్తుపోలికిని శల్యుం డ
మ్మెనఁ దనభుజబలమునఁ గలఁ
గనియట్లుగనిలిపె శౌర్యగర్వము మెఱయన్. ౧౫౩

నిలిపి పేర్చిన సమయంబున మనదిక్కున నులూకపాత్రప్రము
ఖంబు లగు దుర్నిమిత్తంబులు వొడమిన నీకొడుకులు గూడి
కొని చేయం గలసైనికులఁ గూర్చికొని తిరం బయి పెనంగి
రట్లు పెనంగు నెడఁ గడంగి తలకడచి మిగిలి మద్రిపతి మా
ర్గణాసారంబు వరఁగించుచుఁ బాండవాగ్రజు నగ్రభాగం
బున నున్న భీమసేనసాత్యకి ధృష్టద్యుమ్నశిఖండి ద్రౌపదేయ
మాద్రేయులఁ దాఁకి పదిపదిప్రదరంబుల నొప్పించి కదిసి
యస్సురపతికిని బదితూపుల వేఁడిమి సూపి మలసినఁ బాంచాల
ప్రభద్రక బలంబు లాజెట్టిబిరుదుచుట్టుముట్టిన. ౧౫౪

వాలి యతండు బాహువిభవం బలరించినఁ బేర్చి రౌద్రతం
గూలుగజంబులుం గెడయుగుఱ్ఱపుతండములుం ద్రెళ్ళుతేరులుం
గీలెడలించినట్లు పడుకేతువితానము నుగ్గునూచ మై
రాలుపదాతివర్గములు రక్తపుటేఱులుఁ బ్రేవుప్రోవులున్. ౧౫౫

మఱియును. ౧౫౬

ఏరూపు లయిన రూపఱ
ఘోరాశనులట్ల శల్యుకూరిగాస్త్రంబుల్
కౌరవులు వొంగఁబొందుదు
మారులసేనపయిఁ బారిఁగె మనుజాధీశా. ౧౫౭

అట్లు దొరుఁగు దారుణమార్గణాసారంబున వెగడుపడి యా బలంబు పాండవాగ్రజు వెనుక కొదిఁగిన నమ్మహీపతి పురికొలిపికొని శల్యు మార్కొని నిశితవిశిఖవర్షంబునం బొదివిన నమ్మద్రవిభుండు గూరినారాచం బతనిమే నుచ్చిపో నేయ నాధర్మనందనునకుఁ దలకడచి యే డమ్ముల నవ్వాడముడియు సహదేవుం డయిదు తూపులను నకులుండు నవశరంబులను బ్రతివింధ్యాది ద్రౌపదేయులు బహుబాణపరంపరలను నవ్వీరు నేయ నప్పుడు కృపాచార్యుండును కృతవర్మయు శకునియుఁ దత్సుతుం డులూకుండును నీకొడుకులుం గవిసిరి గురుపుత్రుండు మందహాసంబుతో నమందగతి నచ్చి వారిఁ గూడికొనియె నక్కడి సైనికులును రభసంబున నారథికవరులఁ దాఁకి రట్టియెడ. ౧౫౮

కృపుఁడును ధృష్టద్యుమ్నుఁడు
నుపమాతీతాతి ఘోరయుద్ధంబున బా
హుపటుత్వమ్ములు సూపి ర
థిప యొండొరులకు సమత్వ దీప్తాకృతులై. ౧౫౯

ఒకని నొకని బదిపదిసా
యకముల నొప్పించె వీరు లగుపాండుకుమా

రకు లేవుర సంకట ద్రో
ణకుమారుండు మోహము చింతనగవుగ నొప్పెన్. ౧౬౦

వాయుతనయు ఋశ్యవర్ణాశ్వముల మద్ర
పతిధరిత్రిం గూల్చి నతండు దేహ
డిగ్గి నిజగదాపటిష్ఠితం జూపెం గౌ
రవ్యసైన్యమునకు రాజముఖ్య. ౧౬౧

అనిలజునియశ్వములం గూ
ల్చినయప్పుడు శల్యునిం గలితనము మెఱయం
దనయాంపవెల్లిచే సుం
చె నకులుతమ్ముండు సీదుసేన దలంకన్. ౧౬౨

అతనిసహాయసుతులు నమ్మద్రపతిశరములం
బడిన నప్పుడవునిం దలకడచి బలము
పొడిచె నమ్మోధసుఖ్యుం దత్పుత్రుం డవుడు
గదిసె సాసహదేవుపైం గడింది మెఱయ. ౧౬౩

కవిసిన దట్టకెంపడరుకన్నులతోడం గ్నపాసాని యై
యవనికి బాంటిరి మాతనిశరావలి ప్రసుంచుచుం గిట్టి తేరిపై
కి వడిం జలంబుమై నరిగి కేళియుపోలె శిరంబు ద్రుంచి వో
యె వెసం బొగడ్త కెక్క ధరణీశ్వరనూంఢురథంబుమీంకిన్.
ఇవ్విధంబున. ౧౬౪

సుంగుం డీల్చిన మద్రమహీ
పతి శోకక్రోధవేగభరితాత్ముం డై

శితశరపరంపరల ను
ద్ధతిఁ బాండవసైనికులమీఁదం బడఁగించెన్. ౧౬౬

— శల్యభీమసేనుల గదాయుద్ధము —

ఉరవడి రథికజనంబులఁ
దెరలిచి యోమారుతనయు తేరు మొఱయ ను
ద్ధురగతిఁ గౌంతేయాగ్రజు
నరదమునకుఁ గవిసె వాలురమ్ములు నిగుడన్. ౧౬౭

కనుఁగొని భీముండు గన్నులనిప్పులు
రాలఁ జండాలకీలాలరంజి
తంబును రిపుసైన్యదైన్యప్రదంబును
నాత్మీయవాహినీహర్షకరము
నై శతధారామహాభుజగక్షమా
ధరశృంగసమత నుదగ్ర మగుచు
నెనిమిదియంచుల నెసఁగు మెఱుంగుల
దారుణం బగుగదాదండ ముగ్ర
రేఖ సారించి రౌద్ర ముద్రేక మందఁ
గదిసి మద్రాధిపునితురంగములఁ జదియ
మోఁదె నాతండు దోమరమునఁ దదీయ
విపులవక్షంబు భేదించె నృపవరేణ్య. ౧౬౮

ఉరమున నాఁటినఘనతో
మరమును డాచేతఁ బెఱికి మారుతి మద్రే
శ్వరుసూతు వైచె దానన
ధరణిని బోరగిలఁబడ నుదగ్రస్ఫురణన్. ౧౬౯

విరథుం డై పొలివోనిదర్పమున నవ్వీరుండు ఘోరంపుము
ద్గరముం గేల నమర్చి తేరు డిగి దుర్ధాంతాకృతిన్ వజ్రభా
సురశక్రుండును దండచండయముఁడున్ శూలోగ్రఫాలాక్షుఁడున్
సరి సేయం దగువారు గాఁగఁ బొలిచెన్ సంస్తుత్యసంరంభతన్.

ఇ ట్లవష్టంభవిజృంభితుం డైనయాసేనాధిపతిం జూచి యేచి భీముఁ డుద్దామసారభసంబున నతనికి సమ్ముఖంబుగా నడరినఁ బణవాదివాదిత్రనిర్భరనినదంబులు సెలంగె నప్పు డయ్యిరువాఁగు నిరువుర నేనికపోరు చూచువిధంబునఁ గనుఁగొనుచు గదారణంబునకు శల్యుండు దక్క మారుతి మార్కొనఁ జాలు మేటిమగలు నివ్వఁడముడి వెలి గా నిమ్మద్రపతిమీఁదఁ గవియునట్టి జెట్టిబిరుదులుం గలరే యనుచు నచ్చెరు వొందుచుండ. ౧౭౧

మండలప్రచారమహితాకృతులు గర్జ
నలుగఁ బొలిచి మాఱుమలసి అంకె
లెసఁగఁ బోరి కమరి యేపారువృషభయు
గంబునట్లు వారు గవిసి రధిప. ౧౭౨

మదమున నిమ్మెయిం గదిసి మద్రవిభుండును భీమసేనుఁడున్
గదలమెఱుంగు లాకసము గ్రమ్మఁగ నుద్భటభంగిఁ ద్రిప్పి బె
ట్టిదముగ వ్రేయ నిప్పులు వడిం దొరఁగించె సమగ్రవిస్మయ
ప్రదరవభంగు లై యవి పరస్పరఘోరవిఘట్టనంబునన్. ౧౭౩

ఇట్లు దొడంగి. ౧౭౪

ధిక్కారంబులు చరణాద
భక్కారంబులును మెఱయ బలువు వెరవు పే

రుక్కును నెక్కుడు వేగము
నక్కజములు గా నుద్దీర్ణులై పోరు నెడన్. ౧౭౬

వెరవున సంగముల్ నసుల వ్రేటులు వమ్ముగఁ దాఁకినప్పు డి
క్కరదనప్రహారముల గంపము నొందక యుండు మేదినీ
ధరముల బోల్పఁ బట్టగు సదాగ్రపుమూర్తుల కిద్ద అందు ని
ష్ఠురరభసంబు శౌర్యము పటుత్వము బ్రాసునఁ బెట్టినట్లుగున్.
ఒక్కొక్కమా ఱుబ్బున. ౧౭౭

ఎనిమిదియడుగులకోలఁ బిని
వెనువెనుకకుఁ బోయి నిగిడి వేగంబునఁ గి
ట్టినతగళులకై వడిఁ దాఁ
కునగంబులభంగి దాఁచుఁ గురుకులముఖ్యా. ౧౭౮

ఇత్తెఱంగునఁ బెనంగి నెత్తుటఁ జొత్తిల్లినయంగంబులు పుష్పిత
కింశుకంబులఁ బోలఁ బరిశ్రమంబు నొందియుఁ బోలిపోవని
దర్పంబున. ౧౭౯

గదాయుద్ధమున మూర్ఛితుఁడైన శల్యునిఁ గృపుఁడు తోలంగొనిపోవుట.

ఇరువురును సందు సూడక
వెర వెడలినయాగ్రహముల వ్రేసినగద లొం
డొరులమెడల కెలఁకుల బ
ల్పరములు దాఁకుటయు వారిలం బడి రధిపా. ౧౮౦

ఇవ్విధంబున నమ్మహావీరులు మూర్ఛిల్లుటయు నుభయసైన్య
జనంబులును హాహాకారముఖరులై రట్టియెడఁ గృపా
చార్యుండు శల్యుకడకుఁ దనరథంబు రయంబునం బఱపించి.

పడియున్న గద విడువనియు
క్కడిందిమగని గ్రుచ్చి యెత్తి గారవమున నం
దడి తొలఁగం గొనిపోయెను
వడముడి దెప్పిఱి యె నంత వసుధాధీశా. ౧౮౨

తెప్పిఱి లేచి చూచి సేద దేఱినయమ్మ్రపతిం జేకొని
యుద్దండగదాదండమండితం బై నకరంబునం బిలిచె నయ్యుర్వ్రపతి
సహింపఁజాలకసింహనాదంబుతోడదూర్యస్వనంబులు సెలంగఁ
గురుభూవరుముందరిసైనికులు రభసంబుగా నతఁడునుఁ గూడి
కొని తఱుమఁ గవిసినం గౌంతేయాగ్రజునగ్రభాగంబున రథి
కులు చేకితానపురస్సరు లై యూర్పులు నింగి ముట్ట నయ్యా
నిలతనయుఁ దలకడచి వారిం దలపడి పెనంగి రప్పుడు. ౧౮౩

ఆకౌరవ్యవిభుండు వజ్రకఠినం బై యొప్పుప్రాసంబు దీ
ప్తాకారోజ్జ్వలవృత్తి నెత్తి నిజసైన్యం బుబ్బనం గ్రాలఁ గే
లీకల్పంబు గ మింట జంటమెఱుఁగు ల్పిండం బ్రదీప్తక్రమ
శ్రీకాంతుం డగుచేకితానుఁ బడవైచెం జూప అగ్గింపఁగన్.

ఇట్లు చేకితానుండు వీతాసుం డై నం గని కౌంతేయులు గోపా
టోపంబున సైన్యోపేతగతిం గడఁగి కౌరవసైన్యంబులపైఁ
బటుబాణంబులు గురియుచు నడరిన శల్యుండు ధర్మపుత్రుని
దుర్యోధనుండు ధృష్టద్యుమ్ను నమ్మహీపతి పనుప నశ్వత్థామ
త్రిగర్తులు మూఁడు వేలరథంబులవారు విష్వచ్ఛుని మహో
త్సాహంబున మార్కొనిరి తక్కటియోధులు సేనయు నవి
రోధనరూఢిగలయుం బెరయుటయు నక్కజం బయ్యె నప్పుడు

పెంధూళి మొగసి చూడ్కులు నిగుడ కున్నను సైనికుల సింహనాదంబులు సెలంగం జేయుటయు బిరుదులు ప్రకటించుటయు బోధకంబుగాఁ బోఁన భోరనఁ దొరఁగుశోణితం బారే ఱువు నడంచినఁ బ్రిదుం బంది యురువాఁగును వ్రేయుండు పొడువుం దను నెలుంగులు నింగి ముట్టఁ బెనంగు నట్టియెడ.

బరవస మొప్ప మద్రపతి పాండవముఖ్యునిమీఁదఁ గాండముల్
గురిసిన నాన్నృపాలుఁడు నకుంఠితుఁడై పదునాల్గుతూపు ల
న్నరపతిమేనఁ గ్రుచ్చి యెలనవ్వున నొప్పిన నమ్మహీశుపే
రురమున నాటె సారథికిఁ దొక్కసముజ్జ్వలబాణ మేసె నన్.

నాటినం గనలి యమ్మనుజేంద్రుండు చంద్రసేనుం డనుతదీయ చక్రరక్షకుం దునిమి నవనారాచంబులు సారథిమేన నిగిడించె.

అపుడు శినివరుండు ననిలపుత్రుఁడుఁ జేది
బలము శల్యుఁ దీవ్రభంగిఁ బొదువ
నాతఁ డాధనంజయాగ్రణిఁ బటుతర
పంచమార్గణముల నొంచె నధిప. ౧౮౮

విను మిరువదియేడమ్ముల
శినిమనుమనియు బ్బడంచెఁ జేదిరథికులం
దునిమెం దీవ్రశరోత్కర
మున నిరువదియేవురఁ సముద్భటభంగిన్. ౧౮౯

కవలు తనమీఁద రయమునఁ
గవిసిన నిశితతరసాయకములను మార్వ

రవము సెలంగఁగ వారల
యువయువముల నినిచె నతఁ డహంకృతి మెఱయన్. ౧౯౦

కనుఁగొని ధర్మసూతి భుజగర్వ మెలర్పఁగ బెట్టు గిట్టి శ
ల్యుని మెయిఁ దీవ్రమార్గణసముత్కరముం బరఁగించి కేతువుం
దునిమిన నాతఁ డాపతికిఁ దూపులవేఁడిమి సూపి వాయుసూ
నునిఁ గవలన్ శినిప్రవరు నొంచె వడిం బదియేసి యమ్ములన్.

నొంచి మదించి ఖేచరమనోహరుఁ డై వడి ధర్మపుత్రు గ్రు
క్కించి మహోగ్రబాణపరికీలితదేహునిఁ జేసె దానఁ గో
పించి శితాస్త్రముల్ గవలు భీముఁడు సాత్యకియుం గడంక గు
ప్పించిన వానిఁ ద్రుంచి శరపీడితదేహులఁ జేసె వారలన్.

చేసి యొండొకభాసితధ్వజం బెత్తించి మెఱసిన. ౧౯౩

భీముఁ డాతని మెయి బెడిదంపునారసం
బడరించి వెండియు నట్టి వేడు
వఱపె సాత్యకి శతబాణంబు లతనిపై
బెట్టేసె మాద్రితొల్పట్టి యైదు
తీవ్రాస్త్రముల సహదేవుండు పదునాలు
గమ్ముల నవ్వీరునంగకములఁ
బరఁగించి రమ్మద్రపతి భీమసేనాదు
లైనయన్నలువుర నతిరయమున

వరుస జెబ్బదిమూఁటను నిరువదేను
వాఁడితూపుల నేనింట మూఁడుమార్గ

ణాము౯ బీషితులుగఁ జేసె నడికె భల్ల
నిహతి సహదేవుచాపంబు నృపవరేణ్య. ౧౮౪

ఆమాద్రీసుతుండన్యచాపధరుఁడై యత్యుగ్రబాణంబులన్
మామామెక్కుడఁబోయె దంతు వెస నమ్మద్రేశు నేయంగ ను
ద్దామోదగ్రత భీమసాత్యకులు శాతప్రస్ఫురన్మార్గణ
స్తోమంబుల్ గురియంగ ధర్మసుతుఁడుం దూపుల్ మెయిం
గుప్పెగన్. ౧౮౫

కనయంగ నెత్తురుల్ దొరఁగఁ గైరికనిర్ఝరజాలరంజితా
చలమును బోలి పొల్పెసఁగి శల్యుఁడు వారల నస్త్రపంచకం
బుల వెస నొంచి త్రుంచెఁ గురుభూవర ధర్మజుచాపమమ్మతో
బలమును శౌర్యముం సురలు ప్రస్తుతి సేయ మహోగ్ర
మూర్తి యై. ౧౮౬

వేఱొకచాపమెత్తి పృథివీవర ధర్మతనూజుఁ డింతతోఁ
దీఱఁగఁ జేయుదుం బగ యతిప్రకటంబుగ నంచు నూతుమైఁ
దూఱఁదురంగమాంగములు దూఁటులుపోవఁగ శల్యునెమ్మలన్
గీఱ సిడంబు గాఁడఁ బరఁగించె సముజ్జ్వలచండకాండముల్.
ఇవ్విధంబున విజృంభించిన. ౧౮౭

కోపించి యతఁడు దర్పా
టోప ముదగ్రముగ దశపటుప్రదరము లా
భూపాలుమేనఁ జొనిపిన
భూపాలక యాతఁ డొల్లఁబోవుటయు వెసన్. ౧౮౮

ధర్మరాజు శల్యుని బాణంబులచేత మూర్ఛితుం డగుట.

శైనేయుఁ డడరి యుజ్జ్వల
నానాశిఖముల మద్రనరపతిఁ బొడువం
దా నలిగి విల్లు దునియలు
గా నొకభల్లమున నేసి గర్వోద్ధతుఁడై. ౨౦౦

ఆరథికవరుని నకులుని
మారుతి సహదేవు మూఁడుమార్గణముల నే
పారఁగ బలుపారఁగ రయ
మారఁగ నొప్పించె నమ్మహాభుజుఁ డధిపా. ౨౦౧

అంతఁ గెలిసి యక్కౌంతేయాగ్రజుండు మద్రపతి ముద్గరంబున నేయ నవ్విరోధిపై సాత్యకి తోమరంబును వృకోదరుండు భల్లంబును నకులుండు శక్తియు సహదేవుండు గదయును బ్రయోగించిన నయ్యోధవరుండు వాని నన్నింటిని మింటమెఱుంగు లడరు వెడఁదయమ్ములు వరఁగించి త్రుంచి యార్చినం బేర్చిన రోషంబున నాకృష్ణానుజుండు సారథి మూఁడువాఁడితూపుల నవ్విరోధి రెండుబాణంబుల బెట్టేసినఁ గ్రోధదీప్తుండై ప్రచండకాండంబుల నయ్యేవురను గ్రుక్కించిన నీపుత్రుం డతనిచేతఁ బాండుపుత్రులు పొలియుదు రని తలంచె నట్లు భాసమానుం డైన సేనాపతిం గని భీమసేనుండు సహింపక తెంపున బెట్టు గిట్టిన. ౨౦౨

శినిమనుమడు గవలును దో
డన యురవడి నడరి పొదువుటయు నగ్గలికం

బెనఁగె నతం డానలువుర
కనలుఁ గడంకయును సరకు గాఁ గొన కధిపా. ౨౦౩

ఇట్లు పెనంగుచుండఁ బాండవాగ్రజుండు మున్ను దనచేతఁ జచ్చిన చంద్రసేనుకొడివాని ద్రుమసేనుఁ దల ద్రెవ్వ నేసినఁ జక్రరక్షకహీనుండయ్యును బొలివోనికనలున శల్యుండు సటలు వెఱికినం గోపించు సింగంబుచందంబై సమీరణసుతాదు లగు జోదులనలువురయంగంబులఁ దురంగనికరశరీరసారథి నికాయసహితంబుగా బహువిధవిశిఖంబులు వరఁగించి నెత్తురులు దొరఁగించినం గని యాధర్మనందనుండు విషాదంబు నొంది నిజాంతర్గతంబున. ౨౦౪

హరివచనంబు లసత్యతఁ
బొరయఁగ నేర్చు నొకొ మద్రభూపతిబాహు
స్ఫురణము భీమాదిరథిక
వరు లోర్వనియట్లు గాఁగ బ్రాలెడిఁ దోడ్తోన్. ౨౦౫

అని తలపోసి తనబలంబునకుఁ జేయి వీచినఁ దోయధివీచి వితానవిలాసంబు చందంబునఁ జతురంగంబులు శల్యుపైఁ గవిసిన నాధైర్యధౌరేయుండు మందర నగంబులీలఁ గైకొని వారలం గలంచి పాంచాలపుత్ర ప్రభృతి యోధప్రకరంబులను బాండవాగ్రజునిం బరమసాంద్ర తీవ్రశరాంధకారంబునఁ గప్పి సింహనాదంబు సేసిన. ౨౦౬

దివిజగరుడఖచరాదులు
వివిధవచనరచన లెసఁగ వినుతించిరి శా

త్రవభీకరుఁ డగునమ్మ
ద్రవిభుని రణవిహరణములు ధరణీనాథా. ౨౦౭

ఆసమయంబున. ౨౦౮

గురుసుతుఁడు పెనుఁబోవుగా నరునిఁ బొదివి
యధిపసంశప్తకులు వివిధాస్త్రతతులఁ
గప్పి రతఁ డందఱను జండకాండవిదళి
తాంగులుగఁ జేసె దోర్బల మతిశయిల్ల. ౨౦౯

తెరలక వారు పైపయి నుదీర్ణ సముద్ధతిఁ గ్రమ్మి వాజులన్
హారిని సిడంబుపైఁ గడియ నాతఁడు సేద్పడ బాణవర్షముం
గురిసిరి కౌరవేంద్రు మొనకుం బ్రమదం బగు ఘోరభంగి న
ప్పురుషపరాక్రమస్ఫురణ పార్థివసత్తము కాన మెయ్యెడన్.

ఇట్లు సవ్యసాచికిఁ జే యార్ప రాకుండ దర్పంబు సూపిన నా భూవర కుమారవర్యుండు వీరాగ్రహావేశంబున విజృంభించి భల్లార్ధచంద్ర క్షురికాముఖనారాచ ప్రముఖ విశిఖపరంపరలు వరఁగింప నవి యాసైనికులరథ్యంబులంగూల్చియుఁ గేతనంబులు ద్రుంచియుఁ బాణంబులు నఱకియు బాణాసనంబులు విఱిచియు సూతుల గీటడంచియు వరదంబులఁ జెక్కియు మైమఱువులు పొల్లు సేసియుఁ జామరంబులు దునిమియు నాతపత్రంబులు మాపుమాపియు నెత్తురు లురిలించియుఁ గండలు దొరఁగించియు నెమ్ములు వగిలించియుఁ గాళ్ళు ద్రుంచియుఁ జేతులు దునిమియు వ్రయ్యలుగా వక్షంబులు సీఱియు మర్మంబులఁ జొచ్చియు మకుటంబులు డుల్చియుఁ దలలు రాల్చియుఁ

బ్రాణంబులు పీల్చియు రౌద్రంబావహించిన లయకాలరుద్రు
నిసంక్రీడనంబుచందంబు దోఁచె నప్పుడు రథికవరసహస్రద్విత
యంబు దెగటార్చి నవ్వాఁడిమగండు పేరడవి దహించుదావ
పావకునిచందంబున వెలింగెఁ దదీయ తేజోమహిమ సహింపక
యుద్దామగతి నశ్వత్థామ గదిసి యక్కవ్వడిం దొడ్డరి దురం
బొనర్చె నందు. ౨౧౧

అతఁడు పండ్రెండువాలమ్ములా బీభత్సుమెయిఁ గ్రుచ్చి కృష్ణుని
మేనియందుఁ బదివాఁడితూపులు వఱపిన మదిలోన నగ్గించి
యవ్వీరుఁ డలఁతినగవుతోడ రథ్యముల సూతునిఁ గూల్చి
యాతనితనువున నెఱితెగఁగొనక నాటె మూఁడుమార్గణములు
ముసలంబు పరిఘంబు నాతఁడు విగిడింప నదియునదియు

నన్నరుఁడు దోడుతోడ నైదాఱునిశిత
కాండములఁ ద్రుంచి పటుసాయకత్రయంబు
సోనిపె నవ్విప్రుమేన మూర్ఛనియె నపుడు
గడఁగి యప్పార్థు సంశప్తకవ్రజంబు. ౨౧౨

ఇత్తెఱంగున. ౨౧౩

సురథుఁ డను పాంచాలకుమారుఁ డశ్వత్థామచేఁ జచ్చుట.

సురథుఁడు గురుసుతుపైఁ దన
యరదము వఱపించి యేయ నప్పాంచాలో
త్తరు నొకనారసమునకును
నెర సేసె నతండు గినుక యొసకం బెసఁగన్. ౨౧౪

ఇత్తెఱంగున. ౨౧౫

సురథుఁ గూల్చి యతనియరదంబుపైకి ను
ద్ధురత నరిగి గురుసుతుండు చండ
కాండసమితి నిగుడ గాండివిఁ దాఁకి సం
శప్తకులకు సంతసం బొనర్చె. ౨౧౬

అయ్యవసరంబున. ౨౧౭

కురుపతి ధృష్టద్యుమ్నుని
యురవడి గద నిలువరించి యుద్ధతి మెఱయన్
శరపంచకమున నొంచెను
బరఁగించెను మఱియు నవతిబాణము లొడలన్. ౨౧౮

అతఁడు డెబ్బదియమ్ముల నతని నొంప
నన్నరేంద్రుండుఁ జేడ్పడ ననుజసమితి
బలయుతంబుగ నడరి యుబ్బలియుమీఁదఁ
గురిసి రస్త్రశస్త్రంబులు నరవరేణ్య. ౨౧౯

ఆపాంచాలోత్తముఁడు
దీపితకోపుఁ డయి వారిఁ దీవ్రతరశరా
టోపంబునఁ గలఁచె రయం
బేపారఁగ నాత్మసేన కేడ్తెఱ మెఱయన్. ౨౨౦

కృపకృతవర్మలం గడిమిఁ గిట్టి శిఖండిప్రభద్రకుల్ మహో
గ్రపువడి దోడ్పడంగ భుజగర్వము సూపిన నాబలాఢ్యులుం
గుపితమనస్కులై బలువుఁగోల్తలఁ బేర్చినలావు చేవ క

య్యొపు వెర వేపు దాల్మి సరి నచ్చెరుపాటున ముంచెఁ జూపఱన్.
అప్పుడు శల్యుండు యుధిష్ఠిరభీమసేననకులసహదేవసాత్యకి
ప్రముఖులపైఁ బలుబాణంబులు గుప్పించి నొప్పించిన. ౨౨౨

నకులుఁడు రభసంబున సా
యకదశక మతనియురంబునందుఁ జొనుప స
భ్రుకుటి యగుచు నయ్యల్లునిఁ
ద్రికాండముల నొంచి యతఁడు దీపించె నృపా. ౨౨౩

తక్కటినలువురు వాడివిన
నొక్కొకని శరీరమున మహోగ్రాస్త్రంబుల్
పెక్కులు వెసఁ బఱపి మదం
బెక్క నకులుధనువు దునిమె నిషుసహితముగన్. ౨౨౪

ఇట్లు శల్యుండు విజృంభించినఁ గోపించి. ౨౨౫

నకులుం డొండొకచాప మెత్తి పటుబాణశ్రేణిఁ బర్వింపఁ గీ
చకవిధ్వంసి నిగిడ్చె షష్టిశరముల్ శైనేయుఁ డుద్దీప్తసా
యకముల్ దొమ్మిది యేయ ధర్మసుతుఁ డీరైదమ్ము లమ్మద్రనా
యకుపైనన్నియుఁ బిన్నతమ్ముఁడును దోర్దైనాడటనాలుంగడున్.

అతఁడు వెస నవసప్తతిశితశిలీము
ఖముల సాత్యకి నొంచి మార్గణముతోడ
ధనువు ద్రుంచి రథ్యమ్ముల ధరణిఁ గూల్చి
పదిపదుల్ బలుఁదూపులు పఱపె మేన. ౨౨౬

ఇవ్విధమున శినివీరుని
క్రొవ్వు చెఱచి పాండుపుత్రకుల బాణంబుల్
నివ్వటిలనీక నలువుర
నవ్వీరుఁడు నొవ్వ సేసె నద్భుతభంగిన్. ౧౧౮

పాండవు లట్లు మద్రపతిబాణములం దెరలంగఁ జూచి తా
నొండొక తేరికిం జని సముద్ధతి సాత్యకి దాఁకె నాతనిం
జండతరప్రచారణవిశారదుఁ డై వెస వారు గూడి యు
ద్దండత నూపి రక్కజపుదర్ప మెలర్పఁ బెనంగె నాతఁడున్.

ఏవురతోడ నట్లొకఁడ యేచి పెనంగుటఁ గౌరవేంద్ర యో
ధావళి చూచి కూడికొని యారథికోత్తముగాఢవిక్రమ
శ్రీవిలసిల్ల నంపపెనుఁజీఁకటి యాకస మెల్లఁ గప్పఁగాఁ
జేవయు లావుఁ జూపుటయుఁ జేడ్పడి రాప్రతివీరు లందఱున్.

సేనయు నొక్కుమ్మడి నద్దిక్కు దఱిమినం గని కృష్ణార్జునులు నిజసైన్యంబు సమస్తంబు నేకముఖంబు సేసి మూర్కొని రా సమయంబునఁ గిరీటి కృపకృతవర్మలను సహదేవుండు సౌబలుని ద్రౌపదేయులు గొందఱు రాజులను శిఖండి యశ్వత్థామను భీమసేనుండు సుయోధనునిఁ దాఁకఁ బాండవాగ్రజుండు దనకు నకులుండు బాసటగా శల్యు నిలువరించెఁ దక్కును గలయోధులుం దక్కటి సైనికులుం దలపడి క్రమంబున నెల్ల బలంబులును గలయం బెరసె నిట్లు నూల్కొని యంతకంతకు రణంబు సమ్మర్దదారుణం బయ్యె నత్తఱి నమ్మద్రపతి రౌద్రంబు మూపు దాల్చిన తెఱంగునం బొంగి పాంచాలయాదవాదిరథి

వరులకును బాంధవకుమారులకును వారింపఁ గొలఁది గాక రథ
చిత్రగతుల మెఱయ నెక్కడఁ జూచినం దానయై నానావిధ
విశిఖవితానంబుల నంబరభాగంబు సంపిహితంబుసేసిన మధ్యం
దినగతం బయ్యును మార్తాండబింబంబు దోఁపకయుండె
నట్టియెడ. ౨౩౧

కరులఁ ద్రుంచెడువేళ గిరులఁ దున్మాడుసం
    క్రందనుకైవడి గానవచ్చు
నరదముల్ దెరలించునప్పుడు పఱమొగుల్
    విరియించుబలుగాడ్పువిధము మెఱయు
హయములఁ జెండాడ నరుగుచోట్లను లేళ్ల
    గమిఁ గిట్టుకోల్పులికరణి యొలయు
భటులకు నరుగుచోఁ బసలేనిపెనుఁ గాన
    దరికొనుచిచ్చుచందంబు గలుగుఁ

గసి మసంగినయంతకుకరణి యంత్య
కాలరుద్రునిదర్ప మకాండమృత్యు
ముఖము నుగ్రభావము దోఁచు మొనయు వీర
సమితిఁ దెగటార్చునప్పు డాశల్యునందు. ౨౩౨

ఇట్లు విజృంభించి యత్యద్భుతవిక్రమంబున నుల్లసిల్లు నమ్మద్ర
మహీపతి నుభయసైన్యంబులజనంబులు ప్రశంసించి రంత
కంతకు నగ్గలం బగు నగ్గలికఁ జెలంగి యతండు భల్లాదికాండ
పరంపరలు పటురయంబునఁ బరఁగించు పరమాభీలభంగికి
నోహటించి ధర్మజుమోహరంబు దెరలిమరలిపఱవం దొడంగిన

నన్నరవరుం డదల్చి కరతలం బెత్తి నిలునిలు మని నివారింప నిలువ దయ్యె నయ్యథిష్ఠిరుండు పౌరుషంబుపెంపునఁ దెంపుసేసి మామా యని పేర్కొలుంగత్తి యాశల్యుని దాఁకి దర్పంబు సూపినం జూచి మగుడ నిగిడి సేన పోరికిం బురికొనియె నప్పుడు పాండవాగ్రజుండు దమ్ములను దొరను దనపాలికిఁ బిలువం బంచి వారలతో నిట్లనియె. ౨౩౩

అమరనదీసుతాదు లగునక్కడిపేరుల మీర లందఱుం

గ్రమమునఁ బిల్కుమార్చి భుజగర్వముసూపితి రేను శత్రుసై న్యమథనకల్యు శల్యుఁ దెగటార్చెద నా కిది కృత్య మీసము ద్యమ మనివార్య మై నెగడునట్టితెఱంగు వినుండు చెప్పెదన్.

నా తేరికి నకులుఁడును సాత్యకియు వలపటను సహదేవుండును ధృష్టద్యుమ్నుండును డాపటను గావలియై రావలయు వెనుకం గదిసి వివ్వచ్ఛుంఁడును ముందటి కెలన మొనసి వడముడియును నడచునది యింత రేమిటి కన వలదు నన్నొండె నతం డతని నొండె నేను సమయించుట యవశ్యంబును గలుగం జూచితి నిట్లు తెఁవు చేసి యస్మదధిపతి మార్గానునాథు దుర్దమప్రయత్నంబు కర్తవ్యంబు కృపకృతవర్మాశ్వత్థామ సౌబలసుయోధను లయ్యోధముఖ్యు రక్షింపం జేయు పరాక్రమంబునకు మీరు ప్రతివిక్రమం బాచరించుచుండ నుదీర్ణం బగు మదీయ బాహుపాటవంబున నమ్మేటిమగని గీటడఁగించువాఁడ నని పలికిన నారథికవరులును దక్కనుగలవార లమ్మానవపతిపూనికి నగ్గించి యతనిరథంబు సవిశేషకల్పితంబు

నేసి యతండు సెప్పినతెఱంగున సన్నద్ధు లై సముద్ధతిం
దేజరిల్లుటయుఁ దత్సైన్యం బుత్సాహదీప్తం బై కడంగినఁ
గరిఘంటారవంబులును రథనేమినిస్వనంబులును దురంగ కిం
కిణీక్వణనంబులును సుభటసింహనాదంబులును నిస్సాణాది
తూర్యనినదంబులును బెరసి యంబరంబు పిక్కటిల్లఁ జేసె
నివ్విధంబున యుధిష్ఠిరుం డుద్భటుం డై యురవడించిన. ౨౩౫

శల్యధర్మనందనుల ద్వంద్వయుద్ధము.

కురువిభుఁడు దనదు మొనలకు
బరవస మొప్పంగ మద్రపతి మును శౌర్యో
ద్ధురుఁ డయి కడఁగ నడరి య
వ్వైరూథినిం దాఁకె ధరణి వడవడ వడఁకన్. ౨౩౬

అట్టియెడ. ౨౩౭

పులులు దలపడినయుబ్బును
బలువును దోఁపంగ మద్రపతిధర్మసుతుల్
తలపడి యొండొరులపై
నలఘుప్రదరములు వఱపి రధికరయమునన్. ౨౩౮

వారినాలోకించి యుభయసైన్యంబులు విజృంభించి సంరంభం
బునం గలయం బెరసినఁ గ్రందుకయ్యం బయ్యె నందు. ౨౩౯

సీతనయుండు సింహకమనీయతరం బగుభీమునుల్లస
త్కేతన మర్ధచంద్రశరతీవ్రహతిన్ మణికింకిణీనినా

దాతిశయంబుతోడఁ బడునట్లుగ నేసి శరాసనంబు బల్
వాతిశరంబునం దునిమె వారివరూథిని యే పడంగఁగన్.

అతఁడు ప్రదీప్తకోపముఖుఁడై పటుశక్తి నురంబు వైచినం
బతి యురదంబుపైఁ బడియె బల్వుగుమూర్ఛ మునింగియప్పుడా
యతధను వెత్తి సూతుతల యక్కురుఘస్మరుఁ డేసె డొల్ల వే
గ తొలఁగ నీడ్చెఁ దేరు దురగంబులు మూఁకగలంగ సొంపఱన్.

కని యశ్వత్థామయుఁ గృపుఁ
డును గృతవర్మఁడును నెక్కుడుబరవసమునన్
మనసేనకుఁ దలమిగిలిన
మనుజేశ్వర కవిసెఁ గ్రీడి మద మెలరారన్. ౨౪౨

అమ్ముఖమున సమరము రౌ
ద్రమ్ముగ బెనిచె మద్రవిభునిఁ దలకడచి యనీ
కమ్ము బహుళాస్త్రశస్త్రచ
యమ్ముల ధర్మజునిఁ బొదివె నత్యుగ్రముగన్. ౨౪౩

పొదివిన నయ్యుధిష్ఠిరుండు. ౨౪౪

అరదము చిత్రసంచరణ మక్కజమై విలసిల్లఁ దేరులుం
గరులును ఘోటకంబులును గాల్బలముం దనచేతఁ గూలఁగాఁ
బొరలఁగ మేదినిం దునియ ప్రోవులు గా రుధిరంపురొంపి గ్రుం
గ రణవిహారముం జలిపెఁ గౌరవనాథ యనేకభంగులన్.

నరులు మృదు వితఁ డనంగాఁ
బరఁగుయుధిష్ఠిరుఁడు శత్రుబలముల కతిని

ష్ఠురుఁ డయ్యె నపుడు సురల
చ్చెరు వందిరి చూచి ద్రోణశిక్షుఁ బొగడుచున్. ౨౮౬

మునుము బయ లైన నలిఁ జే
ర్చినయమ్మను జేంద్రుమీఁద శితవిశిఖము లే
పున నిగిడించుచు శల్యుఁడు
దనరుభుజాబలముతోడఁ దఱిమెం బెలుచన్. ౨౮౭

అవ్వీరునివాలంపఱ
క్రొవ్వు నడఁచి తనదునంపకోల లడరఁగా
నవ్వసుధాధిపుఁ డల్లని
నవ్వొలయఁగ మాఱుకొనె ఘృణారహితుం డై. ౨౮౮

ఇవ్విధంబున మాఱ్కొని ధర్మజమద్రపతులు నిజశంఖంబులు పూరించిరి భేరీప్రముఖతూర్యస్వనంబులు నింగి నోంగార జెలంగె నయ్యిరువురు నొండొరువులపైఁ జండకాండపరంపరలు వరఁగించి తనువుల నెత్తురు లురిలించి పూచినబూరుగులపోలుపు దాల్చి రట్టిమొడఁ గనుంగొనుజనంబులు. ౨౮౯

నెఱఘనులు లావుఁ జేవయును వీరల కారయ నొక్కరూప దు
స్తరభుజశక్తి ధర్మజుఁడు శల్యునిరూపడఁగించి యివ్వసుం
ధర గొను నొక్కొ నేఁ డితనిఁ దా సమయించి సమస్తమేదినీ
శ్వరుఁడుగఁ జేయ నోపు నొకొ శల్యుఁడు గౌరవరాజనందనున్.

అని సందేహాందోళాయమానమానసు లై రప్పుడు. ౨౯౧

మద్రపతి ధర్మజునివిల్లు రౌద్ర మెసఁగఁ
దుంచి నూఱమ్ము లేసి యుద్ధురతఁ బేర్చె
నతఁడు వేఱొక్కధను వెత్తి యతనిధనువుఁ
దునిమి వెసనేసె మున్నూఱు తూపు లధిప. ౨౫౨

—విరథుఁ డయినశల్యుని నశ్వత్థామ దనరథముపై నిడుకొని పోవుట.—

తోడనె తేరివాహనములఁ ద్రుంచి మదంబున సూతుప్రాణముల్
క్రీడయుపోలెఁ బుచ్చికొని కేతువుఁ గూల్చిన సేన విచ్చఁ జే
యాడక యున్నశల్యుని రయంబున నాత్మరథస్థుఁ జేసి పె
న్గీడునఁ బొంద కుండఁ దొలఁగించెను ద్రోణసుతుండుభూవరా.

ఇట్లు శల్యుండు సమరవైకల్యంబు నొందుటయు ధర్మనందనుండార్చి పేర్చి తద్బలంబుఁ దఱిమె నంత నమ్మద్రపతి యొండురథంబు గల్పించుకొని కడంగి యాకాంతేయాగ్రజుపైఁ గంకపత్త్రంబులు నిగిడించుచు నిగిడినం గని యద్దెసఁ జేయఁగలసైనికోత్తములు సరభసంబున నయ్యోధవరు నెదుర్కొనిరప్పు డతండు సాత్యకిఁ బదిసాయకంబులును భీమసేననకులసహదేవుల శరత్రయంబులను గ్రుచ్చి యెక్కుడుమదంబునం బొదలినయంగంబులతో నలిరేఁగి మఱియు నప్పుడు పొగడం దగి యుండె నాకర్ణింపుము. ౨౫౪

కమలాకరము లీలఁ గలఁచి యాడెడుగంధ
దంతావళము సముద్దండతయును
దరమిడి మృగసముత్కరము ఘోరంబు గా
వధియించుకంఠీరవంబునేపు

నీరసారణ్యంబు నిర్భరాటోపతఁ
గాల్చుదావాగ్నియుగ్రక్రమంబు
ప్రకటవిక్రాంతిఁ బురత్రయంబును సమ
యించుఫాలాక్షుని యేడ్తెఱయును

బోల్పఁ బట్టు లయ్యె భుజగర్వశౌర్యప్ర
తాపదుర్గమప్రకోపములకు
మద్రవిభుఁడు గోలుఁగుసఁగి శాత్రవసైన్య
హనన కేళి సలుపునవసరమున. ౨౮౮

ధర్మనందనుం దల మిగిలినచతురంగంబుల నివ్విధంబున విని హితంబులు సేసి యమ్మహీపతిపైఁ గవిసినం గని కవలును శైనేయుండును భీమసేనుండును దోడ నడువ నతం డమ్మేటి మగని మాఱ్కొని పటుమార్గణంబు లురంబునసించి నొంచె నప్పుడు కురువిభుండు వనుప మనసైనికులు దల మిగిలి శల్యునికిఁ బ్రాపయి యప్పవనతనయప్రభృతులతోడఁ బెనంగి రతం డాపాండవాగ్రజు మేనఁ జండకాండసప్తకంబు నినిచిన నజ్జననాథుండు నవనిశితనారాచంబు లవ్వీరునంగంబుల నాటించె నిట్లు దలపడి కోలుపులులపోలికఁ బేరేనుంగులతెఱంగున బలుసింగంబులచందంబునం బోరి యొండొరుల నొప్పించి రప్పుడు.

శల్యుండు బలునారసము పాండవాగ్రజు
నురమున నాట నత్యుగ్రదీప్త
ఘోరనారాచ మాకుంతీసుతుం డేయ
నతఁడు మూర్ఛిల్లిన నలరె నధిపుఁ

డమ్మద్రపతి తేఱి యలుకఁ గెంపారెడు
కనుఁగవతోఁ జండకాండ మొకట
నయ్యుధిష్ఠిరు నొంప నాతండు పసిఁడిమై
మఱి వాఱుతూపుల నఱికి వైచి

వాలురమ్ములు దొమ్మిది వక్షమున ని
గుడ్ప నయ్యోధవరుఁ డతిక్రూరభల్ల
యుగళఖండితచాపుఁ జేయుడును నొండు
ధనువుగొని యవ్విభుండు దత్తనువు సించె. ౨౫౭

బాసట యై భీముఁడు పె
ల్లేసెను మద్రపతి నాతఁ డిరువురతోడం
జేసెం గయ్యము గృపును
ద్భాసితవిక్రమముతోడుపాటు గలుగఁగన్. ౨౫౮

అట్టియెడఁ గంకటాంతరంబు ధరియించి కడంగి. ౨౫౯

మద్రవిభుఁడు ధర్మమారుతసుతుల మై
మఱువు లుఱక నఱికి మార్గణములు
దొమ్మిదింట రెంటఁ దూఁటులు సేసె దో
ర్దండములు ప్రదీప్తదర్పుఁ డగుచు. ౨౬౦

ఆలో ధర్మజుసారథిఁ
గూలఁగఁ గృపుఁ డేయ మద్రకుంజరుఁడు భుజా
లీల మెఱయంగ హయము
లాఁగ్నులు నొక్కవ్రేల్మిడిని నిలం బడ వైచెన్. ౨౬౧

ఇవ్విధంబున విరథుం డై యమ్మహీకాంతుం డంతర్గతంబున.

గెలువుము శల్యుని నీ వని
పలికి ముకుందుండు నన్నుం బనిచినవాం డ
ప్పలుకులకు నసత్యత్వము
గలుగంగ నేర్చు నొక్కొ దైవఘటనబలమునన్. ౨౬౩

అని శంకించియుం గొంకుపోవక యజ్జగన్నాథువచనంబునకు నన్యథాత్వం బేల గలుగునని యద్దేవునిం దలంచి యామాట యమోఘంబు గావలయు నని ప్రార్థించి వెండియు. ౨౬౪

స్ఫురితషడర్ధనేత్రునిం ద్రిశూలసముజ్జ్వలు నిర్గుణుం గుణా
దరసముపాత్తమూర్తిం గలితప్రభవస్థితిసంహృతిక్రియా
నిరతివివర్తితత్రిభువనీమహనీయుని దైత్యమర్దన
ప్పురుషవరుం జతుర్భుజవిభుత్వమహోన్నతు నాశ్రయించెదన్.

భండనము సేయునరునగ్రభాగమునం బ్ర
చండశూలోగ్రహస్తుం డై శత్రుకోటి
గీటడంచుచు నేం జూడం గెలింపలుపు
దేవు జయసిద్ధికై సన్నుతింతు భక్తి. ౨౬౬

అనుచుం బురుషోత్తమునిం జిత్తమున నిలిపి యున్నతం బైనపూర్వకాయంబుతో మందపరికారంబున మార్గణంబు లమ్మద్రపతిదెస నిగిడింప నతం డది బెండునడుట గాం దలంచి తఱిమి యఱిముఱిశరంబులు గురియుటయు నప్పుడు. ౨౬౭

పవనసుతుండు విల్ నఱికి బాణయుగంబున మేను నొంచి శా
త్రవులు దలంక సారథిఁ బరథ్యములన్ ధరఁ గూల్చి సూతుకం
ఠవిదళనం బొనర్చి ప్రకటస్ఫురణంబునఁ గంకటంబు భ
ల్లవితతిఁ ఘోరసంహతి నిలం బడ నేసె రయం బెలర్పఁగన్.

ఇవ్విధంబున. ౨౬౯

విరథుండు నచాపుఁడు వ
ర్మరహితగాత్రుండు నైనమద్రవిభుఁడు భా
సురఖడ్గచర్మశోభిత
కరుఁ డై తేరు డిగ్గి కన్నుఁగవఁ గెంపారన్. ౨౭౦

జముచందంబున నేచి ధర్మసుతుపై సంరంభదుర్దాంతద
ర్పమునన్ వేకవియంగఁ జండబలదుర్వారుండు భీముండు ద్రుం
చె మదం బారఁగ వాలునన్ బలకయున్ శీఘ్రత్వసందీప్తుఁ డై
తమదిక్కార్పులుఁ దూర్యనాదములు నత్యంతంబు శోభిల్లఁగన్.

అమ్మద్రపతి నేర్పును జేవయుం గలపరిజనంబులు చేర్పఁ గంక
టగదాదండంబులు ధరియించి యుధిష్ఠిరుమీఁద మరవడి నడ
రె నప్పు డప్పాండవాగ్రజునకు బాసట యై సాత్యకిధృష్టద్యుమ్న
శిఖండి ద్రౌపదేయమాద్రేయు లేయుసాయకంబులు సరకు
గొనక గదం జిత్రంబు గా జడియుచు వడముడి విక్రమంబు
నఁ దవులంబడక నిగిడె నశ్వసూతరహితం బగురథంబుపై
నున్న యన్నరేంద్రుండు తనదెసకు సింహచంక్రమణత్వ
సుందరుం డై వచ్చునవ్వీరు నాలోకించి సంక్రోధం బై నయువ
ష్టంభంబున నుద్దీపితుం డై. ౨౭౧

ఇతని సమయింప నయ్యా
చ్యుతుఁడు ననుం బనిచె నాకు నొనరించిన పా
లితఁ డని తలంచి మొగము
గ్రత నొందఁగ శక్తిమీఁదఁ గనుదో యొయ్యన్. ౨౭౩

హృషీకేశు నుద్దేశించి.

నీ దెస నామచిత్తమున నెక్కొని యుండెడు భక్తి భద్రసం
పాదిని గావు టచ్చెరువె భక్తజనాభిమతప్రదానవి
ద్యాదయితత్వమేర్పడ జయం బొడఁగూర్పుము దేవ సంశ్రితాం
హోదళనంబు నీకు వ్రత మొల్లము నాపయి నిల్పుమి త్తఱిన్.

అని హృదయంబునఁ బ్రార్థించి యపార్థివోత్తముఁడు. ౨౭౪

అచ్చపుభక్తికిన్ మదిఁ బ్రియంబున నొందిన పాలలోచనుం
డిచ్చిన ప్రీతియోగమున నెక్కుడుభక్తియు నావహిల్లఁగా
నిచ్చలు గంధపుష్పముల నిష్టమెయిం బరిశోభితార్చనం
బిచ్చుచుఁ దాను గొల్వ నుతి కెక్కినయమ్మహనీయశక్తికిన్.

ప్రణతుం డై రభసోదయాభినవదర్పస్ఫూర్తి శోభిల్లుచు
న్మణిదండద్యుతిమంజరీస్ఫురణము న్వంశోభిఘంటాపటు
క్వణనంబున్ రిపుసైనికప్రకరదృక్కర్ణవ్యథం జేయు భీ
షణరేఖం బగుదానిఁ బుచ్చుకొని చంచన్ముష్టిదృష్ట్యుద్ధతిన్.

అభిరామభీమాకారుం డై. ౨౭౫

నెరయుకినుకఁ బెన్నోడఁద య్యె నిప్పు లురులు
కన్నుఁగవ శల్యుఁ జూచిన నున్నయునికి

నతఁడు నీకుఁ గాకుండుట యరిది యయ్యె
మాకుఁ జూడంగ నద్భుతము మనుజనాథ. ౨౮౦

ఇట్లు రౌద్రోద్రేకంబునఁ బురత్రయదాహదోహలి యగుశూ
లాయుధులీలదోఃప్రదుర్నిరీక్షుం డై. ౨౮౧

ఘోరతరప్రకార మగుకుంచితబాహువిలాస మొప్ప వి
స్తారము వింత యాసురము సారతరంబుగఁ జూచి వజ్రధా
రారుచిసన్నిభప్రచురరశ్ములు పర్వఁగ బిట్టు వైచె న
ద్దారుణశక్తి నవ్విభుఁ డుదాత్తసమిత్కృతికల్యు శల్యునిన్.

అట్లు పాండుభూపాలకు నగ్రసుతుఁడు
మద్రనాథుని వైచినరౌద్ర మెసఁగఁ
గంటకము దూఱి వక్షంబు గడచి వెన్ను
వెడలిచని యమ్మహాశక్తి పుడమిఁ జొచ్చె. ౨౮౩

ధర్మరాజు శక్తి ప్రయోగించి శల్యునిం జంపుట.

ఇట్లు శక్తి బెడిదంపుటురవడి నుచ్చిపోయిన. ౨౮౪

క్షతమున ముక్కునం జెవులఁ గన్నుల నొల్కెడురక్తమంగ మా
స్రుతముగఁ జేయఁగా నతఁడు బోరగిలం బడియెన్ ధరం గర
ద్వితయము సాఁచి ధర్మజునిదిక్కు శిరంబుగ వజ్రదారుణా
హతిఁ బడు భూరిభూధరమహత్తరశృంగముభంగి భూవరా.

భూమిమీఁద నిట్లు బోరగిలం బడి
మద్రనాథుఁ డొప్పె మానవేంద్ర
లేమయురమునందు లీలమై వ్రాలిన
ప్రాణనాథుఁ బోల్పఁ బట్టు గాఁగ. ౨౮౫

ధర్మసంగరమైన ధర్మజుచేఁ జచ్చి
పొలిచెఁ జూడ మద్రభూవిభుండు
విధియుతంబు గాఁగ వేలిచి విడిచిన
నాఱి యున్న యగ్ని ననుకరించి. ౨౮౭

కని శల్యానుజుఁ డేచి ధర్మసుతు నుగ్రస్ఫూర్తి శోభిల్లఁ దాఁ
కిన నాభూపతి చిత్రచాపధరుఁడై కేళీసమప్రక్రియన్
ధనువుం గేతువుఁ ద్రుంచి తోడన సముద్యద్దీప్తభల్లాహతిం
దునిమెం గుండలకాంత మైనశిరముం దుర్ధాంతదర్పంబునన్.

ఇట్లు శల్యుండు సోదరసహితంబు గాఁ బడినఁ బాండవసై
న్యంబు జనంబులు వృత్రవధం బొనరించుపాకశాసనుఁ బ్రశం
సించుబృందారకు లట్లు ధర్మనందనునగ్గించి రమ్మొగ్గరంబునం
దూర్యనినదంబులు సింహనాదంబులుఁ జెలంగఁ గలంగి కురు
సేన విఱిగి పఱచినం బోనీక పొదువుం డనుచు సాత్యకి వెను
కొనుటయుఁ గనుంగొని కృతవర్ముండు మార్కొనియె నయ్యా
దవసింహులరణంబు దారుణం బయ్యె నందు. ౨౮౮

కృతవర్మ సాత్యకి నతిశితశరదశ
కమున నొంచి తురంగముల యుబ్బు
నుడిపి వి ల్లునుముటయును నొండువింట న
బ్బలియుఁ డాతని మేనఁ బది మెఱుంగు
టమ్ములు వఱపి రథ్యమ్ముల నరదంబు
సూతుని నఱకినఁ జూచి కృపుఁడు
దన తేరిపైఁ బెట్టుకొని తొలఁగించె న
వ్వీరుపోరికి మూఁక వెఱచి పఱచెఁ

గడఁగి వెనుకొన్న పాండవోత్కరము నొకఁడ
నిలువరించె నుద్దండుఁడై సీతసూనుఁ
డంత వేఱొక్క తేరెక్కి యరుగుదెంచి
తాఁకె హార్దిక్యుఁ డరిసేన తల్లడిల్ల. ౨౯౦

ఇట్లెదిర్చి పేర్చినయలుకఁ బాండవాగ్రజుండు కృతవర్మని ఘోటకంబులను గీటడంగించినఁ గురునందనుం డాహార్దికనందనుని నిజస్యందనంబున నిడుకొని యవ్వలికిం గొనిపోయె నప్పుడు కృపాచార్యుండు గదిసిన నయ్యుధిష్ఠిరుం డాఱమ్ము లెమ్ములం గీలింప నతండు పదాఱుతూపుల నాభూపాలునిఁ దదీయతురంగంబుల నేసె నాసమయంబున. ౨౯౧

భద్రకరి నెక్కి చామరప్రకరవీజ
నములు ధవళాతపత్రవిభ్రమసమృద్ధి
యతిశయిల్ల సైన్యోత్సాహ మావహిల్లఁ
బొలిచె నంతయు భవదీయపుత్త్రుఁ డధిప. ౨౯౨

—— శల్యుచుట్టంబు లొక్కపెట్ట ధర్మరాజుం జుట్టు ముట్టుట ——

అమ్మనుజేంద్రుముందటికి నార్పులతోఁ జనుదెంచి శల్యు చు
ట్టమ్ములు సత్వరమ్ముగఁ గడంగి యనేకులు వీరయోధు లు
గ్రమ్ముగ వీఁకఁ దేరులు పొగడ్తకు నెక్కఁగ దీప్తమైనకో
పమ్మున నేచి పాండవులపై నడరం గని పేరెలుంగునన్.

అన్నరనాథుండు. ౨౯౩

మీరలేర్పడ వడిఁదల మిగిలిచనఁగ
వలదు నా(మోల బలుపారి నిలువుఁ డనియె
వారు నిలువక పాండవబలము చేవ
దఱుగఁ జొచ్చి యుధిష్ఠిరుఁ దాఁకి రధిప. ౨౯౫

ఇట్లు చలంబున నవ్విభుం దలపడి వివిధాస్త్రంబుల నొప్పించినఁ గవ్వడియును వడముడియుఁ గవలును (ద్రౌపదికొడుకు లేవు రును గోవిందుతమ్ముండును ధృష్టద్యుమ్నుండును శిఖండియును జండరయంబున నుద్దండచతురంగసమేతులై యారథికులఁ బొదువుటయును వారు వీరో(ద్రేకంబున సైన్యసాగరంబున నున్మదమకర(ప్రకరంబులవిధంబున విహరించి రట్లు పాండవసే నాసంక్షోభ సంపాదు లగునాజోదుల యాటోపంబు విలో కించి గాంధారపతి గాంధారేయు నాలోకించి. ౨౯౬

మ(ద్రవిభువారి నమ్మోయి మూర్తు రాఁగి
కొనఁగ మనకు నుపేక్షింపఁ జనునె యనుడు
నతఁడు నామాట వినక వా రరిగి రేమి
సేయువారము చెప్పు మౌచిత్య మనియె. ౨౯౭

అని నన్ను నా పరివారంబును రక్షింపను దగ వెతింగింపను నర్హుండ వీవకావె యనుమాట లాడిన నతండు (ప్రీతుం డై బలపరిపాలనంబును గర్జంబు సెప్పుటయును దనపనిఁగా మనం బునం బూని యవి దోఁచునట్టియుచితవచనంబుల నవ్వసుమతీ పతికిఁ (బియం బొపాదించి. ౨౯౮

వినుము నరేంద్ర సైనికులు విక్రమలీల నరాతిసేన సా
చ్చినఁ బతి గావ కున్న నుపజీవులు మెత్తురె యన్నఁ గాతుఁ గా
కని బహుతూర్యనాదములు నార్పులునుం జెలఁగంగఁ ద్రోచియ
జ్జనపతి వీఁకమై నడరె సైన్యయుతంబుగ సత్వరంబుగన్.

అంత ధనంజయుకిమ్మా
రాంతకముఖయోధవరమహాస్త్రప్రకరం
బంతకుకడ కనిచెఁ బరి
శ్రాంతం బగుమద్రనాథురథికచయంబున్. ౩౦౦

ఇవ్విధంబున. ౩౦౧

అరులం గీటడఁగించి పాండుసుతసైన్యం బుబ్బి పైఁ గ్రమ్మినం
గురుభూనాయకుసేన నొచ్చి కలయం గూలెన్ ధరన్ గుంపులై
తిరుగం బాఱఁగ జొచ్చె విచ్చె మరలన్ దిగ్భ్రాంతి వాటిల్లన
త్వరితన్ నల్గడఁ బాఱె నవ్విభుఁడు గర్వం బేది వెల్వెల్లఁగన్.

మనవారి కపుడు భీష్ముని
చనుటయు గోదండగురునిసమయుటయును గ
ర్ణునిపొలియుటయును గ్రొత్తై
మనమున వెనుఁబాటు గదిరె మనుజాధీశా. ౩౦౩

అప్పు డద్దిక్కు జనంబులు. ౩౦౪

ధరణికి నింక నాయకుఁడు ధర్మతనూజుఁడు నేఁ డవశ్యముం
గురుపతి గూలు నెవ్వగలకుం గుదురయ్యెడు నాంబికేయుఁడు

ద్ధురు లగు పాండునందనుల దుర్గమభంగి నెఱింగి ధర్మత
త్పరులకు గెల్పు (బొఁతె హరిభక్తులఁబొందవె భూరిసంపదల్.

అని రట్టియెడ నీకొడుకు నిజసారథిం జూచి మనబలం బా
హవంబున నోహటించి పాఱెడు నిత్తఱి నేను బరవసంబు
సేసినఁ గాని నిలువ దవ్విధంబునకు రథం బనువై యుండఁ
జేసి చేరఁ దె మ్మనిన వాఁ డట్ల చేయు నతం డేనుంగు డిగ్గి
రథం బెక్కి యెక్కుడుమగఁటిమిం బొంగునంగంబులతో సై
నికుల కడ్డంబు సని యెలుం గెత్తి. ౩౦౬

ఎక్కడఁ బోవ వచ్చు గిరు లేనియుఁ గాననభూము లైనఁ దో
నెక్కియుఁ జొచ్చియుం బగకు రేత్తెఱఁ గిట్టి చలంబునం దలల్
దొ్రిక్కక తెక్క ర ట్లయిన దుర్గతి వాటిలుఁ బోక నిల్చి పే
రుక్కునఁ బోరినన్ సుగతి యొండెను సంపద యొండెఁ జొప్పడున్. ౩౦౭

అట్లుం గాక. ౩౦౮

పాండవబల మల్పం బై
యుండం గృష్ణుఁడు ధనంజయుండును దప్పిం
బెండువడఁగఁ గని మనకును
గం డడఁగఁగ నేల గెలుపు గైకొన వచ్చున్. ౩౦౯

అని పలికి కరతలం బెత్తి నిలు నిలు మనిన నబ్బలం బతని
నగ్గించుచు మరలె నమ్మేటిమగండు మూఁగలి యాఁగు నిలిచి
ఘోంగారం గవియుకౌంతేయసేనా సముద్రంబునకుఁ జెలియలి
కట్ట యయ్యె నయ్యవసరంబునందు మునుకొని పడిం దఱుము

వడముడిం బొదివి మనపదాతిప్రకరంబు దర్పంబున నార్పులు బొబ్బలుం జెలంగ బహువిధశస్త్రాస్త్రంబులు వరఁగించినం బెరిఁగినమదాతిరేకంబున గదాదండంబు ధరియించి ఘోరాకారుం డగుచుఁ దేరు డిగ్గి పేరడవిఁ గూల్చు పెనుగాలికైవడి నతం డేకవింశతిసహస్రసంఖ్యాసుభటుల నేల పాలు సేసె నప్పుడు. 300

కరిహయరథబృందం బు
ద్ధురత నడరెఁ బాండునృపసుతులమూఁకలపై
నరుఁ డబ్బలంబునకు ని
ష్ఠురగాండీవము క్తశరపటుత్వము సూపెన్. 301

నకులసహదేవులును సా
త్యకియును రభసమున వాలురమ్ములు నిగుడన్
శకునిపయిఁ గవిసి రతఁడును
బ్రకటస్ఫురణంబునాదిరం బై పోరెన్. 302

సమదగజాధిరూఢుఁ డయి సాల్వుఁడు పాండవసేనఁ జొచ్చి ఘో | టములఁ గలంచుచున్ గజఘటల్ విరియించుచుఁ గా ల్బలంబుఁ జి | త్రముగ వధించుచున్ రథకదంబములన్ సమయించుచున్ మహో | గ్రముగఁ జరించువిస్ఫురణఁ గన్గొని కోపసముద్భటాకృతిన్. 303

ధృష్టద్యుమ్నసాత్యకులచేత సాల్వుఁ డేనుంగుతోడఁ బీనుంగై పడుట.

ధృష్టద్యుమ్నుం డెదుర్కొనిన నతనిఁ దాఁకి క్రొంచువాఁడై యవ్వీరుండు వారణపతిఁ గొల్పిన నతండు. 304

పటునారాచద్వయంబు కుంభయుగళీభాగంబునన్ బెట్టు నా
టుటయుం గ్రొవ్వాఱిపాఱె నగ్గజముసాటోపంబుగాఁ గ్రమ్మఱిం
చుటకున్ సాల్వుని మెచ్చెఁ గన్గొనుజనస్తోమంబు కోపోద్గమో
ద్భటవేగంబున వచ్చి పట్టెనది యాపాంచాలు తేరుగ్ర మై.

ఆతఁడు గద చేతం గొని
భీతి గదురుమనముతోడఁ బృథ్వికి దాఁటన్
సూతాశ్వసమేతంబుగ
నా తేరయ్యేనుఁ గిత్తె నాకసమునకున్. ౩౧౬

ఎత్తి త్రిప్పియాడి యిలతోడ వ్రేసి పా
దములఁ జదుపఁ జూచి దారుణాస్త్ర
తతులు నిగుడఁ బవనతనయశిఖండిసా
త్యకులు సాల్వుఁ దాఁకి రతిరయమున. ౩౧౭

అతఁ డందఱ బాణంబులు
వితథంబులు సేసి యస్త్రవిద్యాపారీ
ణత సూపె నవ్విధం బ
ద్భుతము నినిచె గగనచరతతులచిత్తములన్. ౩౧౮

అప్పుడు. ౩౧౯

అజ్జపాటించి మదివెఱ యుజ్జగించి
రయము మెఱయ నప్పాంచాలరాజసుతుఁడు
గదిసి యెగసి కుంభస్థలి గదఁ బగుల్పఁ
గొండ గూలిన ట్లక్కరి గూలె నధిప. ౩౨౦

ఆలోనన శినివరుఁడు వి
శాలాస్యప్రదరనిహతి సాల్వునిశిర మాజేది....
భీలముగఁ ద్రుంప నాతఁడు
గూలిన మనమూఁక విచ్చేఁ గురువంశనిధీ. 3౨౧

వాలి మెలుంగు సూపి కృతవర్ముఁడు సైన్యము నిల్వరించి యు
న్మీలితవిక్రముం డగుడు మేమెయి నాతనిఁ దాఁకె నస్త్రవి
ద్యాలసితుండు సాత్యకి యుదగ్రత వారలు పోర వారిదో
ర్లీలలు సూచి రోటువడి రెండుబలంబుల యోధవీరులున్.

ఇట్లు పెనంగు చుండి. 3౨3

కృతవర్మ నొంచె నెనిమిది
శితశరముల శినివరుండు శినివరుచాపం
బతఁడు దునిమె బలువిలుగొని
యతనిహయంబులను సూతు నాతఁడు గూల్చెన్. 3౨౪

విరథుం డై యభిరామశూలమున నవ్వీరుండు శైనేయు వై
చె రయం బారనతండు భల్లమునఁ ద్రుంచెం బెక్కుతుండంబులై
తొరుఁగం జూచి విషాది యై నిజరథస్థుం జేసి తద్బాణగో
చరతాదుర్దశ కావృథోద్యముఁ గృపాచార్యుండు దప్పించినన్.

మనసేన విఱిగె నృప నీ
తనయుం డొక్కరుఁ డుదగ్రతరముగఁ గుంతీ
తనయుల నద్దెసఁ గలయో
ధనికాయముఁ బొదివె బాణధారలఁ బెలుచన్. 3౨౫

పతియుమ్మైమ్మ సముదీర్ణవిక్రమకళాపారీణుఁ డై విద్విష
చ్చతురంగంబులయందు నొక్కటియు విస్ఫారోల్లసన్మార్గణా
హతికిం దప్పక యుండునట్లుగ సమగ్రైశ్వర్యసంపాదకో
ద్ధతబాహావిభవంబు సూపె సురబృందస్తోత్రపాత్రోద్ధతిన్.

అప్పుడు రెండువిల్లు నతనిపాటి మేటిమగలు లే రనుబుద్ధి నాకుం బొడమెఁ బదంపడి పాండవులు జేయఁగలవారలును నవ్వీరుం బొదివిన నతం డందఱ కన్నిరూపులై ధర్మసుతుని శతశరంబులను భీమసేను డెబ్బదిసాయకంబులను సహదేవుని నైదింటను నకులు నఱువదినాల్గింటను ధృష్టద్యుమ్నుని సప్తమార్గణంబులను ద్రౌపదేయుల నైదైదుతూపులను సాత్యకి మూఁడు కాండంబుల నొప్పించి సహదేవుధనువు దునిమిన నక్కుమారుండు వేఱొక్కవిలు గొని చలంబున నక్కురువిభుం గదిసినఁ దక్కటిరథికులుం గూడికొని యొక్కొక్కరుండు పెక్కమ్ములు పైఁ గురియఁ గేలిచందంబున వాని నన్నింటి వారించుచుఁ దత్తనువుల శోణితంబు పూరించుచు నాజెట్టి జోదు బెట్టిదుం డై పెనంగ మనయోధులుం బురికొని యుద్ధోరల మార్కొనిరి మనసైన్యంబు దైన్యంబు విడిచి మరలి వారిబలంబులఁ దలపడియె నట్టియెడ. ౩౨౭

భీముఁడు గురుతనయుఁడు ను
ద్దామభుజావీర్యశౌర్యధైర్యములు జన
స్తోమము లగ్గింపఁగ సం
గ్రామ మొనర్చిరి నితాంతగాఢస్ఫూర్తిన్. ౩౨౮

పరుషపరాక్రమస్ఫురణఁ బాండవముఖ్యునివాజులం జతు
శ్శరహతిఁ గూల్చె సౌబలుఁడు సత్వరుఁడై సహదేవుఁ డమ్మహీ
శ్వరుఁ దన తేరిమీఁద నిడి సంగరమధ్యము వాపె నాతఁ డొం
డరదముమీఁదికిం జని రయంబున నయ్యరిఁ దాఁకె నుద్ధతిన్.

శరములఁ బొదివిన నాతఁడు
దిర మై యేయంగ రణము దివిజగరుడఖే
చరసిద్ధప్రకరాద్భుత
కరప్రకారమున నొప్పెఁ గౌరవనాథా. ౩౩౧

శకునినందనుఁడును నకులుండు నొండొరు
లకుఁ జండబాహుబలంబు సూపి
రతులశౌర్యమున సాత్యకికృతవర్మలు
పోరిరి విలు ద్రుంచి కౌరవేంద్రుఁ
డేసె ధృష్టద్యుమ్ను నేచి యొండొకవింట
నతని నాతఁడు నొంప నక్కజంపుఁ
గయ్య మయ్యెరువురకయ్యె ద్రౌపదిపుత్రు
లేవురు పతిఁ గిట్టి యింద్రియములు

బాలిశుసిఁ జిక్కి వఱిచినపగిదిఁ దలరఁ
జేయ నతఁ డీడఁబోవక సాయకములు
పెక్కు రయమున నిగిడించి యక్కుమార
వితతిఁ గలఁపఁ దత్సంగర మతిశయిల్లె. ౩౭౨

మఱియు ననేక లనేకులం బొదివి పోరాడ నంతకంతకుఁ బేర్చి
యుగ్గలిక మొగ్గరంబులు రెండును గలయం బెరసినం బేర్చి

పెందూళి భానుబింబంబు గప్పి యుప్పొంగు దొరుఁగున రతురంగ
మాతంగరుధిరధారల నడంగిన నధికం బైనసంగరంబునకుం
గడంగిన కౌంతేయుల యురవడికి నోహటించి మన మోహ
రంబు దొరలు మరలిన మరల నీక నీకొడుకు పురికొలుపుకొని
తత్తిమినం గనలి ధర్మసుతుండు. ౩౩౩

మూఁడునారాచములఁ గృపు వాఁడి చెఱిచి
వాలి కృతవర్మహాయముల నాలుగింటఁ
గూల్చి దన తేరిపై నిడి గురుసుతుండు
దోలఁగ గొంపోయె నవ్వీరథుని నృపాల. ౩౩౪

కురుపతి చూచి చిత్తమునఁ గోపము పెంపెసలార చేసునా
అరదము లాతనిం బొదువునట్లుగఁ బంచిన నొక్కపెట్ట బం
ధురతరవారివాహములు తోయజబాంధవుఁ గప్పుచాడ్పుదోఁ
ప రయముమైఁ గడంగి యావిపైకొని యవ్విభుతోఁ బెనంగఁగన్.

కనుఁగొని శిఖండిముఖయో
ధనికాయం బడరి యూరథప్రకరంబుల్
సునిశితశరప్రకరములఁ
దునుమాడెన్ రౌద్రరసము దొలకాడంగన్. ౩౩౫

ఆసమయంబున మనదెస నుల్కాపాతశర్కరావర్షము లగు
నుత్పాతంబులు గలిగె వానికి శంకింపక శకుని గడంగి యో
ధవరులతో మీరు కొల్లల సేయుం డేను బెడముట్టునఁ దాఁకి
ధర్మనందనాదులను సమయించెద నంచు సముద్గతిం గదిసె

నప్పుడు మద్రదేశబలపురస్సరం బైన యమ్మోహరంబు రభసంబునం దఱిమి పాండవసేనాసంరంభంబున కోర్వక తిరిగిన నాసుబలసూనుండు పరిబలతురంగదశసహస్రంబులతో వేగంబు మెఱయ వైరిసేనవెనుకఁ గిట్టి యేను గలుగ మీకు భయం బేల యని యక్కౌరవసైనికులం బేరుకొని యదల్చి యార్చిన నాకౌంతేయవాహిని కలంగిన ధర్మనందనుండు సహదేవు నాలోకించి. ౩౩౭

శకునిసహదేవు లాశ్వికసహాయులై ఘోరంబుగాఁ బోరుట.

వేగ తాఁకు మైదువేలగుఱ్ఱంబులు
ద్రౌపదీతనూజశతియు నీవు
శకుని ననుమ నతఁడు సంరంభజృంభియై
యట్లు చేయ ఘోర మయ్యెఁ బోరు. ౩౩౮

అట్టియెడ. ౩౩౯

లీలఁ గట్టియతోడఁ గూలంగ వైచియు
డొంకెనపోటులఁ బొంక మడఁచి
పడఁద్రోచియును వాలఁ గడికండములుగ వ్రే
సియుఁ గరతాంబులఁ జీరి చెఱిచి
గీటడంగించియుఁ గిట్టి యొండొరుఁబట్టి
కొని మల్లుచందంబు ననికిఁ జొచ్చి
నేలకు వంచియుఁ గేలిమై గళముపై
నెక్కియుఁ బెక్కండ్రు రొక్కమొగిన

యెక్కుటయు సహించి యుక్కునఁ బెనఁగియు
నఱక వివిధగతుల నుబ్బిచెలఁగి
బొమ్మలాడినట్లు పోరి యాశ్వావుతు
లధిప నెరయ మెఱసి రందు నిందు. ౩౮౦

మఱియు ననేకప్రకారంబుల ఖండనంబు సేసిరి పదఁపడి యా
మ్మ్లేచ్ఛకుమారుని వీరోద్రేకంబునకు నోహటించి గాంధారీ
సోదరుం డాఱువేలతురంగంబులతోడం దిరిగి నతండును
ద్విసహస్రహయశేషసేనాసమేతుం డై యున్నకడ కరిగి
నాసౌబలుండును జుట్టి వచ్చి ధృష్టద్యుమ్నునిమొనపైఁ
బడిన నతండు సైన్యసముద్దండసంరంభం బెసంగ విక్రమాటో
పంబు సూపినయప్పుడు పంచసహస్రత్రిశతాహయంబులు
పడిన రౌద్రంబు రూపు దాల్చిన ట్లాయుధఖండనాస్థిభం
జనశబ్దశ్రవణంబునను రక్తమాంసమేదోస్థిమస్తిష్కమజ్జాన
మ్మేళన దారుణ రణతలదర్శనంబునను దదీయ విస్రగంధా
ఘ్రాణంబునను యోధులు వీతచేతస్కు లై రి సైనికనాల
యొకచేతను నెత్తుట జొత్తిల్లిన కరవాలం బొకకరంబునను
బట్టుకొని యట్లలాడినట్లు పెనఁగి యాశకుని హతావశిష్టం
బు లైనశతాశ్వంబులతోడఁ దొలఁగి యుచ్చటిజనంబు
లతోఁ గురుపతి యెచ్చట నున్నవాఁ డనిన వార లిట్లనిరి.౩౮౧

అల్లదె కంటె పూర్ణశశియట్లు కడుం జెలువొందెఁ జూడఁ బే
శల్లిరథప్రతానమదె యేపున సంగరకేలిఁ జాల శో
భిల్లెడు నయ్యెడన్ రిపువిభీషణవిక్రమణప్రకారగా
ఢోల్లసనుండుభూపతిమహోన్నతినొప్పెడుఁబొమ్ముచెచ్చెరన్.

అనిన విని తలయెత్తి చూచి తత్ప్రదేశంబున కరిగి యద్ధరణీ
శుం గని యతని కి ట్లనియె. ౩౮౩

పాలియించితి నే గుఱ్ఱం
బులఁ దేరుల కుతికి యింక భూరిరయమునన్
బోలియింప వలయుఁ బ్రాణం
బులు డాఁచిన వశమె పాండుపుత్రుల గెలువన్. ౩౮౪

రథంబులు గజంబులు దెగినం గాని కాలుబలంబుల సమయిం
చుట పని గా దనిన న మ్మాటకు సైనికులు సంతసం బంది
బరవసంబు సేయ నమ్మహీనాయకుండు సముత్సాహదోహలి
యై తఱిమిన మూఁకలు కడంక మెలర్ప దర్పస్ఫురితంబు
లగుచు నురవణించినం గని గాఁడీవి గోవిందున కిట్లనియె. ౩౮౫

మొనసి చనుదెంచుదుర్యో
ధనసేనాసముదయంబుఁ దఱియ నురవడిం
జనని మ్ము మనరథము నా
సునిశితబాణముల సమయుఁ జూచెద దీనిన్. ౩౮౬

—◆ దుర్యోధనునాఖ్యం బుద్దేశించి కృష్ణార్జునులు సంభాషించుట ◆—

అనుచు నమ్మొన యాలోకించి నిరూపించి. ౩౮౭

పెనఁకువ యెడఁ తెవ్వక పదు
నెనిమిదిదివసములు సెల్లె నేఁ బెనఁగంగా
వనధిం బోలెడుకురుబల
మనఘా కనుఁగొనఁగ గొప్పదాకృతి యయ్యెన్. ౩౮౮

దైవ మిట్లు గలచునే వీరి మదిమది
నుండి ఘోర మైన యుద్ధమునకుఁ
దొడఁగ వలయునట్టితొడఁపవు కావించి
కొనిరి చీకురాజుకొడుకు లేచి. ౩౪౯

అమరనదీసుతుండు వడినప్పుడు వీరలబుద్ధి సంధికా
ర్యమునకుఁ జొచ్చునింకనని యాత్మఁదలంచితి నమ్మహాత్ముఁడు
స్సముచితవాక్యవృత్తిఁ గురునాయకుఁ దేర్పఁగఁజూచెఁజిత్తదో
షమహిమ నద్దురాత్ముఁడుప్రశాంతతనొందఁడయెన్నిభంగులన్.

గంగాతనయుఁడు దెగినను
సంగరమున నుత్సహింపఁ జనునే తమకుఁ
వెంగలు లని యప్పుడు దెలి
యంగా నెఱిఁగితి సుయోధనాదులఁ గృష్ణా. ౩౫౧

దంతియుఁ దాను నాజి భగదత్తుఁడు గూలఁగఁ జూచిసింధుభూ
కాంతునిచావు దెల్లముగఁ గన్గొని యూతనిఁ గావఁ బూని య
ట్లంతలు రాజు లెల్ల సమయం గని ద్రోణునిపాటు గాంచియా
పంతయునాత్మలోనఁదెలియండు సుయోధనుఁడెంతమూర్ఖుఁడో.

తనయానుజు లకట దుశ్శా
సనుఁడును లోనైనవారు సమసినచందం
బును బంధుసహితముగఁ గ
ర్ణుని గీటడఁచినవిధంబునుం జూడఁ డోకో. ౩౫౩

అది యెల్ల నేల చెప్పఁగఁ
దుది శల్యునిపాటు గనియుఁ దోఁప దితఁడు బ

ల్లిదుఁ డని ధర్మజు దెసఁ దలఁ
పిది కురుపతి బుద్ధిగొలఁది యేటికి వగవన్. ౩౫౪

క్షోణీరాజ్యార్థము దన
ప్రాణము గలుగంగ నీఁడు రారాజు జగ
త్త్రాణపరాయణకరణధు
రీణుం డగుపాండుసుతగరిష్ఠున కెట్లున్. ౩౫౫

కావునఁ గౌంతయును దీర్పవలసియున్న దనిన విష్ణుండు జిష్ణు
న కిట్లనియె. ౩౫౬

అక్కడ సంధికిం జనినయప్పుడు నవ్వియురుండు కృష్ణ నీ
విక్కడ కేల వచ్చితి విహీనవివేకుఁడు దుర్మదాంధ్యముం
దక్కనె సంగరంబ యుచితం బగుకృత్యముగాక యిమ్మెయి
న్మక్కున నూర్పు గల్గఁ గుజనుండు సుయోధనుఁ డుర్వి యిచ్చునే.
అని బోధించె నదియునుం గాక దుర్యోధనుండు జనియించి
నప్పుడు మును లిప్పాపాత్ముఁడు నిఖిలక్షత్రియక్షయహేతు
వగు నని యాదేశించిరి గాదే యనిన నర్జునుం డతని
కి ట్లనియె. ౩౫౭

అమ్మహాత్ములు సెప్పినయట్ల యయ్యె
నున్న వారలఁ బొలియించి తన్ను విడిచి
కాని విడువండు ధృతరాష్ట్రసూనుఁ డుర్వి
ధర్మసూనున కిది నిశ్చితంబు గృష్ణ. ౩౫౮

దుర్బల మగునమ్మాఁకను
దోర్బల మెసఁగంగ నిపుడ త్రుంచెద నాదు

ర్నిర్బంధపరుఁడు దన దగు
దౌర్బల్యము గనుచు మదము దక్కఁ గనుఁగొనన్. ౩౬౦

రయంబున రథంబు గడపు మనుడు నుత్తుంగమాతంగమహీరుహశోభితంబును సాంద్రస్యందనగుల్మగహనంబును బహుళహయకక్షాకీర్ణంబును సముద్భటసుభటలతాలసితంబును నైన సుయోధనుసేనాకాననంబునందు మాధవమహావాయువు ధనంజయదారుణానలంబు దరికొల్పిన. ౩౬౧

ఆకృష్ణవర్త్మఁ డుజ్జ్వల
భీకరశరజిహ్వ లడరఁ బేర్చిన నధిక
వ్యాకులత నొందె రోదసి
నాకౌకస్సమితి మెచ్చునం బొదలంగన్. ౩౬౨

ఇట్లు దారుణరణవిహారణంబు సలిపి సవ్యసాచి యాసైన్యంబు నిపతితవిఘటిత భ్రాంతపలాయితంబు సేసినఁ దెరలక నిలిచి కురుపతి కరతలం బెత్తి నిలు నిలుమని యెలుంగు సూపిన నది మగుడఁ బురికొని నిగిడి నేమినినదఘంటాక్వణన కింకిణీనిక్వాణంబులు సెలంగఁ బాండవబలంబుఁ దాఁకిన ధృష్టద్యుమ్నశిఖండిశతానీకు లయ్యనీకంబు ననేకవిధసాయకనికాయంబులం గప్పి రప్పుడు ధృష్టద్యుమ్నునరదంబుచక్కటికి సంరంభంబున.

భూపతి మించి యాద్రుపదభూపతనూజునురంబు నిర్భరా
టోపత యుల్లసిల్లఁగఁ బటుప్రదరంబుల నొంప నాతఁడు
ద్దీపితకోపుఁడై హరులు ద్రెళ్లఁగ సారథి డొల్ల నేయఁగా
నే పఱి తేరు డిగ్గి యతఁ డెక్కె హయోత్తముఁ గౌరవేశ్వరా.

ఎక్కి కొండొక తొలంగి మాతంగఘటలం బురికొల్పిన నవి పురందరనందను నరదంబుఁ బొదివిన నవ్వీరుండు ఘోరనారాచధారల ననివార్యరణంబులపైఁ గురియం గని గదాహస్తుండై యరదంబు డిగ్గి యనిలపుత్త్రుండు గవిసినఁ దుండంబు లవిసియు దంతంబులు దునిసియుఁ గుంభంబులు వగిలియుఁ బ్రక్కలు చదిసియు వెన్నులు విఱిగియు నగ్గజంబు లొఱలుచు నెత్తురులు గ్రక్కుచుఁ దెరలుచు సుడివడుచుండ వెండియుం బైపై సురవణించుకరులం గనుంగొని ధర్మజనకులసహదేవులును ధృష్టద్యుమ్నాదియోధులు నద్దిక్కు తఱిమిరట్టియెడ నశ్వత్థామకృతవర్మకృపాచార్యులు దుర్యోధనుఁ దేరిగముల లోనం గానక కలనం బడియెనో యని యనుమానించుచు నచ్చటిమానవపతులం గురుపతి యెచ్చటనున్నవాఁ డని యడిగినఁ గొందఱు శకునిదెసఁ దొలంగె ననఁ దక్కటివా రతని వెదక నేల బ్రదికియుండె నేనియుఁ గనికొందము పాండవుల మీఁద నుఱికి పోదుతము గాక యనిన విని యట్ల చేయ నా రథికత్రయంబును దదనీకంబును వెడలి సౌబలుఁ డున్నచక్కటికిం జనిరి నిట్లు దిక్కుమాలినయమ్మొనచుట్టు ముట్టి. ౩౬౫

—: దుర్విషహప్రభృతిసహోదరులు భీమునిచేఁ జచ్చుట :—

పాంచాలకుమారాదులు
దంచితభుజబలము మెఱయ నమ్మొలవెల్లిన్
ముంచిరి నిజకరిహరిరథ
సంచయసంరంభ మెసఁగ జగతీనాథా. ౩౬౬

అప్పుడేను ధృష్టద్యుమ్నునిబారి కొకభంగిఁ దొలంగి తప్పియు నద్దెస నుద్దామగతి చతుశ్శతస్యందనములతో నడరు సాత్యకిచేతఁ బట్టువడితి నట్టియెడ వడముడి కుంజరప్రకర భంజనవిహారణపారీణతం బేర్చి యార్చినం జూచి నీకొడుకులు దుర్విషహదుష్ప్రధర్షనప్రముఖులు శితవిశిఖంబులు గురియుచుం గవిసి యుబ్బలుముగనిం బొదివిన నతండు రథం బెక్కి యొక్కఁడుమదంబున భల్లనారాచాదిబాణంబులఁ బ్రాణంబులు గొనినం గనుంగొని హతశేషం బైనభవదీయ బలంబు క్రోధశోకావేశంబున నవ్వీరుఁ జుట్టుముట్టిన నాజెట్టిజోదు పంచశత రథంబులును దంతిశతసప్తకంబును దురంగాష్టశతంబును బదాతిదశసహస్రంబును దనసాయకసముదయంబులవేగంబున సమయునట్లుగా సంక్రీడనంబు సూపినం దక్కటివారు దేఱిచూడనుం జాల కంతంత నిలువ భవత్కుమార మారణం బప్రతిహతం బై చెల్లుటకు నుల్లంబు వికసిల్ల శిష్టైకసోదరుం డైన సుయోధనునిఁ దెగినవానిఁగాఁ గొని తన్ను నప్పుడు కృతార్థునిఁగాఁ దలంచుచు మల్లచఱచినం గించిదవశిష్టం బైనయాకౌరవసైన్యంబు వెగడందిఁ జెచ్చెవడియె నయ్యవసరంబున గుఱ్ఱపుఁ దండంబులతో సుదర్శనుండును దాను నున్న సుయోధను నాలోకించి గోపాలదేవుండు దేవేంద్రపుత్రున కిట్లనియె. ౩౬౭

అరు లడంగిరి యుధిష్ఠిరుఁ డాది యగు భవ
ద్భ్రాతలు నీపరిపాలనమున
నుల్లసిల్లిరి సంజయుని బొడుదల వట్టి
కొనివచ్చి సాత్యకి వినుతి కెక్కె

నెలమి ధృష్టద్యుమ్నుఁ డెంతయు నొప్పె ని
ప్పాడ కూడి తఱుము మిాప్రోవుగట్టి
నిలిచినహయములం బొలియింపవలయు నిం
దున్నాఁడు చూచితె యొద్దుచక్కఁ
గానమర్చుచుఁ జూడ్కులు గలయ దెసల
బోరి నిగుడ్చుచు ధృతరాష్ట్రపుత్రుఁడల్ల
వాఁడె తెల్లనిగొడుగుతో వాఁడి దక్కి
నివుఱు గప్పిన నొప్పఱు నిప్పువోలె. ౩౬౮

ఇతనిని భవదీయోజ్జ్వల
శితనారాచప్రసారశీఘ్రభీలో
ద్ధతి గతజీవితుఁ జేయుము
గృతకృత్యుఁడ వగుదు జగము గీర్తింపంగన్. ౩౬౯

వినుము ధృతరాష్ట్రనందను
లనిలతనయుచేతఁ బొలిసి రందఱు నిం కొ
క్కనుజుండు నితండును ని
ల్చినవా రయ్యిరువు రిపుడు చెల్లెద రెట్లున్. ౩౭౧

అనిన విని సవ్యసాచి సవినయంబుగా నయ్యంబుజాక్షు
వీక్షించి. ౩౭౧

అమరనదీతనూభవుని నస్త్రకళాగురుఁ గర్ణునిన్ మహా
సమరమునం దనేకబలసంఘములన్ బలవన్నృపాలవ
ర్గములను మద్రరాజు దుదిగాఁ దెగటార్చె భవత్ప్రసాదది
వ్యమహిమ యింక నల్పతరవైరిసమూహము దాని కడ్డమే.

ఇన్నూఱురథంబులు నూఱేనుంగులు రెండువేలకాలుఁ మూ
నిసియు సౌబలుని తోడి యేనూఱుగుఱ్ఱంబులు నింతియ
కాదె యీసేన యిది కృపాశ్వత్థామకృతవర్మలు గలసి నిలుప
నిలిచినయది యేను దఱిమి యఱుముట కలిగెనే నింతపట్టున
బరిమార్చెద నిమ్ముఁక పడియును బాఱియుం దనచుట్టు
బయు లైన సుయోధనుం డెట్లయ్యెడినో యటు సూడుము
మారొక్కనియె నేని మదీయమార్గణాగ్నికి నాహుతి సేసి కపట
ద్యూతంబున నపహృతంబు లైనసకలధనంబులు నలుఁగుమొన
మరల్చినవాఁడ నై పాండవాగ్రజునిచింతవంత యంతయుఁ
బుచ్చివైచెద నేఁ డెల్లపనులు సక్క నయ్యెడుఁ గరిపురపురం
ధ్రీజనులు తమ పతులుఁ బుత్రులుం బొలియుట విని పాండవు
లుద్దండబాహువీర్యశౌర్యసమగ్రు లని యెఱింగెదరు గాక
యనుటయు నన్నరుమాటకు మెచ్చుచు నతండు. ౩౨౩

అరదము గౌరవేంద్రుచెస కై నడపంగఁ గెలంకులం గడం
గిరి నకులానుజన్ముఁడును గీచకవైరియుఁ గౌరవేశ్వరుం
బొరిగొన నుత్సహించి వడి భూవర వారి కెదిర్చె సౌబలుం
డరిబలముం దదీయరథికావలియుం వినుతింప నుగ్రుఁ డై. ౩౨౪

తక్కటివారు సుక్కెక్కి పురికొని రాశకునియు సుశర్ముండును
సవ్యసాచిని సుదర్శనుండు సమీరనందనుని నీయగ్రనందనుండు
సహదేవునిం దలపడి రట్టియెడ. ౩౨౫

వడముడిఁ దలమిగిలి రయం
బడరఁగ సహదేవుఁ డత్యుదగ్రత మెఱయం

దొడరి భవత్సుతు మార్కొని
నిడుదవెడఁదతూపు లేసి నెఱిఁ దూలించెన్. ౩౭౬

కట్టియ వైచె నెన్నదురు గాఁడ భవత్తనయుండు మాద్రి లేఁ
బట్టి సతండు సోలియును బాహిరపోవక తేఱి యావిభుం
గిట్టి నిశాతబాణచయకీలితదేహుని జేసె రావుతుల్
కట్టుపకాను లై నరునిఁ గప్పిరి శక్తులఁ దోమరంబులన్. ౩౭౭

గాంధారదేశీయు లగునాశ్వికు లట్లు పొదివిన నొదవినకినుకఁ
గ్రూరభల్లంబుల శిరంబులు ధరం దొరఁగించినఁ ద్రిగర్త
స్యందనసందోహం బడరి గోవిందపురందరపుత్త్రులపైఁ బటు
ప్రదరపరంపరలు వరఁగించి విజృంభించిన నవ్విజయుండు. ౩౭౮

సత్యకర్మునితల చారుకుండలపరి
స్ఫురితత్వ మొందుచు ధరణి డొల్ల
నేసి మృగంబుపై కెరఁగుసింగమపోలెఁ
గిట్టి సత్యేషుని గీ టడంచి
బహుదినసంచిత ప్రకటకోపానల
జ్వాలలు సాకారలీలఁ బర్వ
తెఱఁగున నరుణదృగ్దీప్తిజాలంబు సు
శర్మపై నిగిడించి సాయకతతి
యుం బొడల నాటుటయుఁ దద్రథంబులొక్క
పెట్టఁ గవిసిన నన్నిటిఁ బిలుకుమార్చి
రథ్యములఁ గూల్చి యతనియురంబు ఘోర
భల్లమున వ్రచ్చి నిర్జితప్రాణుఁ జేసె. ౩౭౯

ఇవ్విధంబునఁ ద్రిగ_ర్తపతిం బ్రేతపతిపాలి కనిచి మనదెసజనం
బులు ఖేదంబుం దమవారు మోదంబు నొంద నతని
నందనుల నేడ్వుర నేనమండ్ర ముప్పదుండ్రి మూఁమూఁడు
గోలలం దలలు నఱికెఁ దత్సైన్యశేషంబు బారి సమరె
భీమసేనుబారిం బడినసుదర్శనుండు దదీయశరజాలంబుల నద
ర్శనగతుం డై పడఁపడి తచ్ఛరవిఖండితకంఠుం డైనఁ గోపం
బు దీపింప వగ మిగుల నక్కుమారుమూఁక యమ్మారుత
సుతుఁ జుట్టు ముట్టిన నతండు బెట్టిదంబు లగు తూపుల నది
రూపడంగున ట్లేపున విహరింపఁ గనుంగొని సహింపక మహీ
పతి ముందటిబలంబు బరవసంబునం గవిసిన నక్కౌంతేయు
సైన్యంబును సరభసంబున నెదిర్చి పేర్చినసమయంబున సౌ
బలుండును సహదేవుం దాఁకినం దత్సుతుండులూకుండు బా
సట యై యడరె వడముడియుఁ బిన్నతమ్మునికి బాసట
యయ్యె నాశకుని మాద్రీతనయునిఁ బ్రదీప్తభల్లత్రయంబున
నొప్పించి పదినారాచంబు లతనిమేన గుప్పించినం గోపించు
చు నయ్యిరువురు సాయకనికాయంబు సిగిడించిన నాగాంధా
రరాజు మొగ్గరంబునఁ గ_త్తళంబులు గరవాలంబులు పల్యా
ణంబులు మోరలు గంఠంబులు చరణంబులు గరంబులు
శిరంబులు దునియలై తొరిఁగిన ధాత్రి చిత్రాకారం బై
యుండె నిట్లు దనతురగసముదయంబు సమయుటయుఁ జలం
బెడపక నీమఱంది యున్నకులానుజుం గిట్టె. ౩౮౦

పెనుగడఁత దొడ్డయత్తళ
మునవైచిన నతఁడు మూర్ఛ మునిఁగి రథమునీఁ

దన పడినఁ గనలి యప్పొ
వని పొదివెను గౌరవేంద్రవాహినిఁ గడఁకన్. ౩౮౧

పొదివినయవ్వీరునారాచంబులతాఁకున. ౩౮౨

అది గొంత పుడమిఁ బడ ను
న్నది పాఱినఁ గని యదల్చి యవనీశుఁడు బె
ట్టిదముగ నెలుంగు సూపెను
మద మారఁగ నబ్బలంబు మగుడువిధమునన్. ౩౮౩

ఇవ్విధంబున దొర యఱిమి తఱిమి యమ్మొన కుత్సాహం
బుగాఁ జటులవాహం బగురథం బెక్కి శకునిఁ గూడుకొని
కవిసిన. ౩౮౪

పాండవుల సైన్యమును సముద్దండలీల
మాఱుకొనె నంతలో మూర్ఛదేఱి నకులు
తమ్ముఁ డమ్మామపైఁ బదియమ్ము లొక్క
పెట్టఁ గ్రుచ్చి యాతనివిలు బెట్టు ద్రుంచె. ౩౮౫

ఉలూకుఁడు సహదేవుచేత మృతుం డగుట

ఆసౌబలుండు శరాసనాంతరదీప్తుఁ
డగుటయు నకులుఁడు ననిలసుతుఁడు
దాఁకిన వారి నతండు పెక్కమ్ముల
నొప్పింప నతనితనూజుఁ డనిల
సుతసహదేవుల సునిశితశరవర్ష
మునఁ గప్ప నయ్యులూకుని ననేక

గాయకంబుల నొంచి శకునిమై నఱువది
యమ్ములు నాటించి యనుచరులకు
బెగడు పఱచె నాభీతుండు బెట్టులూకుఁ
డడరి యన్నకులానుజు నంపవెల్లి
ముంప నతఁ డేచి పటుభల్లమున శిరంబు
ద్రుంచె నన్నలయెడలు సంతోషమొంద. ౩౮౬

తనయుఁడు వడ శకుని కనుం
గొని శోకం బాత్మ నారఁ గూరఁగ నశ్రుల్
కనుఁగొనలయందు నినిచె
న్మనుజేశ్వర విదురుభాషణంబులుఁ దలఁచెన్. ౩౮౭

అట్లడలుచు నిట్టూర్పు నిగుడ సహదేవుపై నడరి మూఁడు
నారాచంబులు నిగిడించిన. ౩౮౮

అవి వెసఁ ద్రుంచి యాతనిశరాసనముం దునుమాడె నక్షుమా
రవరుఁ డతం డనిందితపరాక్రముఁ డై పటుఖడ్గయష్టిదీ
ప్తవిపులముద్గరంబున విభాసితశక్తిని వైవఁ దోడుతో
నవియు ననేకబాణముల నానృపసూనుఁడు నుగ్గు సేసినన్.

కనుఁగొని పార్శ్వచరులు వి
చ్చిన శకునియుఁ బాఱె నుల్లసిల్లిరి కుంతీ
తనయులు తదీయసేనా
జను లార్చిరి కురువిభుఁడు విషాదము నొందెఁ. ౩౯౦

ఇట్లు పాఱిన. ౩౯౧

అరదము సత్వరంబుగ శరావళి పెల్లుగఁ బర్వఁ బాండవా
వరజుఁడు పోవ నీక పొదువన్ వడిఁ బింగళివారు పోరికిం
బురికొని త్రోచినక్ సుబలపుత్రుఁడు దత్తురగవ్రజంబుతో
బరవస మొప్పఁగా నతనిపైఁ గవిసెం గృతనిశ్చయాత్ముఁడై.
కవిసినం గని గుణంబు సారించి శరాసారం బడరించి యా
సహదేవుం డిట్లనియె. ౩౯౩

తలఁపుట యొప్పునే నృపతిధర్మము నూఁది యెదిర్చి మేమెయిన్
నిలుచుట యొప్పుఁ గాక మహనీయుల ధర్మతనూభవాదులం
బలికితి వీవు జూదపునెపంబునఁ దత్కల మందె దిప్పు మా
చలము బలంబు నేర్పడియెఁ జచ్చిరి మాయవివేకు లందఱున్. ౩౯

మమ్ము నపహసించినవారిలోఁ గురుకులదాహకుం డొక్క
రుండ తక్క నద్దురాత్ముండు నూచుచుండ భవదీయశిరంబుఁ
దాలఫలంబు లగుడంబునం బడవైచు పగిదిఁ బటుభల్లంబున
డొల నేసెద మామా పాఱక నిలువుమీ యని యాటు
బహుభంగులం బలికి యతం డేయుసాయకంబుల వారించి
దశమార్గణంబులు మేనఁ జొనిపె. ౩౯౫

తురగములు సిడము గొడుగును
శరాసనముఁ దునిమి యార్వ సాహసమున ని
ష్ఠురశక్తిఁ బూన్చె నాతని
యురఃస్థలము వైవ శకుని యుర్వీనాథా. ౩౯౬

సహదేవుం డది శాతభల్లమున నుత్సాహాగ్రుఁడై త్రుంచిదు
స్సహభల్లద్వితయంబునం గరయుగస్వైరచ్ఛిదా కేలి స

ల్పి హాసద్వ్యక్త్రవిలాస మొప్పెసఁగ నాభీలమ్యతిస్ఫారభ
ల్లహతిఁగంఠముఁద్రుంపమస్తకముడొల్లెఁ డొల్లె మేనుఁ మహిన్.

ఇట్లు కౌరవులదుర్నయంబునకు మూలం బగుశకునిఁ దెగ టార్చి పేర్చి యార్చిన యనుజన్ము నాలోకించి ధర్మతనయ ప్రముఖులు పరమప్రమోదభరితాంతఃకరణులై నిజశంఖంబులు పూరింప శౌరియుఁ బాంచజన్యరావంబున రోదసి నింప సుయోధను సేన చెదర బెదరక నిలిచి యాసౌబలు సైన్యంబు సహదేవునిపై ననేకాస్త్రశస్త్రంబులు గురియుచుఁ గవిసినం గవ్వడియు వడముడియు నవి యన్నియు మోఘంబు లగునట్లు చేసి యమ్మూఁక బడలువడ నేసి యుల్లాసభాసితు లైనం గని జనపతి శోకాక్రాంతమతి యై హతశేషు లైననిజసైనికులం బురికొల్పిన వారలు రక్షకరహితు లయ్యును దొంపు పెంపున శంకింపక యాసవ్యసాచిం బొదివి తదస్త్రశిఖాసందోహంబున మ్రింది పోయి రక్కురురాజు దనచుట్టును బయ లగుటఁ గలయం జూచి కట్టెదురఁ జెలంగునాకౌంతేయులం గనుంగొని తొలంగి పోవం దలంచె ననుటయు నాంబికేయుండు సంజయు దిక్కు మొగంబై. ౩౯౭

అట్లు మనసైన్యములు దెగటారినపుడు
కుంతికొడుకులలో బల మెంత గలిగె
నకట నాకొడు కెట్టినాఁ డయ్యెఁ జెపుమ
యనుడు నతఁ డిట్టు లనియె నమ్మనుజపతికి. ౩౯౮

అట్టియెడ రెండువేలురథంబు లేడునూఱుగజంబు లైదువేలు గుఱ్ఱంబులు పదివేలు కాలుమానిసియుఁ దానును ధృష్టద్యు

మ్ముండు సంగరాంగణంబున మెఱసి యుండె. ౪౦౦
పలపలనిమూఁకలోఁ గాల్
నిలువక గుఱ్ఱంబు డిగ్గి నీకొడుకు గదా
కలితభుజుండై యొక్కఁడుఁ
దొలఁగి చనియె నేమి చెప్పుదుం గురునాథా. ౪౦౧

అని ధృతరాష్ట్రునకు సంజయుండు దుర్యోధనుపలాయనం బెఱింగించె నని చెప్పిన విని యటమీఁదివృత్తాంతం బెట్లయ్యె నని యడుగుటయును. ౪౦౨

సంగవిదూరతాకలితశాంతరసస్ఫుటరోహదిద్ధబో
ధాంగసమాశ్రితాపదుదయజ్వలనప్రశమప్రవర్తకా
పాంగమరీచిరూపవితతామృతవీచివిహార వాసవో
త్సంగతలోపలాల్యపదసంస్మృతివారణ దైత్యదారణా. ౪౦౩

ఆశ్చర్యకరణకరుణా
నిశ్చలశుచిహృదయభావనీయవిహరణా
పశ్చిమనాడీసరణ పు
రశ్చరణధ్యేయ భక్తరమణవిధేయా. ౪౦౪

ప్రణవమయగరిష్ఠోపాయ సంవేద్యభూమా
భణనమనసదూరస్ఫార విస్తారసీమా
గుణవిభవనిరాసా కుంఠితోల్లాసధామా
గణనరహితలీలా కల్పనిత్యాభిరామా. ౪౦౫

ప్రథమాశ్వాసము సమాప్తము.

శల్యపర్వము

ద్వితీయాశ్వాసము.

ణానిపుణపదప
వలసత్త్వసద్మ మాయావ్యవధూ
మునగమ్యా మధు
సర్వాత్వారమ్య హరిహరనాథా. ౧

వైశంపాయనుండు జనమేజయునకి ట్లనియె నట్లు నిజ
డు పరాజయంబు నొందుటయాకర్ణించియాంబికేయుండు.

మడఁగి యొక్కరుండును
చేకొని రాజరాజు కాల్నడ నెటవో
దలఁచి తొలఁగెనొకొ యా
లిట్టివి కలవె మనుజపతులకు నెందున్. ౩

తరవర్తనంబు తెలియం గెఱింగింపు మనుటయు నజ్జననాథు
సంజయుం డి ట్లనియె. ౪

దశాక్షౌహిణీశుఁ డై పెంపునఁ
బొంపిరివోవునప్పాడమి లేఁడు
ుక నొక్కరుఁడును జన లేక యేకాకి
యై పోయె నచటికి ననతిదూర
యుత్తరము పుట్టినట్టితూర్పున నొక్క
మడు వున్న దానిలో నడఁగియుండు

వాఁడు నట్టు లవ్వలనికిఁ జని చని
విదురునిమాటలు మదిఁ దలంచి

యధిక మతినృపాలు నను జుఁడు సెప్పె న
ట్లకట దానిఁ గొనన యనుచు శోక
తప్తచిత్తుఁ డయ్యె దైవ మెవ్వరి నెట్లు
చేయఁ జాల దేమి సెప్పఁ గలదు. ౫

అట్టియెడ సుడిసి చిక్కిన మూఁకలు వీఁకమై నెదిర్చినం బొదివి నిరవశేషంబుగా సమయించి కృష్ణసారథికంబును ధవళహయంబును గపికేతనంబును నగునుజ్జ్వల స్యందనంబున నప్పురందరనందనుండు బంధుమిత్రాభినందితుం డై యొప్పె నప్పుడు పొలికలన నీబలం బఖిలంబును బెనుగాలిం బడినపేరడవిపగిదిం గానంబడు చుండెనందుఁ గృపాశ్వత్థామకృతవర్మలు మువ్వురు బ్రదికిపోయి రాసమయంబున ధృష్టద్యుమ్నుండు నన్నుఁ గనుంగొని నగుచు సాత్యకి నుద్దేశించి. ౬

వీని నేటకిఁ బట్టితి వీఁడు బ్రదికి
యిచట వర్తించి మనకు నె గ్గేమి సేయు
నప్రయోజన మిది విడు మనిన నేల
వినుతు నీద్రోహితలఁ దెగ నడుతు ననుచు. ౭

ఆశైనేయుండు వాలు వెఱికి వ్రేయం జూచునంతఁ గృష్ణద్వైపాయనుండు సన్నిధిచేసి యతని వారించి సంజయుం జంపుట యనుచితంబు ముందల విడువు మని యానతిచ్చిన నతండును వినతుం డై యట్ల కాక యని పలికి నన్ను విడిచెఁ గృష్ణద్వై

పాయనుండు మదీయాననం బాలోకించి బ్రదికిపోయి తెక్క
డకైనం బొ మ్మనుటయు నమ్మునీంద్రు వీడ్కొంటి నంత
నతఁ డంతర్ధానంబు సేసె నేను మత్ప్రదేశంబు వాసి సీను
తుండు సనన చక్కటికిఁ గ్రోశమాత్రంబు వోయి ద్వైపా
యనం బనం బ్రసిద్ధం బైనయమ్మడువు సమీపంబున. ౮

అతనిఁ గాంచితి నతఁ డశ్రు లడర నడలు
చూడ్కి నా మోము చక్కఁగాఁ జూడ కోర
వోవఁ జూచుచు దీనతఁ బొంది యునికి
గని మనంబున శోకంబు గదుర నేను. ౯

ఒక్కింత సేపు పలుకు వెలువరింపఁ జాలక యూరకుండి యెట్ట
కేల కెలుంగు దెచ్చుకొని పారాశర్యప్రసాదంబున బ్రది
కిన తెఱంగు సెప్పిన నమ్మహీకాంతుండును గొంత ప్రొద్దు
నిశ్చేష్టితుం డై యుండి పదంపడి నా దెసఁ జూచి మన దెస
బ్రదికినవారు గలరే యనినఁ గృపాచార్యాది రథికత్రయం
బును బేరుకొని వారలు బ్రతికిపోయిరి తక్కొరుండును
బ్రదుకుట లే దని యెఱింగించిన నిట్టూర్పు నిగిడించుచు
నా మూఁపుపైఁ జే యిడి యన్నరనాథుండు నన్ను నీకడ కను
పం దలంచి నాతో ని ట్లనియె. ౧౦

మాఱుమానిసి లేకుండ మడిసి రెల్ల
వారు నీదెసఁ బాండుభూవరతనూజు
లాప్తులుం దాము నున్నవా రాహవమునఁ
బడక తొలఁగితిఁ బోటులఁ బడియు నేను. ౧౧

అని. ౧౨

కౌంతేయులబారిం బడ
సింతియు సిరి చాలు రాజ్య మెల్లను దారై
పొంత ననుం బెట్టుకొని యొక
కొంత యొసఁగి రేని నట్టికూ డేమిటికిన్. ౧౩

అనుజులఁ దనుజుల మత్పరి
జనులను సమయించి వారు సమరోల్లాసం
బున మెఱయఁ జూడ నేర్తు నె
జననాథున కింతవట్టు సంజయ చెవుమా. ౧౪

దుర్యోధనుఁడు ద్వైపాయనం బనుమడుఁగున డాఁగియుండుట

ఇమ్మడువులోన డాఁగెద
నిమ్ముల నెచ్చటికి నైన నేఁగెదఁ దగఁ వృ
త్తమ్మునఁ దొలఁగ నిలిచి మఱి
యెమ్మెయి నేనియును దీర్తు నేఁ బగయ సుమీ. ౧౫

అని చెప్పి యమ్మడువు సొచ్చి మాయావిశేషంబున జలంబులు శరీరంబు సోఁక కుండ సంస్తంభనంబు సేసికొని యుండె నంత రథ్యంబులు పరిశ్రాంతి నొంది తూఁగాడ నస్త్రశస్త్రాదిక్షతంబు లగు నవయవంబులతోడ రాజదర్శన విషణ్ణు లగుచుఁ గృపకృతవర్మాశ్వత్థామ లచ్చట మెలంగి డబ్బాటుగా నన్నుం గని సంజయా బ్రదికితే యని పలికి కురుపతిప్రాణంబులం గలఁడే యని యడిగిన నజ్జననాథుఁ డొక్కండును బాఱుతెంచి నీరిలో డాఁగియున్న తెఱం గెఱిం

గించి యూహార్దంబు సూపి యే మిరువురము నొండొరు
లతో నాడినమాటలు దేటపడఁ జెప్పిన వార లత్యంతవిషా
దంబు నొంది. ౧౬

నరవరుఁ డేను సంగరమునం బడ కున్కి యెఱుంగఁడక్కటా
బరవస మేది వచ్చెఁ బిదపన్ వినియున్ మముఁగూర్చి కోలుదు
స్తర మనుబుద్ధి నిప్పటికి శత్రులక న్మొఱఁగం దలంచి యీ
వెరవున డాఁగె సర్వపృథివీపతి దుర్దశ నిట్లు పొందునే. ౧౭

అవ్విభుండు పెనుఁబ్రాపై నిలిచిన నేము పగతురతోడం
బెనఁగం జాలుదు మనుసమయంబున విజయవిజృంభితు లగు
పాండవులు సబలంబుగా నచ్చేరువ నడతెంచిన సారథికులు
డా రచ్చోట నిలుచుట కార్యంబు గా దని తలంచి ననుఁ
గృపాచార్యు రథంబుమీఁద నిడికొని మనబిరంబున కరిగి
రందు. ౧౮

కలగొనఁ బాఱుచున్ సతులు గన్నుల నశ్రుజలంబులొల్క వీఁ
పులయి పెన్నెఱుల్ విడియఁ బొడ్మఁగలాలలు రోదనధ్వనుల్
సెలఁగఁగ మోములుం దలలుఁ జేతులుఁ గెంపుగ మోఁదికొం
చు భర్తల సహజన్మలన్ సుతుల దండ్రులఁ బేర్కొని
యార్తి నొందుచున్. ౧౯

హతశేషు లైన పతాకాతపత్రచామరభృదాదిజనంబులవలన
సకలజనసంక్షయంబు వినుచు నేలం బడి పొరలుచు లేచు
చునికి యత్యంతకరుణం బై యుండె నప్పుడు మాన్యవనితా
జనంబులకావలివారునుం గడంగి వారలం దగిన వాహనంబులపై

నిడికొని యిక్కడకు వచ్చిరి తక్కినభీతజనంబులు పలు దెసలం బాఱి రట్టియెడ నీకొడుకు యుయుత్సుతుండు శోకసంతప్తచిత్తుం డై. ౨౦

గంగానందనుఁ డాది గాఁగఁ గురుసంఘం బెల్ల సంగ్రామధా
త్రిం గూలెం బతి యొక్కరుండు పటుకొంతేయ ప్రతాపంబుపే
ర్మిం గీడ్పాటున కోర్చి పాఱె విధి నామేఁ బ్రాణముల్ నిల్పనా
కుం గాంతాజనులం దగంగఁ బురికిం గొంచేఁగు టర్హంబగున్.

ఏకాదశాక్షౌహిణీభర్త మన్నించుమానవతులు గాసి యగుదు రే యని మనంబునం దలపోసి రథంబు డిగి యత్తెఱంగు శౌరికి నజాతశత్రునకు నెఱింగించిన నప్పాండవాగ్రజుండు పరమకృపాపరుండు గావునఁ బ్రీతుం డై శౌరి యాననం బాలోకించి యది మేల కాదె యని పలికి యతం డనుమతి సేయ నవ్వైశ్యాపుత్రుఁ బరిరంభణంబు సేసి లెస్స తలంపు తలంచి తని సంభావించి వీడుకొలిపిన నతండు రథారూఢుం డై రథ్యంబులఁ ద్వరితగతి నడపి భూపతి ప్రేయసీజనంబుల కధ్యక్షు లగువృద్ధకంచుకులం గలసి వారును దానును వారల నుచితప్రకారంబులఁ దేర్చి పురంబు ప్రవేశించునప్పు డెదుర విదురుం గాంచి. ౨౨

అతఁ డడుగంగ శల్యసుబలాత్మజులుం బల మంతయుఁ గా రణ
క్షితిఁ బడు టేర్పడం బలికి చెప్పె దురంగము డిగ్గి మేదినీ
పతియొకరుండు పాఱుటయుఁ బాండవముఖ్యుఁడు ప్రీతిఁబంపగా
నతివల నిల్లు సేర్చుటకు నై యిట రాకయు మానవేశ్వరా.

అనిన విని యతండు శోకవ్యాకులుం డగుచు నవ్వైశ్యాపుత్రుం బొగడి కాలోచితకృత్యం బాచరించి లెస్సచేసి తని పలికి మఱియు నిట్లనియె. ౨౪

ఎప్పుడును సంజయుఁడు వచ్చి యెఱుఁగఁ జెప్పఁ
బరికి నమరవిశేషంబు లతఁడు నేఁటి
తెఱఁగు చెప్పెడిఁ గాఁగ యేతెంచి మున్న
మనము వినిపింపఁగాఁ దగ దనఘ దీని. ౨౫

ఒండు ముఖంబున నివ్వార్త నగరు సొరకుండునట్లుగా సంవిధానంబు సేయవలయు నీవు దుర్యోధనుప్రియాజనంబులను దద్రక్షకులను దోడ్కొని భవదీయ మందిరంబునకుం జనుము తక్కటివారి నంతంత నడఁకువతో నిలువ నియమింపవలయు నని పలికి తానును యుయుత్సుండును సావధానప్రయత్నంబున నవ్విధానంబు సంఘటించి నీ తమ్ముంకు పెద్దమొగసాలం జాలు మానుసులం గావలి వెట్టి యభ్యంతరంబు ప్రవేశించి యుండె నక్కడఁ గౌరవసేనాసన్నివేశం బత్యంతవిరళజనం బయ్యె మున్ను మాతంగతురంగసుభటబృంహితహేషితభాషణంబుల వలన శబ్దాంతరంబు గర్ణగోచరంబు గానియట్టియాశిబిరంబు నిశ్శబ్దం బయి యుండె ననిన విని యాంబికేయుం డిట్లనియె ౨౬

సూతసుత యిట్లు పగతుర
చేత మనబలంబు రాజసింహులు బంధు
వ్రాతమ్మును సమసినఁ దుది
నే తెఱఁగున నడచితిరి నరేంద్రుఁడు మీఱుఁ. ౨౭

అనుటయు నమ్మహీకాంతునకు సంజయుం డిట్లనియె నంత నయ్యెడకుఁ గౌంతేయులు సైన్యంబును దారును సుయోధనాన్వేషణపరు లయి రయంబున నరుగుదెంచుకలకలంబు వీతెంచిన. ౨౮

కృతవర్మయుఁ గృపుఁడును గురు
సుతుఁడును గనుఁగొనుచు నొండుచోటికిఁ జని ర
ట్లతిరభసంబునఁ గుంతీ
సుతు లచటికి వచ్చి నీదుసుతుఁ బలుగడలన్. ౨౯

అన్వేషించి కానమికి విషాదంబు నొందుచు మరలి చనిరి చనునప్పు డజాతశత్రుండు నీపుత్రునగరిలోనిజనంబులఁ గృపతోడం గనుంగొని వెఱవకుండుడని పలికి చనియె నట్లు వారు నిజశిబిరంబునకుం జనుటయు మయోధవరులు నేను మనంబున నడలు గదుర నమ్మడువుకడకుం బోయితిమి కృపాదు లగు మువ్వురు దమరాక యెఱింగించి యమ్మనుజపతి కి ట్లనిరి. ౩౦

కృపకృతవర్మాశ్వత్థామలు దుర్యోధనుం గని సంభాషించుట

లెమ్ము కురునాథ కడఁగుము
మమ్ముం గొని పాండుపుత్రమథనమునకు సై
న్యమ్మదియును నీచేతఁ గ్ర
శ మ్మయ్యెడుఁ జుమ్ము వలదు శంకింపంగన్. ౩౧

అట్లు కాక గెలిచి భూమి యేలుట యొండెఁ జచ్చి నాకలోకసుఖం బనుభవించుట యొండెం గాని నీవుంటివాని కిట్టి తెఱంగు

కర్తవ్యంబు గా దని పలికిన విని యవ్విభుండు వారల కి ట్లనియె. ౩౭

తనువు ఘనాస్త్రశస్త్రముల తాఁకున నొప్పిని దప్పి వుట్టె నా
మనము వశంబు గా కెడలె మాటలచందము సూడ మీరు డ
స్సినయటు లున్నవార లనుజీవులు లేరు తొలంగి నేఁటిమా
త్ర నిలువుఁ డెల్లి పైకొని యరాతుల గెల్తము లావు వచ్చినన్. ౩౮

అనవుడు నగ్గురునందనుండు,

ఏ లనుమాన మేను సమయించెద వైరము నేఁటితోడఁ బాం
చాలుర నెల్లఁ దీవ్రశరజాలములం బొలియించి కాని భూ
పాలక పుచ్చఁ గత్తళము పాటిగఁ బట్టుము నాదుమాట లి
య్యాలితనంబు వాపెదఁ బ్రియంబొనరించెద నీకుఁ దండ్రికిన్.

అనియె నప్పు డనిలసుతుని వేఁటకాండ్రులు మాంసభారంబుల తోడఁ బరిశ్రాంతులై జలపానార్థం బమ్మడువునకు వచ్చి రంత కమున్న ధర్మనందనుం డొక్కబోయం బొడఁగని దుర్యోధనుండు దొలఁగెం జెట్టుచేమల నడంగి యుండునో మీరు మెలంగు నెడల నరయు వలయు ననిన వాఁడును వృకోదరుని మృగయులలోనివాఁ డగుటఁ దమవారికి నెదురు వోయి యమ్మాట తెఱంగెఱింగించుటం జేసి యప్పుని మనంబులం దున్నట్టియాబోయ లట్లు కెలన నేమరి సల్లాపంబులు సేయు చున్న యన్నరనాథునియారథికవరులవచనంబులు విని పూర్వాఖ్యానంబు వలన నయ్యుక్తిప్రత్యుక్తులపరిపాటి చేటపడిన నన్నీటిలో నీ కొడుకు డాఁగి యుంట నిశ్చయించి తమలో మెల్లన యిట్లనిరి.

తేరధికులు తను నిమ్మెయిఁ
పోరికిఁ దఱుమంగఁ దాను బురికొన కిచటం
గౌరవపతి డాఁగినగతి
బోరనఁ జని చెప్పవలయు భూనాథునకున్. ౩౭

అతఁడు పసదన మొసఁగు మారుతతనయుని
మున్ను గని మెచ్చు వడయుద మన్న రేంద్రు
నతఁడ కొన్పించు మనల రయమునఁ బోవ
వలయు మాంసభాండంబులు వలదు లెండు. ౩౮

అని మోపులు దిగవిడిచి వెసం బాఱి రయ్యవసరంబునఁ బాండునందనులు నీనందను వెదక ననేకచారులం బొలికలని కెలంకులకుం బుచ్చి యాతండు తమ కగపడమికిఁ జింతాక్రాంతులై యుండ నాబోయలు భీమునిపణిహారులఁ ద్రోచికొనుచుం దన్మందిరంబు దఱియం జొచ్చి యతనిం గాంచి యమ్మడువున నమ్మహీపతి డాఁగి యునికి యెఱింగించి. ౩౯

తమవిన్న మాట లన్నియుఁ
గ్రమమునఁ జెప్పిన నతండు గడుఁబ్రియమున న
ర్థము లొసఁగె వారికి ననే
కములు వహింపంగఁ గొలఁదిగా కుండంగన్. ౪౦

ఒసంగి యాలుబ్ధకుల నగ్రిజుఁ గానిపించి దేవా దుర్యోధనుండు ద్వైపాయన హ్రదంబున నొక్క క్షుద్రవిద్యం జేసి జలంబులు నిజశరీరంబు సోఁక కుండునట్లుగాఁ జేసికొని డాఁగి యున్నవాఁడు పీ రెఱింగి వచ్చి రని యతనికి విన్నవించి

యూసుయోధన గురునందనాదులసల్లాపంబు లెఱింగించిన నతండు పరమహర్షంబున నాబోయలకు బహువిధంబు లగుప సదనంబు లిచ్చి తక్కిన తమ్ములకును గృష్ణునకుఁ జెప్పికొని వారును సకలబంధుమిత్ర పరిజనంబులును దోడన చనుదేర నుద్దామగమనంబున. ౪౧

తురగఖురపుటరథనేమికరిపదాతి
ఘట్టనంబుల నేల గ్రక్కదల శంఖ
పణవనిస్సాణకాహళరణన మొల్ల
దెసలఁ బరఁగంగ వచ్చె నద్దెసకు నధిప. ౪౨

అట్లు ధర్మనందనుం డేతెంచుకలకలం బాలకించి యంతక మున్న రణోత్సాహంబునకై రాజు నిర్బంధించు చున్నయాగ్గు రుపుత్రకృపకృతవర్మ లతనితో ని ట్లనిరి. ౪౩

ధరణీనాయక పాండుపుత్రులు సముద్దామోద్ధతిన్ వీరె వ చ్చిరి వీరిన్ వడిఁ గిట్టి తాఁకుడమొ నీచిత్తంబు పోరాటకుం జొరదే నిప్పటికిం దొలంగి చని యెచ్చోనైన నే ముండి చె చ్చెర రూపించినవేళఁ జెప్పినెడకుం జేరంగ నేతెంతుమో. ౪౪

అనుడు నానృపాలుఁ డయ్యోధవరులతో
నిప్పు డనికి నుత్సహింప కెచటి
కేనిఁ దొలఁగి పోయి యిచటికి మగుడంగ
రండు పగలు సనిన రాత్రి యగుడు. ౪౫

వారు వారణపురంబున కనివారణఁ బోయెదరు వోదురుగాక యిచ్చేరువఁ బోయిరేనియు నిమ్మడువున నాయునికి యెఱుం

గలే రట్లు గాక యెఱింగి రేనియు నన్నుఁ జేరరాదు మదీయ
విద్యావిశేషసంస్తంభితాంభోదుర్గంబున నిర్భయుండ నై యుం
డెదఁ బొం డనినం బొగులుమనంబులతోడ నారథికజనంబులు
వోవం బతి జలంబులు శిలాసదృశంబులు గాఁ బరిస్తంభించె
నేనును బాండుసూనుల చారు యెల్లకడల మెలంగుటం జేసి
రాజు నప్పుడు వెలువరించుట కర్జంబు గా దనియు నతనితో
యుస్తంభనవైదగ్ధ్యం బెఱుంగుట నొలసిన యూఱటను
ముందటియట్ల వారలతోడం జని చని చిత్తంబు గలంగినం
జనం జాలక యరదంబు డిగ్గి యచ్చట నొక్కయెడ నొదిఁగి
నిలిచెద నని వారలకుం జెప్పి యమ్మడుపు నఱుత నొక్క
పఱపు గలపొదయిఱాఱిమిం దూఱి పొంచియుండితి వారలు
దూరంబు సని యొక్కవిపులవటంబుపొంత విశ్రాంతి నొంది
నీనందనువలనికిం జనిన హృదయంబులతోఁ దదీయకార్య
చింతాభరంబు పట్టుకొనఁ దదనుబంధసంభాషణంబులు సేయు
చుండి రక్కడ. ౪౬

కలకల నవ్వుచుఁ బెలుచం
బలుకుచుఁ దమకెలఁకులందుఁ బాంచాలకుమా
రులు సనుదేరఁగఁ బాండుసు
తులు వచ్చిరి సంతసంబుతో మడువునకున్. ౪౭

ఇట్లు వచ్చి ధర్మతనయుండు భవత్తనయమాయాస్తంభితం
బైనయాజలాశయంబు నిరూపించి తత్ప్రకారం బెఱింగించి
యచ్యుతునితో నల్లన నిట్లనియె. ౪౮

చొర రాదు మనుజులకు నె
వ్వారికిని నిజ్జలము కౌరవక్షితిపతి ని
ర్భరమాయాసంరక్షా
భరితం బై కాన వీతభయుఁ డాతండుర్. ౪౯

ధర్మరాజు మడుగున డాఁగియున్న దుర్యోధనుని దూఱనాడుట

అని వెండియు నాపతి గురు
జననాథుఁగుఱించి పలుకు శత్రుఁడు దోడై
చనుదెంచె నేని పోవ
చ్చునె నాచేఁ దప్పి యిందుఁ జొచ్చినఁ దనకున్. ౫౦

అనిన విని యచ్యుతుం డతనికి నల్పస్వరంబున ని ట్లనియె. ౫౧

మాయలు గల్గుదుష్టులకు మాయవుభంగులె మందు గాక ని
ర్మాయత నుల్లసిల్లెడుపరాక్రమలీలలు గొల్చునెట్లు దై
తేయులు దొల్లి మాయల నతిప్రబలాత్మకు లైనఁ దద్వధో
పాయములన్ జయింపరె నృపాలక విష్ణుఁడు నింద్రుఁడుం దగన్.

హిరణ్యకశిపువృత్రవధప్రకారంబులు వినవె రావణుండు హేమమృగాదిమాయాక్రియావిఘాతంబునఁ గాదె రాముచేత నిర్జింపంబడె నరకాసురు నేను బరిమార్చినతెఱం గెఱుంగవే వీఁ డగపడునట్టివిధంబు సూచికొ మ్మనిన విని యప్పాండవాగ్రజుండు జలాంతర్గతుం డై యున్నభవన్నందను నుద్దేశించి యి ట్లనియె. ౫౩

ఇటు తగునే సుయోధన మహీవలయంబున నిట్టిదైన్య మె
చ్చట వినఁ జూడఁ గల్గెనె యసంఖ్యులు రాజులు నీకుఁగాఁగఁ జ

చ్చుటయును బంధుమిత్రులు విశుద్ధచరిత్రులు పోర నట్లు త్రుం
గుటయును జూచి తేమిటికిఁ గ్రుంకితి నీళ్లకు జావు దప్పునే.
శూరుఁడవంచునిన్ మనువు సొచ్చుట శౌర్యముచొప్పెమాన మే
యూరికిఁ బోయె నాజి నృపు లోడుదురే నృపుఁడన్నమాత్రయే
కౌరవవంశజాతుఁడవు గష్టపుఁజచ్చుట దెచ్చుకొంటి నీ
పేరులు బెంపు మాలి యరిబృందము నవ్వఁగ నిట్లు సేయుదే.

క్షత్త్రధర్మంబు విడిచినఁ గలదె యిహముఁ
బరముఁ బేరోలగంబునఁ బలుకుపలుకు
లెల్ల మఱచితె విను మవి పొల్లులైనఁ
గష్టపాటు గాకను తేలఁ గావ వచ్చు. ౫౬

కొడుకులు దమ్ములుం గలన ఘోరపుఁజావులు సావఁ జూచి యె
ట్లోడఁబడె నీదుబుద్ధి యెడ లోముటకై నిను రాజరాజ యి
మ్మడువున కీడ్చి తెచ్చె విధి మానము ప్రాయముకంటెఁ జాల నె
క్కుడగుట సెప్పఁగా వినవొకో కడునీచతఁ బొంది తక్కటా.

అంభోగర్భము సొచ్చి పాండుసుతబాహోగర్వదుర్వారసం
రంభం బోర్వక డాఁగి యుండె నటె రారాజిస్సిరో చచ్చుచో
గాంభీర్యంబును ధైర్యముం విడిచి దోర్గర్వంబు బెండయ్యనే
శుంభన్మానము దూలెఁ గాకని జనస్తోమంబు నిందింపదే. ౫౭

కర్ణశకునిదుశ్శాసనుల్ ఘనులు గాఁగఁ
దలఁచి వారలఁ గొని మమ్ము గెలుచువాఁడ
వై మనంబున శంకింప కట్లు కీడు
చేసి తాపూఁవు దప్పిన గాసి యైతి. ౫౮

నీకొలంది గంటి మగపడితి వింక నెందుఁ బోవచ్చు నని మఱి
యు ని ట్లనియె. ౬౦

భయముం బాయఁగఁద్రోచి వీరగుణముం బాటించిసంగ్రామని
శ్చయబుద్ధిం దలకొల్పి పౌరుషముమైఁజూపాండెగల్పొందఁగా
క యధీరత్వము నాకు నీడె యని వీఁకం బేర్చి పేతాఁకు మెం
తయుఁ బేరయ్యెడు రమ్ము లె మ్ముదిఁగినన్ దైన్యమ్ము వ
చ్చుం జుమీ. ౬౧

అని మము నోర్చినం బృథివి యంతయు నేలఁగ వచ్చు లేక చ
చ్చిన సురపద్మసౌఖ్యములు చేకుఱు రెండుదెఱంగులందు నొ
ప్పనియది లేదుడాఁగనగుఁబాటునుబ్రాణముచేటుఁదెచ్చుకోల్
వినుమము నీ వెదుర్పఁ దగు వేయువిధంబులఁ జాటి చెప్పెదన్.

తెంపు చేసి మామీఁద నుఱుకుట నీకు ధాత నిర్మించినపరమ
ధర్మంబు పురుషుడం వై తేని దీని ననుష్ఠింపు మనిన విని యువ్వ
సుమతీశునకు సుయోధనుం డి ట్లనియె. ౬౩

దుర్యోధనుఁడు నీరిలోన యుండి ధర్మజునకు త్తరం బిచ్చుట

నరుఁడు ప్రాణభయంబుఁ బొరయుట యరు దయ్యె
వినుము తెల్లంబుగా మనుజనాథ
రథవాహసారథిరహితుండ నగుటను
బాణాది హేతిసంపదలు లేమిఁ
బరివారశూన్యత వాటిల్లుటను బంధు
మిత్రసహాయులు మిడి యడంగఁ
జచ్చుటఁ బోటుల నొచ్చి మేనును డప్పి
గూరి చిత్తంబును బోరి కెలయ

కునికిఁ జేసియుఁ దొలఁగితి నొదిఁగి సేద
దేర్చుకొని రణమునకు నుదీర్ణవృత్తి
వచ్చువాఁడను నీవు మీవారు విశ్ర
మింపుఁ డంతకు మఱి రండు సొంపు సూప. ౬౪

అని పలికినఁ బాండవాగ్రజుండు. ౬౫

ఇందాఁక విశ్రమించితి
మిందు నినుం దడవి కంటి మిప్పు డిచట నీ
కుం దేఱె డప్పి కురుపతి
నందన ర మ్మింక రణమునకు నాయిత మై. ౬౬

అనుటయు. ౬౭

ఎవ్వరికిఁ గాఁగ రాజ్యంబు నెల్లభోగ
ములును గోరుదు రక్కుమారులును నాదు
తమ్ములును లేరు తురగరథద్విపప్ర
హీన యయ్యె నీక్షోణియు నేల పెనఁగ.

ద్రుపదతనూజులన్ గెలిచి దోర్బలసంపద నుల్లసిల్లి మి
మ్మపజితదర్పహీను లగునట్లుగఁ జేసి సమస్తభూపతి
త్వపదము గంటినేమియు వృథారభసం బది యింపు గాదు క
ర్ణుపడుట భీష్ము లేమిని గురుండు మృతుం డగుటన్ ధరాధిపా.

తనవారుఁ దానుఁ గూడఁగ
ననుభవసుఖ మందఁడేని యది రాజ్యమె రా
జునకు భవత్పరిజనములు
ననుజన్ములు బ్రదికి యేలు మఖిలధరిత్రిన్. ౭౦

ఏ నింక సమర మొల్ల మ
హీనాయక నీక యుర్వి నిచ్చితి శాంతిం
గానకుఁ జని వల్కలపరి
ధానుఁడ నై తప మొనర్చెదను మునులకడన్. ౭౧

ఓడి వచ్చినాఁడ నుద్ధతి నా కేల
యుడుకు మాని నీవ యుర్వి యేలు
గుఱ్ఱములును నేనుఁగులు లేనిబయలు నీ
తలనె కట్టికొనుము ధర్మతనయ. ౭౨

అన విని యన్నరేశ్వరుఁడు హాసముతో నతనింగుఱించి యి
ట్లనుఁ దనుజానుజన్మసుహృదాప్తసహాయులు సన్నఁ గాదె శ
ల్యునిఁ గొని మమ్ము గెల్చి సకలోర్వియు నేలుట కుత్సహించి తీ
పనువుట లేల మానుమిది పాటిగఁ బట్టుము లెమ్ము పోరికిన్.

నీయీఁగి నేను భూనాయకుఁ డగు టొల్ల
రాజకోటికిఁ బరిగ్రహము సను నె
నిను నని దెగటార్చి నేలఁ బాలించెద
నను నోర్చితేని పెంపున సుఖింపు
మేమిటివాఁడ వై యిచ్చితి పుడమి నీ
కనియెడుమాట యిట్లాడె దిపుడు
నీవు ధరిత్రి యీనేర్చినఁ గురుకులం
బునకు ని ట్లాడుటఁ బోవ నేల
శాంతి నొందుటకై ధర్మ సంవిభాగ
కరణ మొనరింప వచ్చినకమలనాభు

వాక్యవృత్తిఁ బాటింపక వాఁడిసూది
మోపి నంతైన నుర్వి యీనోప నంటి. ౭౪

ఏమివిధంబునఁ బోరలియు
భూమి కురునృపాల నీకుఁ బుచ్చుకొనఁగ రా
కీమెయి దైన్యపడితి నా
కేమార్గము వట్టి యిచ్చె దేర్పడఁ జెపుమా. ౭౫

అరులకు సిరి యిచ్చెద నను
వెరవిడియుం గలఁడె దీని విడువుము నాకుఁ
ధర యిచ్చితేనియును నినుఁ
బొరిగొన కే విడువ నణిమి పోరుటయొప్పున్. ౭౬

నాచే నీప్రాణంబులు
నీచే నాజీవితంబు నిజ మున్నవి యి
న్నీచత యుపకార్యము రా
జోచితకర్మకృతనిశ్చయుఁడ వగుము నృపా. ౭౭

అని వెండియు ని ట్లను జతుగృహంబు దహించితి పాములం గఱపించితి నీటం ద్రోయించితి విషాన్నంబు వెట్టించితి వెన్ని కపటోపాయంబులు సేసినను నీచేతఁ జెడక యునికి యెఱుంగవే యింక నట్ల యుపాయములం బ్రయోజనంబు లేదు.

లే లెమ్ము బిరుద వైర
మ్మాలమునకు నీవు నెఱుఁగు దవ్విధము కదుఁ
మే లొందు తెరవు లే దిం
కేల రొమ్మొదిఁగి కష్టపడ నరేశ్వర చెపుమా. ౭౮

అని యివ్విధంబున నమ్మనుజేంద్రుండు మఱియుం బలుకఁ బెఱ
వారు నట్లు పలికి రనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు. ౮౦

ఇట్లు జంకింపఁబడి మఱి యేమి సేసె
నాతనూజుండు మున్ను నెన్నఁడును జంకఁ
బడినవాఁడు గాఁ డక్కట పుడమినాల్గు
సెఱఁగులును వెఱఁ దనపంపు సేయ బ్రదికె. ౮౧

పరిజనహీనతదీనతఁ
బొరసినయెడ ముట్టుకొని రిపుప్రకరము ని
ష్ఠురవాక్యమ్ముల నమ్మొయిఁ
బరితాపము సేయ నేమిభంగి నిలిచెనో. ౮౨

అనుటయు సంజయుం డమ్మనుజపతి కిట్లనియె నట్లు ధర్మ
తనయుండును దమ్ములుఁ గొడుకులును ద్రుపదపుత్రులును
బొదువుకొని పలుకుపలుకులకుఁ జిత్తం బుత్తలపడ నాననంబు
పల్లటిల్లఁ గరంబులు విదిర్చి దురం బొనర్చువాఁ డై యప్పాం
డవాగ్రజున కిట్లనియె. ౮౩

మీ రేవురును బరివారబాంధవమిత్ర
సహితుల రఖిలాస్త్రశస్త్రవంతు
లరు కరిస్యందనతురగసమేతుల
రే నొకరుండ విహీనసహాచ
రత్వంబు విగతాయుధత్వంబు వాహన
హీనత నొందితి నేవిధమున
నని యొనర్పఁగ వచ్చు నది గాక పోటుల
డస్సితిఁ గడు మీకు డప్పి లేదు

వరుసఁ దగ నొక్కఁ డొక్కఁడ వచ్చి పోరఁ
డిపుడ వెడలి మి మ్మందఱ నెల్లచెలులఁ
జుట్టముల రూపుమాపెదఁ జుట్టుముట్టి
పలువు రొక్కనితోఁ బోరఁ బాడి యగునె. ౮౪

అట్లు మీఱు సాలరేసి. ౮౫

తమ్ముల నిన్నుఁ గేశవునితమ్ముని ద్రౌపదియన్నదమ్ములం
గ్రమ్మన గీటడంచెద నొకండన యే నిదె వచ్చి బాహుద
ర్పమ్ముల నిర్గవారమును భానుఁడుఁ దోఁచి సముజ్జ్వలాత్మ తే
జమ్మున రూపుమాపుక్రియ సజ్జత నిల్వుము సుస్థిరుండ వై.

వినుము నీకుఁ గృష్ణునకును వెఱచి కాదు
ముంద రే నట్టు లాడుట యెందుఁ జెల్లు
సమరధర్మంబు తెఱఁగు దెల్లముగ నెల్ల
వారలకుఁ దెల్పుటకుఁగాని వసుమతీశ. ౮౬

నేఁడు మి మ్మందఱ సమయించి భీష్మద్రోణకర్ణభగదత్త
బాహ్లికజయద్రథశకుని శల్యాదు లగుబంధుమిత్రసహాయుల
ఋణంబు దీర్చెద నని పలికినం బాండవాగ్రజుం డిట్లనియె.

సమరముపాడి నీ వెఱఁగి శత్రుల గెల్వఁగ నుత్సహించు టొ
ప్పు మనుజనాథ యొక్కఁడును బూని మహాద్భుతబాహుసంపద
మ్మము వడిఁ దాఁకెదం బిలుకుమార్చెద నంటయుదాత్తమైనధై
ర్యమహిమ గాదె యి ట్లనినయంతన యే నటు తేలచేసెదన్.

వలసినయస్త్రశస్త్రములు వాహనముంగొను మొక్కరుండ నిం
గలన జయించువాఁ డతనిగర్వము నీ వడఁగించితేని యీ
యిల సకలంబు గైకొని వహింపుము రాజ్యవిభూతి వాఁడు నిం
దలపడి పోరుఁ జుట్టలును దక్కటివారలు నిల్చి చూడఁగన్.

అనిన విని భవన్నందనుండు ధర్మనందనున కి ట్లనియె. ౯౧

అరదము లెక్కి ఘోరవివిధాస్త్రచయంబుల మున్ను పోరమే
నరవర క్రొత్తచందమురణంబు కరంబు ప్రియంబు సేయు ని
ష్ఠురగదలం బదాతు లయి శూరతయుక్తి మహానీయధీరతా
స్ఫురణమునం బొగడ్త వడఁ బోరుట మే లని నిశ్చయించితిన్.

వింతకూరలు గుడుపున వేడ్క సేయు
భంగి సంగ్రామమున నూత్నభంగు లెడఁదఁ
గౌతుకము సేయుఁ గావున గద ధరించి
నిను సహోదరులను యోధులను జయింతు. ౯౩

అనుటయుఁ బొంగి ధర్మసుతుఁ డాతనితో గద నొక్కరుండ నేఁ
గొనియెద నీదుప్రాణము లకుంఠితబాహువిలాసభాస నై
యనవుడుఁ బుట్టలోపలిమహాభుజగేంద్రుఁడు రోఁజునట్లు రోఁ
జె నధిప యవ్విభుండు దనచిత్తము నప్పలుకుల్ గలంచినన్.

దుర్యోధనుఁడు గదామండితుం డై హ్రదంబు వెడలివచ్చుట

అట్లు నిశ్వాసంబు నిగుడ నొడలు పొంగఁ బటుకశాఘాతంబు
నం గెరలుశూకలాశ్వంబుచందంబునఁ గెరలి జలస్తంభం బుడి
పికొని మడువు సంక్షోభింప నపహసితశిలాసారోదారంబును

గనకపట్టికామండితంబును నై నగదాదండంబు విపులాంసపీఠం
బున నమర్చుకొని వెడలె నట్లు సంరంభవిజృంభితుం డై. ౯౪

గదయుఁ దానును రుచిరశృంగమునఁ బొల్చు
పర్వతము క్రేణి సేయుసీపట్టిఁ జూచి
కాలదండంబు చేకొని లీలఁ బొల్చు
జమునిఁ గా మదిఁ దలఁచిరి జనము లెల్ల. ౯౬

అతనిఁ గనుంగొని పాంచాలురును బాండవులును. ౯౭

చిఱుతనగవుతోఁ గొండొకరుచేతు లప్ప
ళించి నిర్భర సంతోషలీల నొప్పి
రమ్మహీనాథుఁ డయ్యుపహాస మెఱిఁగి
బొమలు ముడివడఁ గనుఁగవఁ బొడమఁ గెంపు. ౯౮

కోపావేశంబు నొంది యుద్వృత్తతారకంబుల వారల నెల్ల
నాలోకించి. ౯౯

ఈ గెలి వే లార్చెద బా
హాగర్వము మెఱయ మిమ్ము నందఱను మహీ
భాగమునఁ గూల్చి నెఱపెద
నాగదబలు పెట్టు లైన నగుఁ డంబాఁకర్ణా. ౧౦౦

అనుచుఁ బోటులఁ దొరుఁగురక్తాంబుధార
లంగ మెల్లను గప్పిన నప్పు డొప్పెఁ
గావిసెలయేఱు లెల్లెడఁ గలయఁ బర్వఁ
బొలుచుకులపర్వతంబుచాడ్పున నతండు. ౧౦౧

అట్లు ఘోరాకారుం డై నిలిచి నీకొడుకు పాండురాజుకొడు
కులు బంధుమిత్ర పరివారసమేతంబుగా నడరి యొక్క పెట్ట
తన్నుం బొదువుదు రని శంకించి పాండవాగ్రజు దెసఁ గనుంగొని.

రండిట యొక్కఁడొక్కఁడ దురం బొనరింపఁగ మీరు పల్వురొ
క్కండను నేను హేతిహతకాయత దస్సినవాఁడ నన్ను నా
తం డభిమన్యు బాలుని నధర్మతఁ బ్రౌఢు లనేకయోధు లొ
క్కం డన కెట్లు చంపి రటు గాఁ గొను మిబ్బవరంబు నావుడుఁ.

నిరుత్తరుం డై యున్నభవత్తనయునకాధర్మతనయుం డిట్లనియె.

ఏ నట్లు సూపి చెప్పితిఁ
గాని యది రణంబుపాడి గామి యెఱుఁగుదుఁ
రా నీను నీదుపయి మ
త్సైనికులను వెఱవ కాయితము గమ్ము నృపా. ౧౦౫

తల సక్క ముడిచికొని ద్రిం
డలవడ బంధించి పోరి కమరి నిలువు నీ
వలచిన యట్టివ యిచ్చెద
నలఘుశిరస్త్రాణకంకటాదులు నెమ్మిన్. ౧౦౬

మఱియు నొక్క తెఱంగు నీమనంబున మెచ్చును నచ్చెరువును
నెలకొనం బలికెద నాకర్ణింపుము. ౧౦౭

ఏఱికొను మీవు నొకని మాయేవురందు
వాఁడు నీతోడఁ దగఁ బోరువాఁడువానిఁ

జంసి మహి యేలు వానిచేఁ జచ్చి త్రిదివ
సౌఖ్యమొందుము చేసితి సమయ మేను. ౧౦౯

అని పలికి యుజ్జ్వలవివిధవర్ణంబు లాతనిముందటం బెట్టించి.

విను జీవముతో నిన్నుం
జననిచ్చుట యొండు దక్క సమరంబునఁ గో
రినయది నీ కొసఁగెద నిం
తన చెడియెనె యకట యన్నదమ్ములకూర్మిల్. ౧౧౦

అనిన విని నీతనయుం డట్లు కాక నీవు నా కలిగెదవే యని కనకచిత్రితంబు లగుశిరస్త్రాణకంకటంబులు గైకొని ధరియించి కాంచనాచలంబు ననుకరించుచు గద చేత నమర్చి పాండవాగ్రజుం గనుంగొని. ౧౧౧

కవలలో నొకఁ డొండె గాండివి యొండె వృ
కోదరుఁ డొండె నీవొండెఁ జేత
గద గొని యెక్కటికయ్యంబునకుఁ బూని
యేర్పడ నిలిచిన నీక్షణంబ
సమయుంగఁ జూచెదఁ గ్రమమున మీ రెల్ల
నొకఁ డొక్కఁ డేతేరఁ బ్రకటబాహు
దర్పంబు వొగ డొంద ధరఁ గూల వ్రేయుచు
వచ్చెద మఱియు నీవారిలోన

నలిగి యెవ్వఁడు దాఁకిన నట్ల నాదు
గదకు నెర సేసి పేర్చెదఁ గడు గదార

ణంబు నాతోడఁ జేయ మన్మథహరుండు
గడఁగ లేఁడు మీ కెందుఁ బోఁ గలదు నేఁడు. ౧౧౨

ఇవ్విధంబున దుర్యోధనుం డుద్ధతుం డై మఱియుం బెద్దయెలుం గునఁ బలుకుచుండ నతండు విన కుండఁ బద్మనాభుండు పాండ వాగ్రజున కిట్లనియె. ౧౧౩

ఇతఁడు గదారణంబునకు నీకొలఁదిన్ నినుఁ బిల్చెనేని మరు
త్పుత్రిసుతుఁ గోరినం జిఱుతతమ్ములలో నొకనిన్ వరించినన్
మతి సెడి రొక్కొ వీర లనుమాటకుఁ బాత్రము గాదె సాహసం
బుతఱియె మేదినీశ యిది బుద్ధి దొఱంగి తనుగ్రహంబునన్.

ఒకరునిఁ జ్వపి తేని సకలోర్వియుఁ గ్రైకొను మంట నీవు ముక్
శకునికి మాయజూదమున సంపద లెల్లఁ ద్రయోదశాబ్దభో
గ్యకృతి నమర్చి యొడ్డినటు లైనది పందెపుఁగయ్య మయ్యె శ
త్రుకులము నెల్లదుఃఖపడి త్రుంచుట దాఁ దుదిఁ బందెమాడనే.

నరవర యొక్క టెక్కటి పెనంగఁగ భీముని నైనఁ బన్పఁ గా
దరయఁగ భీముకంటె గదయందలికౌశల మెక్కుడీమహీ
శ్వరునకు భీముమేన బలసంపద మిక్కిలి దానఁ బోవునే
వెరవునఁ గోలుపోదె భుజవీర్యము పోరుల నెందుఁ జూడమే.

అనిన విని మహాబలనందనుండు వసుదేవనందనున కిట్లనియె.

శ్రీకృష్ణుఁడు భీము నగ్గించి దుర్యోధనుతోడి గదాయుద్ధమునకుఁ బనుచుట

గద నాచేతికి వచ్చినప్పుడు మహోగ్రక్రీడమై లోకము
ల్పదునాల్గున్ సమయింతుఁబొమ్మనుసముల్లాసంబునన్పొందుదు

ర్మదసంరంభ వికత్థనుం డయినకౌరవ్యాధముం డెట్లు నా
కెదురై ప్రాణముతోడఁ బోవు నృపు నిక్లే లొత్తెదీమాత్రకున్.

వానిగదభారమునకు నొవ్వకయు నాడు
పటుగదాదండ ముద్దండబాహుదర్ప
లీల విలసిల్ల వ్రేయుదు నేలఁ గూల
సంతసముతోడి మెచ్చు పుట్టింతు నీకు. ౧౧౯

అనుటయు నచ్యుతుండు ప్రియం బెసంగ నాకిమ్మారమగ్గను
మొగంబునఁ జూడ్కి నిలిపి. ౧౨౦

బకవిధ్వంసన మాచరించితి హిడింబప్రాణముల్ గొంటి కీ
చకనిర్మూలనకేలి సల్పితి జరాసంధాంగక స్పైరభం
జకలీలన్ విలసిల్లి తీ వని మనుష్యస్ఫూర్తిమాత్రంబులే
రొకమర్త్యుం డెదు రెట్టు నీకు మదిలో నూహింపకిట్లాడితిన్.

కాళింగాదిక్షోణీ
పాలుర నున్మదమహోద్విపప్రకరములన్
నేల నిడి కాలఁ జమరితి
వాలినకురునృపకుమార వర్గంబులతోన్. ౧౨౨

అని పలికి కురుపతిదెసఁ గటాక్షవీక్షణంబు నిగుడ వెండియు,

వాలి దుశ్శాసనునిఱొమ్ము వ్రయ్యఁ జీరి
నీవు నెత్తురు ద్రావంగ నిన్ను నతఁడు
సూచుచుండియు వెఱ సొచ్చి స్రుక్కెఁ గాక
కవియఁ జాలెనె నీపయిఁ బవనతనయ. ౨౧౪

అగపడి కచ్చ వెట్టి యుతఁ డాడినమాటల కిప్డుబల్లిదుం
డుగఁ గొని యేను బల్విరుఁ గదుక వడి నీతనిఁ జంపకుండ నే
మిగ సహయుంబు సేసి తది మేలొకొ యంటి నృపాలుతోడనీ
మగఁటిమిచందముల్ దలఁచి మారుతనందన యూఱడిల్లితిన్.

తులువతనంబునక సభకు ద్రోవది ముందల వట్టి యీడ్చి య
ట్లలఁపఁగఁ జూచి నీవు దగ నాడిన రెండుదెఱంగులందుఁ బెం
పొలయఁగ దుస్ససేనుపని యొక్కటి దీర్చితి తీర్పు మింక బా
హులకసి వోవ నీనిపనియుం ద్విరితక్రమవిక్రమంబునక. ౧౨౭

పరజయము నొంది కట్టము పట్ట మఖిల
ధరణిరాజ్యంబునకు ధర్మతనయుఁ బ్రీతి
బంధులకు నెల్లఁ గన్నులపండు వగుచు
నీవుఁ దమ్ములు సుఖవృత్తి నెలవుకొనుఁడు. ౧౨౮

అని మఱియును. ౧౨౯

బరవస మొప్ప నీవు గదపండువు సేయఁ దలంచి తాఁకినం
గురుపతి నిర్జితుం డగుటకుం బవనాత్మజ యేను బూఁట పో
టరితన మెల్లఁ జూపుము కడంగుము నీ వని యేలిమాటమై
నరవర ధర్మసూనుఁడు వినన్ విజయుం బొసఁగెన్ మఱందికిన్.

ఇవ్విధంబున వృకోదరునకు జయప్రదంబు లగుమాట లాడి
దుర్యోధనుండు దండిమగండు శ్రమంబునుం జాలఁగలఁడు నీ
వతిప్రయత్నంబునఁ బెనంగవలయుఁ జుమ్మీ యని పలికె న
ప్పుడు సాత్యకి యాసమీరనందను నగ్గించెఁ బాంచాలురుఁ

దక్కనుంగలుగుధరణీశులు సబ్బలుమగనిఁ బ్రశంసించి రతం
డగ్రజునాననం బాలోకించి. ౧౩౦

వినుము నరేంద్ర యేను బలవిక్రమయుతుల్ వొగడొందు నిక్కల
ఘ్నునిపయి నామనంబు నతికోపము పార్థుఁడు ఖాండవంబునం
దనలము పర్వఁ జేసినటు లగ్గలికన్ నిగిడించెదన్ గదం
గొనియెదఁ బ్రాణముల్ మహి యశుంతితశాస్త్రి గ నేలు మం
తయున్. ౧౩౧

మహితకీర్తి పుష్పమాలికఁ బూన్చెద
నిన్నుఁ జీకురాజు నేఁడు నసరుఁ
గాక శకునిబుద్ధికతమునఁ దమ కింత
పుట్టె నని తనూజుపాలియు నెఱిఁగి. ౧౩౨

అని పలికి సన్నాహంబు శోభిల్లు చుండ గదాదండంబుఁ గేల
నమర్చి వృత్తుని నభిముఖుం డగువాసవుండునుంబోలె దుర్యో
ధనుదిక్కు మొగం బై నిర్వ్యూహం బైన శుండాలంబు
చందంబున నున్న యన్నరపతిఁ గనుంగొని తమయన్నయుఁ
దమ్ములు నెమ్మనంబుల సంతసిల్లఁ దాను సమరోల్లాసభాసితుం
డగుచు నతని కి ట్లనియె. ౧౩౩

ఇట్టిది క్రూరకర్మ మని యించుక కొంకక లక్కయింటఁ జి
చ్చొట్టితి మాయజూదమున నుత్తమధర్మజుఁ దూలఁబుచ్చితా
చుట్టలుఁ బెద్దలుం జెలులుఁ జూడఁగ ద్రోవది భంగపెట్టితి
ట్టటన కింకఁ దత్ఫలము లన్నిటి నొందుము చేరి తగ్గ మైఁ. ౧౩౪

గాంగేయకుంభజకర్ణశల్యాదులు
నీకుఁ గాఁ బెనఁగి యనేకబంధు
మిత్రులు మడిసిరి ధాత్రీపతులఁ దోడు
తెచ్చితి పలువురఁ జచ్చి రంత
వట్టువారును దోడఁబుట్టువు లెల్లను
గూలి రంతటికిని మూలమైన
శకుని గీటడఁగె నింకొకరుఁడ వీవున్న
వాఁడవు విను నిన్ను నేఁడు నాదు
గదకు నెరసేసి లోకంబు కల్మషంబు
లేను బాపెద నీరజ్జు లేల నాకుఁ
జక్కనైన రమ్ము మద్భుజాస్తంభశుంభ
దుగ్రకేళికిఁ బాత్రమై యోట దక్క. ౧౩౫

అనుడు నెదిర్చి నీతనయుఁ డాతని కిట్లను నేల రిత్తగ
ర్జనములు గావవే పటుభుజాకలితోగ్రగదాసముద్భటుఁ
నను నిటు రమ్ము సూపుము రణంబున నీదుబలంబుఁ జేవయుఁ
మన మిటు చేరి నిల్చి వెడమాటల నాడుచు నున్కి యొప్పునే.

వినుము గదారణమున నను
జెనయఁగ వాసవున కైనఁ జెల్లదు నీ వీ
యనిఁ బాడి దప్ప కుండఁగఁ
బెనఁగుము ప్రాణంబుతోడఁ బ్రిదిలెదు భీమా. ౧౩౬

అనిన విని పాంచాలురం దక్కినజనపాలురుం బ్రశంసించి
మత్తమాతంగంబుఁ దలశబ్దంబుల నుబ్బ జేయునోజ రారాజుఁ

బ్రహర్షంబు నొందించిరి గజబృంహితంబులు హయహే
షితంబులును జెలంగె నాయుధంబు లెక్కుడు మెఱుంగులఁ
బొలిచెఁ దదనంతరంబ యెల్లవారును నెడ గలుగఁ గూర్చుండి
రమ్మహావీరులు దలపడువారై వీరోద్రేకంబునం జేసి యతి
లోకం బగునవష్టంభంబున విజృంభించి యొండొరుల నవలో
కించి రట్టియెడ. ౧౩౭

భీమదుర్యోధనుల గదాయుద్ధము సూడ బలరాముఁడు వచ్చుట

యదుకులదీపకుం డగు రాముఁ డవ్వార్త
యంతకమును విని యక్కుమారు
లాత్మశిష్యులు గాన నాహవ మీక్షింపఁ
దీవ్రయానమున నేతెంచి దృష్టి
గోచరుం డగుటయుఁ గురునాథ తగ నెల్ల
వారు నెదుర్కొని గారవమునఁ
బ్రణమిల్లిన నతండు ప్రత్యభివందన
మాచరింపంగ ధర్మాత్మజుండు

సమ్మదంబునఁ బరిరంభణమ్ము సేసె
నరుఁడుఁ గవలును ద్రౌపదీనందనులును
వందనం బొనరించిరి వారి నాతఁ
డర్హభంగి భాషణముల నాదరించె. ౧౩౮

హరియును సాత్యకియు వినయ
భరితాంతఃకరణు లగుచుఁ బ్రణతు లయిన న

య్యిరువురను గ్రుచ్చి బెరయం
బరిరంభణ మాచరించెఁ బరమప్రీతిఁ ౧౮౦

ఇత్తెఱంగున నెల్లవారలు నాబలదేవునిఁ గాంచి కుశలసంప్రశ్నంబు సేసి రయ్యాదవపుంగవుండు సదుత్తరం బిచ్చి యేను బోయి పెక్కుదినంబు లయ్యె నని యుగ్గడించి మిమ్ము నిందఱను జూచుటకును నాశిష్యుల గదాయుద్ధం బనుసంధించుటకును వచ్చితి ననియె నమ్మరుత్సుతుండును భవత్సుతుండును గదలు సేతులన యుండ నతనిఁ జేరి భక్తిం బ్రణామంబు లాచరించిన నతం డాదరించె నంతఁ గౌంతేయాగ్రజుండు రౌహిణేయుతో నన్నదమ్ములయిరువుర యొక్కటి పోరు సూడ మని పలికి వా రట్లు ద్వంద్వయుద్ధంబునకు సన్నద్ధులైన తెఱంగెఱింగించిన నతండు లెస్స కాక యని యనుమతి సేసె నని సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకు రామునాగమనంబు సెప్పె ననిన విని తదీయప్రవర్తనశ్రవణకుతూహలాయత్తచిత్తుండై నజనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. ౧౮౧

ఉభయవాహినిసంగరోద్యోగసమయ
మున హలాయుధుఁ డేతెంచి మురహరుండు
పాండురాజసూనులయెడఁ బక్షపాతి
యని విరాటాదిబంధులు వినఁగఁ బలికె. ౧౮౨

హరి యెఱుఁగనిచక్కటియును
బురుషార్థము నా కెఱుంగఁ బోలునె యాని

స్ఫురత వినఁ జూడఁ జాలక
సరస్వతీతీర్థమునకుఁ జనియెను బుద్ధిన్. ౧౪౩

మా కెఱింగించి పో వచ్చితిఁ బోయి వచ్చెద నని వాసుదేవ ధర్మజు లాడఁబడి యనుపఁ జనియె నని వింటి బలదేవుండు తీర్థయాత్ర నిర్వర్తించిన తెఱంగును భీమసుయోధనుల గదాయుద్ధంబు చెల్లినభంగియు నతనికాలోన నచటి కేఁగుదేర సమకూఱినవిధంబును వివరించి చెప్పు మనిన జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. ౧౪౪

వినుము నరేంద్ర యవ్విధమునఁ జని యమ్మ
హాత్ముండు గోసువర్ణాదు లైన
దానార్హబహుపదార్థంబులు దనయగ్ని
హోత్రంబు దెచ్చుట కుచితజనులఁ
బుచ్చె ననేకవిప్రుల నాప్తసచివుల
వలయురథద్విపాశ్వములగముల
రావించెఁ దండులప్రముఖభోజనసాధ
నములు సంపన్నహృద్యములు గాఁగఁ
దేరఁ బనిచె నిట్లు తీర్థయాత్రాసంవి
ధాన మాచరించి మాననీయ
మగుసరస్వతీమహాంభోధిసంగమ
స్థానమునకుఁ జనియె సవినయముగ. ౧౪౫

అది ప్రభాసం బనుపేరం బరఁగు నట్లందులకుఁ జని తీర్థ
సేవనం బనుష్ఠించి యంతనుండియుఁ బథిశ్రాంతి ప్రయాణం

బుల సరస్వతీచేరువ నడచి తదీయసకలతీర్థంబు లాడుచు నన్నపానంబుల నాసనశయనయానంబులను ధేనుకనక రత్నాంబరాభరణాది ద్రవ్యంబులను విప్రుల నతిప్రీతులఁ జేయుచు బాలవృద్ధ వనితావికలాంగదుర్బలప్రాయులఁ బరిశ్రాంతులైనవాడలం దడిమికొని యభీష్ట ప్రకారంబుల శరీరస్థితి నడపింపఁ దగువారి నియోగించి మఱియు ననేకధర్మంబు లాచరించుచుఁ గురుక్షేత్రంబునకు వచ్చె ననుటయు జనమేజయుం డాతీర్థ విశేషంబులు వివరించి చెప్పు మనుడు వైశంపాయనుండి ట్లనియె. ౧౮౬

మును చనియెఁ బ్రభాసమునకు
నని చెప్పితి నతని నది మహోత్తరతీర్థ
మ్మున నరేంద్ర యందుఁ జంద్రుఁడు
దనయక్ష్మం దీర్చుకొని గతవ్యథుఁ డయ్యెన్. ౧౮౭

ప్రభాసతీర్థప్రభావర్ణనము

అత్తెఱం గెఱింగించెద దక్షకన్యకల నశ్విన్యాదు లగుసప్తవింశతిసంఖ్యలఁ జంద్రుండు వివాహం బయ్యె నందు రోహిణి రూపాతిశయవతి యగుటం జేసి తదాసక్తుం డై నఁ దక్కటివారు వగ నొంది తండ్రికడకుం జని చంద్రుని యన్యాయం బెఱింగించిన నాప్రజాపతి చంద్రునితో నుగ్గడించి యది చాల నధర్మం బింక నిట్లు సేసి తేని శపింతుఁ జుమ్మీ సముఁడవై వర్తింపు మనుటయు నమ్మాట దెస ననాదరంబు సేసి యతండు వెండియుఁ దొంటియట్ల వర్తించిన నెఱింగి

యమ్మహాత్ముండు గోపించి యతఁడు దెవులు గొను మని శాపం బిచ్చిన నయ్యోషధినాథుండు నానాటికిఁ గృశుం డయ్యె నట్లు తెవులుచేత నతండు పోఁడిమి మాలిన నోషధులు పసచెడియె దానఁ బ్రజలు దైన్యం జొచ్చి రది చంద్రకార్శ్యహేతుకం బగుట యనుసంధించి. ౧౪౮

దేవత లమృతాంశునితో
నీ వేటికిఁ గృశుఁడ వైతి నిక్కము చెపుమా
నావుడుఁ దనదెఱఁ గేర్పడఁ
గా వారికి నతఁడు సెప్పెఁ గౌరవముఖ్యా. ౧౪౯

విని వార లతనిఁ దోడ్కొని
చని ప్రార్థించుటయుఁ దగఁ బ్రసన్నుం డై యి
ట్లను దక్షుఁ డఖిలభార్యా
జనులయెడన్ నడవవలయు శశి సమవృత్తిన్. ౧౫౦

అట్లు నడచుచు సరస్వతీజలనిధిసంగమకలితం బైనతీర్థంబు జలంబుల నిమగ్నుండై వృద్ధిఁ బొందు వరుసన పదియేనుపది యేనుదినంబులు సంక్షయంబును బ్రవర్ధనంబు నొందం గల వాఁ డని చెప్పె వెండియు. ౧౫౧

అమవస నమవస నాతీ
ర్థమునఁ గృతస్నానుఁ డై సుధాకరుఁడు ప్రవృ
ద్ధిమహితతనుఁ డగు నని యతఁ
డమరుల వీడ్కొల్పి యామృగాంకునితోడన్. ౧౫౨

వనితలకు విప్రులకు నవమానంబు సేయకుమీ యని పలికి వీడ్కొలిపె నట్లు శాపమోక్షంబు గని చంద్రుం డా తీర్థంబునకుఁ జని తదీయజలస్నానంబున నాప్యాయితశరీరుం డై లోకపరిభాసుం డయ్యె నది గారణంబుగా నాతీర్థంబు ప్రభాసం బను పేరం బ్రసిద్ధి నొందె నం దుండి యారోహిణీ నందనుం డరిగి చమసోద్భేదనం బనుతీర్థంబున నొకరాత్రి వసియించి యుదపానంబునకుం బోయె దానివిశేషం బాక ర్ణింపుము. ౧౫౩

త్రితుఁ డనఁగా ద్వితుఁ డన నే
కతుఁ డనఁగఁ దపస్విసుతులు గల రావిప్ర
త్రితయము భూపాలురకును
గ్రతుదీక్ష లొనర్చి ధేనుగణముల్ వడసెన్. ౧౫౪

వడసి యొక్కట్ల చేతెంచునెడ నయ్యేకతద్వితులు నిజభ్రాత యగు త్రితుని వంచించి తా రాగోవులఁ దోలంగ నడిచి కొనిపోవువారుగాఁ బాపబుద్ధి నుత్పాదించి రాసమయంబునఁ డెరువున నొక్కవృకం బున్నఁ దద్భయంబునం దోలంగం బోయి ప్రమాదంబునఁ ద్రితుం డను నూతం బడిన నయ్యిరువురు నతని నుపేక్షించి ధేనువులం గొనిపోయి రమ్మునికుమారుండు నిర్జలం బైనయయ్యుదపానంబున నుండి సోమపానంబు సేసినం గాని యీదురితంబు వాయ దని తలంచి యజ్ఞసాధనంబునకుఁ బ్రతివిధులు సంకల్పరూపంబున సంపాదించికొని క్రతు వొనరించిన దేవతలు సన్నిధి సేసి హవిర్భాగంబులు

గై కొనిరి సరస్వతీజలంబు తత్కూపంబున నుద్గతం బై యాస
వనపతి నుద్ధరించె నయ్యమరులు వరం బడుగు మనిన నమ్మ
హాద్విజుండు. ౧౫౫

వినుఁ డుపస్పర్శ మిందుఁ జేసినయతండు
వడయువాఁడు మహితసోమ నానఫలము
వరము నా కిది యనుటయు వార లట్లు
లవుట సంప్రీతిమై నిచ్చి దివికిఁ జనిరి. ౧౫౬

అట్టియయ్యుదపానంబును సేవించి వినశనంబునకుఁ జనియెఁ
దత్తీర్థంబు హీనజాతులకుఁ బొడసూపక నశించుఁ గావున విన
శనం బనం బరఁగె మఱియు భూమికంబునకుఁ బోయె నది
యప్సరోగీతనృత్యవిహారభూమి యగుట భూమికం బనఁ బ్రసి
ద్ధం బయ్యెఁ బదంపడి గంధర్వతీర్థంబునకు నేఁగె నది విశ్వావ
సుప్రభృతిగంధర్వతపస్సిద్ధస్థానం బందుండి గర్గస్రోతంబునకుఁ
జనియె నందు గర్గుండు సన్మునిసేవితుం డై చిరకాలంబు వసిం
చె నచ్చోటు గదలి యాబలభద్రుండు. ౧౫౭

వినుము శంఖతీర్థమునకు నై సర్గిక
ౘునకు నాగధన్వమునకు వరుసఁ
జనియె నాగధన్వ మనునది వాసుకి
స్థాన మచటఁ దొల్లి సకలసురులు. ౧౫౮

నాగేంద్రత్వమునకు వాసుకి నభిషేకించి రందుండి యా
నీలాంబరుండు నైమిశంబున కరిగె నయ్యెడం దొల్లి సరస్వతి
యనునేఱు దూరం బై యుండ నైమిశారణ్యవాసు లగు

మునులు క్రతువు సేయం దొడంగిన నాసరస్వతి వారల
సంభావించుటకు మఱంగి పాఱినకతంబునం దటసమీపం
బయ్యె నవ్విశేషంబు విని విస్మితుం డగుచు నాహలాయుధుం
డాతీర్థంబుఁ గొనియాడి సప్తసారస్వతంబునకుం బోయె
నచ్చట మంకణుం డనుమహాముని వసించుఁ దొల్లి నలిన
భవుసత్త్రంబున నైమిశారణ్యమునులయాగంబున గయుని
క్రతువున నుద్దాలకునధ్వరంబున వసిష్ఠునసత్త్రతంతువున గు
రునిసవనంబున వెండియు నొక మఱి యాపరమేష్ఠియజ్ఞం
బున హిమవత్పుష్కరాదు లైనతత్తత్ప్రదేశంబులకు సుప్ర
భయుఁ గనకాక్షియు విశాలయు సురతన్వియు నోఘమా
లయు సువేణియు విమలోదకయు ననునామంబుల నారీవేష
యుక్త యై సరస్వతి చని యజమానసకలదేవమునిసంభావన
వడసె నట్టిసప్తాకారంబుల నాసంయమియాశ్రమంబునఁ బ్ర
వర్తించుట నది సప్తసారస్వతం బనం బరఁగె నమ్మంకణునిచరి
తంబులు మఱియునుం గల వాశ్చర్యకరంబులు వినుము. ౧౫౯

మంకణమహామునిమహాత్మ్యాభివర్ణనము

అతఁడు సరస్వతి నవగాహనము సేయు
చుండి యాచేరువ నొర్తు తడుపు
గట్టక నీళ్లాడఁగాఁ జూడఁ దనదు శు
క్లము నిర్గమించిన ఘటసురక్షి
తము సేయ సప్తభేదము లొంది యది సప్త
ఋషు లైరి వారు మరుద్గణంబు

నకు సంజననకారణం బైరి వినుమొక్క-
నాఁ డత్రితపస్వి వ్రేల్కోటి దర్భ
గంటె, గూఁరయసరు గాఱిన నర్తించె
నతఁడు తపముసిద్ధి కాత్మఁ బొంగి
జగము లెల్ల దాన సంక్షోభ మొందె ని
ర్జరులు భీతిఁ జనిరి శంభుఁ గాన. ౧౬౦

కని యంతయు నెఱింగించిన నద్దేవోత్తముం డాభూదేవోత్త
ముపాలి కరిగి యిది యెంతటి విశేషంబు దపంబు లిట్టివే నర్తిం
చుట మాను మని పలికి తన యంగుటంబు వ్రేలం గీఱిన
నందు భస్మంబు గాఱిన నాసంయమి సిగ్గు పడి దండప్రణామం
బు సేసి. ౧౬౧

దైవ మెల్లఁ దలఁప నీవ సమస్తజ
గంబులకును నేడుగడయు నీవ
కర్మఫలదుఁడవును గర్మప్రదుండవు
నీవ కరుణ నన్నుఁ గావు మభవ. ౧౬౨

అని వెండియు ననేకప్రకారంబులం బ్రశంసించినం బ్రసన్నుం
డై పశుపతి యతనికిఁ దపఃప్రభావం బక్షీణంబు గా వరం
బిచ్చి చనియె నమ్మహాముని నృత్యంబు మానిన జగంబుల
సంక్షోభంబు శాంతం బయ్యె నట్టియమ్మహాత్ముని నివాసం
బైనసప్తసారస్వతంబుననుండి యాసీరి యౌశనంబునకుం బో
యె వినుము తొల్లి రఘురామునిచేతఁ జచ్చినమహోదరుం
డనునసురతలపునుకయొక్క- తపస్వికాలఁ దగిలి పుచ్చ రా

కున్న నతండు వేదనం బొందుచుండం గని యార్యులు సర
స్వతి నాశనం బనుతీర్థంబు శుక్రుండు దపంబు సేసినచో
టందుఁ బొమ్ము నీదురితంబు వాయు ననిన మహోదరనా
మధేయుం డగు నా సంయమి యచ్చటికిం జనినఁ గపాలంబు
ముక్తం బయ్యె దానం జేసి యది కపాలమోచనం బనం
బరఁగు నచ్చోటు వదలి పృథూదకంబునకుం జనియెఁ దదీయ
విశేషంబు వినుము గాధి యనుమహారాజుకొడుకు విశ్వామి
త్రుం డనునతండు. ౧౬౩

తండ్రియట్ల సకలధాత్రీశుఁ డై యుండి
దనుజమథనమునకు దండు వెడలి
యరుగు నెడ వసిష్ఠునాశ్రమంబునపొంత
విడియఁ బరిజనములు వినయ మెడలి. ౧౬౪

అందు దుర్నయంబు లాచరించిన నమ్ముని కోపించి నిజహో
మధేనువు నాలోకించి నీబలంబు పనుపు మనిన నది దనమా
హాత్మ్యంబున నచట నావహిల్లినఘోరాకారు లగువీరులఁ
బనుప వార లారాజువరూథిని మడియించిన శేషించిన జనం
బులు పలుగడలం బాఱి రట్లు దురవస్థం బొందునాసేనం జూచి
యగ్గాధినందనుం డెల్లశక్తులకంటె దపశ్శక్తి యెక్కు డగుట
యెఱింగి యాపృథూదకంబునఁ దపంబు సేయుచుండ దానికి
దేవపతి విఘ్నంబు సేయ మఱియు నియమనిష్ఠుం డై బ్రహ్మ
చేత బ్రాహ్మణ్యంబును బడసె నత్తీర్థంబుననుండి బలభ
ద్రుండు బకాశ్రమంబున కరిగె నయ్యెడ బకుం డనుమునీం
ద్రుండు తొల్లి. ౧౬౫

ధృతరాష్ట్రుం డనుధరణీ
పతి దన్ను నధఃకరించి పలికినఁ గోపా
న్వితుఁ డై హోమ మొనర్చెను
ఘృతనరమాంసముల నతనికిం గీ డొదవన్. ౧౬౬

నఱుకఁబడినయడవి తెఱఁగున నతనిరా
ష్ట్రంబు సకలజంతుసముదయములు
నుదియ విన్ననయ్యె నులికి యాభూపతి
యత్తపస్విపాలి కరుగుదెంచి. ౧౬౭

దండప్రణామం బాచరించి పెక్కుభంగులఁ దేలించి మున్ను ధేనునిమిత్తంబగు దుర్భాషణంబుల నింత పుట్టుటం జేసి యాసంయమికి ననేకధేనువుల నొసంగి దురితోపశాంతి యొనర్చె నట్టిబకాశ్రమంబుననుండి రేవతీరమణుండు యయాతంబునకుం బోయె నందు యయాతియజ్ఞంబున భోజనసమయంబున ఘృతదుగ్ధాదులయందు విప్రుం డెయ్యది గోరిన నది యెల్ల సరస్వతి సంపూర్ణమనోరథంబు గా నొసంగుచు వచ్చె నయ్యెడ గదలి వసిష్ఠాపగాహంబునకు వచ్చెఁ దత్ప్రదేశంబు దొల్లి విశ్వామిత్రునాశ్రమం బతండు వసిష్ఠునెడఁ దపోవిషయమత్సరంబునఁ గుపితుం డై. ౧౬౮

అతని వధించుటకై సరస్వతి మదిఁ
దలఁచిన నానది తత్క్షణంబ
సౌమ్యవేషంబునఁ జనుదెంచి నిభృత యై
వని యేమి యనిన నమ్మౌని వసిష్ఠుఁ

గొనిరమ్మా నాకడ కని పంచెఁ బంచిన
వార లిద్దఱుతపోవైభవంబు
నకు భయ మందుచు నరనాథ యరిగి వ
శిష్ఠున కప్పని సెప్పెఁ దెలియ
నాతఁ డవ్వాహినికి నిట్టు లనియె నన్ను
నీవు గొనిపోక తక్కిన నీకు శాప
మిచ్చు నగ్గాధిసుతుఁడు దదిచ్ఛ సలుపు
మించుకేనియుఁ గొంకక యెప్పుడైన. ౧౬౯

అని యనుజ్ఞ యిచ్చిన సరస్వతి యత్తపస్వి తనచేరువ నొకప్పుడు జపయుక్తుండై యుండఁ గూలాపహారణంబు సేసి వఱుత నమ్మహాత్ముం గొనిపోయిన నతం డాంగిరసమంత్రంబుల నత్తరంగిణిం బ్రణుతించె నదియు సంప్రీత యగుచు నమ్మునిని విశ్వామిత్రునకు సన్నిహితుం జేసిన నతని నగ్గాధిసూనుండు వధియింప సాధనం బన్వేషించునాలోన వంచించి యాప్రవాహం బవ్వసిష్ఠుఁ దొలంగించినఁ గోపించి విశ్వామిత్రుండు శోణితవాహిని వగు మని శపించిన నొక్కసంవత్సరం బత్తటిని దైత్యసేవిత యై యుండె నత్తీర్థంబునకుఁ గొందఱు మును లేతెంచి యాదురవస్థ యాలోకించి. ౧౭౦

అమ్మహానది నడిగి వారత్తెఱంగు
దెలిసి నిజయత్నబలమునఁ దీర్పఁ దీఱె
నట్టిదురవస్థ వారలు నాత్మఁ బ్రీతి
యూనఁ జలిపిరి పావనస్నానవిధులు. ౧౭౧

అప్పుడు గొందఱు బ్రహ్మరాక్షసు లమ్మునులకుఁ బ్రణమిల్లి తము చేసినవిప్రద్వేషగురుజనావమానదుష్టాన్నభక్షణంబు లగు పాతకంబులు వేఱువేఱ యుపన్యసించి యే మియ్యెడ వసియించి యున్నవారము మాకు నిష్కృతి యనుగ్రహింపవలయు ననుటయు వారలాపనికి సరస్వతిం బ్రార్థించిన నమ్మహానది యరుణానదివలన నట్టితెఱం గగు టెఱుంగుం గావున నిగూఢంబుగా నరుణం దనలోనికిఁ దెచ్చి దీన మజ్జనంబు సేయుఁ డని యనుమతి సేసిన. ౧౭౨

అజ్జలమునఁ గ్రుంకి యాబ్రహ్మరాక్షసుల్
తనువు లచట విడిచి ధర్మపరుల
గతికిఁ బోయి రట్టు లతిగూఢ మై యున్న
యరుణ తెఱఁ గెఱింగి యమరపతియు. ౧౭౩

తాను సఖ్యంబు సేసి నమ్మించి నముచిఁ జంపినపాపంబు తదీయస్నానంబునం బాపికొనియె నట్టిపుణ్యస్థానంబునుండి యత్తాలధ్వజుండు సామతీర్థంబునకుం జనియె నది సోముండు రాజసూయంబు చేసినచో టయ్యెడ ననిమిషులు షణ్ముఖునకు నిర్జరసేనాధిపత్యంబునకు నభిషేకంబు సేసి రతండు తారకాదు లైనయసురులం దెగటార్చె నతనిజననాదివృత్తాంతంబు కౌరవవంశజాతుండ వగునీకు వినఁ దగుఁ జెప్పెద నాకర్ణింపుము. ౧౭౪

కుమారస్వామిప్రభావాభివర్ణనము

హరుఁడు దనదువీర్య మగ్నియం దిడిన వ
హింపఁజాల కజున కెఱుఁగఁ జెప్పి

యతఁడు వసువ దాని నగ్ని గంగాగర్భ
భూతముగ నొనర్చె భూపవర్య. ౧౭౫

తేజోమయం బైనయాగర్భంబు గంగ హిమవన్నగంబుమీఁద సముత్సృష్టంబు సేసినఁ గనకమయం బైనశరస్తంబంబున నగ్నిసన్నిభుం డగుకుమారుం డై యొప్పె నయ్యెడ మెలంగు కృత్తిక లక్కుమారుం గని పుత్రార్థిను లై యందఱు నొక్క పెట్ట వీఁడు మాకొడు కని పలుకుచుఁ గరతలంబులు నెత్త నప్పు డయ్యార్వురచన్నులుం జేఁపిన నద్దారకుండు చంద్రనిభంబు లైనయాననంబు లాఱు దాల్చి సప్తమాతృస్తన్యపానం బాచరించిన విస్మయప్రమోదభరిత లై వారలాశిశువు నెప్పటియెడన యునిచి రట్లయ్యగ్నిభవుండు గాంగేయుండును శరజన్ముండును గార్తికేయుండును నయ్యె నయ్యెడకు బృహస్పతి యేతెంచి జాతకర్మాద్యనుష్ఠానంబుల నిర్వర్తించి పోయెఁ దత్ప్రదేశంబు దనమహానుభావంబున జాతరూపమయం బై యుండు. ౧౭౬

విను మక్కుమారుఁ డుత్తమ
మనఁ దగ యొదుతపము దనవిహారముగా వ
ర్ధన మొందె ధాత్రి ధాత్రిగ
ధనురాగమమును శ్రుతులును దనుఁ గొలువంగన్.

ఒక్కనాఁ డక్కుమారుం జూచువేడుక శివుండు శైలకన్యకయుం దానుఁ బ్రకృష్టబలపరాక్రమంబులు నానాప్రకారవదన శరీరంబులు గలుగుప్రమథగణంబు గొలువ నయ్యెడకుఁ జను దెంచె నప్పుడు బ్రహ్మవిష్ణులును నింద్రాది దిక్పాలురును

రుద్రాదిత్యమరుద్వసుప్రభృతిసకలసురలును గరుడగంధర్వ కిన్నరకింపురుషసిద్ధవిద్యాధరయక్షాదిదివ్యులును మునులును మఱియుఁ బితృదేవతలును ననుచరసమేతులై యేతెంచిరి మూర్తిమంతంబులై యోషధిసరిత్సముద్రపర్వతంబులు నరుదెంచి నిట్లు నిజదర్శనకౌతుకంబున వచ్చిన యమ్మహాసమూహంబున కభిముఖుండై యోగబలాన్వితుం డగునబ్బాలుండు రా నన్నీలగ్రీవుండు నిరీక్షించి యంతర్గతంబున. ౧౭౮

ఉమయు నగ్నియు గంగయు నుండ నన్ను
గారవంబున నటకునిఁగాఁ దలంచి
చక్క నాపాలి కేతెంచునొక్క పేఁడు
సంభృతస్నేహభక్తివిస్రంభుఁ డగుచు. ౧౭౯

అనుచుండఁగ నమ్మువ్వురు
తనతనచిత్తమున నట్ల తలఁపగ నది యె
ల్లను దివ్యబోధమునఁ గని
కొని యబ్బాలుండు యోగకుశలత వెలయన్. ౧౮౦

మూర్తిచతుష్టయంబు దాల్చి యన్నలువురయొద్దకు నేకకాలంబున జనినం గని యెల్లవారు నద్భుతమగ్నమానసులై రక్కుమారుండు పదంపడి యొక్కరుండై పొలిచి నిలిచె నప్పుడు. ౧౮౧

హరుఁడును గంగయుఁ శిఖియు నంబికయుం బ్రణిపాతపూర్వనిర్భరవినయంబుతోడఁ దగఁ బద్మజుఁ జేరి మహాత్మ యిక్కుమా

రుచిరమూర్తికిఁ గుణగురుత్వవిభూతికి నీవు గాఁగ ని
మ్మరసి యుదాత్తమైనపద మన్న నతండు ప్రియం బెలర్పఁగన్.
దేవహితపరుం డగుటం జేసి చిత్తంబునఁ దలపోసి వీఁడు దేవ
సేనకుం బతి యగుంగాక యని నిశ్చయించి వారల వీక్షించి
యవ్విధ మెల్లవారును వినం దెలియం బలికి శక్రవరుణాదు
లగు మేటివేల్పుల నబ్బాలునకుం జూపి వీరునీకు రక్షణీయు
లని యప్పగించె నయ్యమరవరు లక్కుమారు నభిషేకంబు
సేయుద మని వారిజాసనుం బురస్కరించుకొని యెల్లవారును
దోడన యరుగుదేర సరస్వతీసమీపంబునకుం జని సకలరత్న
మయం బైనదివ్యపీఠంబు హిమవంతుండు వెట్ట నందాభూత
పతిపుత్రు నునిచి బృహస్పతి హోమకార్యంబు నిర్వర్తింప
నీశానవిష్ణువిధి కౌశికులు లోనుగా నమరముఖ్యు లభిషేకద్ర
వ్యంబులు సారస్వతజలపూర్ణమణికనకకలశంబులు ధరియించి
గంధర్వాప్సరోగణంబులు సంగీతమంగళం బాచరింప మహా
మునిప్రకర పుణ్యాహ ఘోషంబులు సెలంగ నుమాశ్రీసర
స్వతీశచీప్రముఖ లైనపుణ్యాంగనలు దీవనలతో సేస లొలుక
నభిషేకించి సమ్మోదంబున సేనాధిపత్యంబునకుం బట్టంబు గట్టి
తొలి తత్ప్రదేశంబున దేవతలు జలాధిపత్యంబునకు వరుణు
నభిషిక్తుం జేసి రవ్వరుణాభిషేకంబుకంటెఁ గుమారాభిషేకం
బొప్పె నప్పావకసంభవునకుఁ గామదమనకమలభవశార్ఙ్గిశత
మఖప్రముఖు లగుసకలప్రభువులు దమతమ యనుచరులయందు
రూపగుణబలపరాక్రమాధికు లైన వారి నేటి భీమఘంటాకర్ణ
సంక్రమదండధరసహితు లగుననేకవీరుల నొసంగి వారల బెరసి

వర్తించుటకుఁ దగిన సేనాంగసముదయంబు నమ్మహాత్మున కు మూలబలంబుగా నొసర్చి రబ్బలంబులఁ జిత్రాభరణ వస్త్రాయుధధరులును వివిధప్రకారాకారులు నగుగజకర్ణనికుంభ కుముదాదు లైన సైనికులు మెఱసి యుల్లసిల్లి రమ్మాతృకలతో శత్రుభయంకరంబు లగుచు మాతృకాగణంబులు ప్రభాసినీవి శాలాక్షీపాలితాపురస్సరంబు లై పొలిచె నట్టియెడ. ౧౮౩

శంకరుఁ డుదితభాస్కరనిభధ్వజమును
వాసవుఁ డసురవిధ్వంసకరణ
పరిణతశక్తియు హరి బలవర్ధని
యగువనమాలయు నగజ యెపుడు
మాయనివెలిపట్టుదోయిని గంగ యు
జ్జ్వలసుధామయకమండలువు గురుఁడు
దీప్తదండము వైనతేయుండు మహితమ
యూరంబు వరుణుం డుదారరూప

మైనతామ్రచూడంబును నర్థవిభుఁడు
దర్పితచ్ఛాగమును శతదళభవుండు
లసితకృష్ణాజినంబును నసమసమర
జయము నొసఁగిరి ప్రీతి నాషణ్ముఖునకు. ౧౮౪

ఇట్లు సిద్ధస్వరూపదీపితుం డై నయాతని నాపోవక చూచుచు శంకరుండు వీని కీవిభవంబునకు ననాయాసంబున నమరవిరోధి నాశంబు గావించుటకు వలయు నని తలంచి భూతమయం బగు మహాసైన్యంబు సమర్పించె నప్పు డింద్రాదిబృందారకులు నిజ

బలసందోహంబులతో నాబర్హివాహనుఁ బరివేష్టించిరి శంఖ
భేరీపణవగోముఖప్రముఖతూర్యంబులుదిక్కులుపిక్కటిల్లఁజెలం
గెసట్లు మహాతి యగు దేవసేనకుఁ బతియై యమ్మహాసేనుండు
సురముఖ్యులఁ జూచి మీకెవ్వరినేనియుం జంపను జెఱుపను
వలసియున్నది యట్టిబల్లిదంపుఁబగఱం బరిమార్చెదనని వరం
బిచ్చిన వారలు బహుప్రమోదంబు నొందిరి సేనయార్చినఁ
ద్రిలోకంబులు నాదమయంబు లయ్యె నవ్విధంబున విశాఖుని
నుత్తమపదస్థునిఁ గావించి విరించి వైకుంఠశ్రీకంఠులు నిజేచ్ఛఁ
జనిరి వదంపడి యగ్గుహుండు దేవతలు దారకాసురునివలన
నలంగి యునికి యెఱింగి. ౧౯౬

బలయుతముగ నడచిన న
బ్బలియుండు ననేకదైత్యబలములతో న
గ్గలిక నెదురు నడచెను ద
ద్బలయుగమున కక్కజంపుభండన మయ్యెన్. ౧౯౭

కుమారస్వామి తారకాసురుం జంపి దేవతలకు ముదంబు సేయుట

అట్టియెడ. ౧౯౮
తనవారలుఁ దాను దారక
దనుజేంద్రుఁడు గార్తికేయుఁ దాఁకిన నమృతా
శనగణసమ్మదసంపా
దనుఁ డగుచును శక్తి యతఁడు ధరియించె నృపా. ౧౯౯

అమ్మహానీయసాధనంబున ననేకకోటిశక్తు లుద్భవించి నానా
దానవపరికరంబుల బడలువడం జేసి యుల్కాసహస్రంబుల

పిడుగులతండంబుల మ్రోఁతచందంబున విరావం బావహిల్ల నది ప్రయోగించి యమ్మహాత్ముండు మహిషత్రిపాదభృత్యో దరు లను దనుజసేనాపతులం బొలియింప నిలింపసైన్యం బులు సంరంభంబున దైత్యబలంబులం దెగటార్చె నక్కు మారుండు ప్రయోగింప నాశక్తిపగతురం బిలుకుమార్చి క్రమ్మఱఁ గరతలంబునకు వచ్చుచుండె నత్తారకుం డట్లు దమవారు సమసిన సక్రోధుం డై యగ్గుహునిఁ గిట్టి బెట్టి దం బగునతని శక్త్యస్త్రంబులతాఁకునం బడియె నిట్లు జయం బు సేకొని యక్కార్తికేయుండు వెలింగె విబుధులు ప్రమో దంబు నొందిరి పదంపడి. ౧౪౯

బలికొండుకు బాణుఁ డనియెడు
బలవదసురవల్లభుండు బాధించు నము
ర్త్యులఁ గ్రౌంచపర్వతాశ్రయు
బలిష్ఠుఁ డయి జగము లెల్ల భయమునుం బొ దన్. ౧౫౦

దాని విని యమ్మహాసేనుండు. ౧౫౧

కడిమిం బోయి మహోగ్రశక్తినిహతిం గ్రౌంచంబు భేదించి యె క్కుడుగర్వంబునవచ్చి మార్కొనినరక్షోనాథుఁ దత్సైన్యముం గడువేగంబున రూపుమాపి మునిసంఘంబుల్ ప్రశంసింపఁ బె ల్లడరన్ నిర్జరదుందుభిధ్వనులు పుష్పాసార మొప్పారఁగన్.

త్రిభువనానందకరుం డై విజయవిభవాతిశయంబున నొప్పె ని ట్లఖిలలోక సంభావనీయం బగుషణ్ముఖచరితంబు లాక ర్ణించి కృతార్థుండ వైతి కౌరవాన్వయపావన యాబలదేవు

వృత్తాంతంబుకో అంత విను మతం డత్తీర్థంబునఁ బ్రతిష్ఠితుం డైనకుమారునకుఁ బ్రదక్షిణప్రణామంబు లాచరించి యం దలి పెద్దలు కుమారాభిషేకంబు సెప్పఁ జెవ్వులపండువు సేసి.

అగ్నితీర్థమునకు నరిగె నయ్యెడఁ దొల్లి
యగ్ని డాఁగి యున్న సమరు లచటి
కేఁగుదెంచి కాంచి రిద్ధశమీగర్భ
లీనుఁ డైనయతని మానవేంద్ర. ౧౯౪

భృగుశాపంబునం బ్రాపించుసర్వభక్షకత్వంబునకుఁ జాలక దొలంగిన యగ్నిదేవు నట్లు గని బ్రహ్మాదిదేవత లిమ్మునివచనం బమోఘంబు గావున నీవు సర్వభక్షకుండ వయ్యు మాలో నగ్రపూజ్యుండ వని యొడంబఱిచి నిజస్థానంబులకుం జనునప్పు డత్తీర్థంబు పరమపావనం బని తజ్జలంబులఁ గృతస్నాను లైరి యందుండి యాసీరి కౌబేరతీర్థంబునకుం జనియె నది కుబేరుండు దపంబు సేసి ధనాదిపత్యంబు మొద లైనవరంబులు వడసినచో టయ్యెడ గదలి యతండు. ౧౯౫

ప్రభావతి యనుమునికన్యకమసిమాభివర్ణనము

బదరిపాచననామ పరమతీర్థమునకుఁ
జనియె భరద్వాజతనయ తొల్లి
యచటఁ బ్రభావతి యనునది యింద్రుండు
పతిగాఁగఁ గోరి తపంబు సేయ
నతఁడు వసిష్ఠునాకృతి దాల్చి వచ్చిన
నయ్యింతి యర్ఘ్యపాద్యాదు లిచ్చి

భక్తితోఁ జేరి మత్పాణి శక్రున కిచ్చు
దాన నప్పానిక మానఁ గాని
వలయుపనిఁ బంపుఁ డన్న నవ్వాలయు నమ్మ
హాత్మఁ డది యట్ల యగుఁ గాని యతివ వీనిఁ
బక్వములు సేయు మని కొన్ని బదరిఫలము
లానితంబినిచే నిచ్చి యనుల నుండ. ౧౮౯

అదియును గృతస్నానయుఁ గలితధౌతపరిధానయు నై ప్రొయ్యి నగ్ని రాజఁ బెట్టి యాఫలంబులు జలంబులతోడఁ గూడ నెక్కించి వండుచుండ నవి పాకంబునకు రాకయుండ వెండియుఁ దనసవరించినకాష్ఠంబులు గ్రమంబున నిడి యనలంబు ప్రబలంబు సేయఁ గాష్ఠంబులు సమసెఁ యారేఁగుఁబండ్లు రియు వయ్యెఁ గాష్ఠంబులు గలయెడకుం బోయి తెచ్చునంత కగ్ని యాఱనేని దుష్పాకం బగు నని యామగువ తనకా లింధనంబుగా నిడి పాకంబు సేయఁ గనుంగొని పాకశాసనుం డచ్చెరు వొంది ప్రత్యక్షుం డై శుభాంగి నీదునిష్ఠాతిశయంబునకు మెచ్చితి భవదభిమతం బిచ్చితి నీతనువు విడిచి త్రిదివమ్మునకు రమ్ము సర్వపాపహరం బై యీతీర్థంబు లోకత్రయప్రఖ్యాతం బయ్యెడు మనియె నమ్మహాభాగయు నా సుమనోవిభునకు మనోరమ యై వెలసె నట్టిబదరిపాచనంబు నుండి. ౧౯౦

ఇంద్రతీర్థమునకు నేఁగె నాబలభద్రుఁ
డచట నానాక్రతువు లాచరించి

యనిమిషేశ్వరుండు గనియె శతక్రతుం
డనుప్రసిద్ధితోడ నతులపదము. ౧౯౮

అచ్చోటు గదలి హలాయుధుండు రామతీర్థంబునకుం బో
యెం బలుమాఱు రాజుల నెల్లను బొదిగొని పరశురాముం
డతృప్తుం డై ప్రాయశ్చిత్తంబుగా నయ్యెడఁ గశ్యపునుపద
ర్శనంబున రాజసూయంబులు నశ్వమేధంబులు వాజిపేయం
బులు ననేకంబు లొనర్చి యమ్మునీంద్రునకు దక్షిణ సమ
స్తక్షోణియు నొసంగె నందుండి యయ్యేకకుండలుండు
యామునంబునకుం జనియె నది వరుణుండు రాజసూయం
బులు సేసినపట్టయ్యధ్వరంబునవసానంబున దేవాసురులకు
సకలభూతసంక్షయకరం బగుచున్నసంగరంబు ప్రవర్తించె.

అచటు గదలి యాతఁ డాదిత్యతీర్థసం
సేవనమున కరిగె ధీవిశాల
యందుఁ గ్రతు వొనర్చి యాదిత్యుఁ డుజ్జ్వల
జ్యోతిషాధిపత్యశోభి యయ్యె. ౨౦౦

ద్వైపాయనుండును శుకుండును గృష్ణుండును జైమినియు మఱి
యును దేవలజైగీషవ్యాదు లగునైష్ఠికు లనేకు లయ్యెడ
నద్భుతయోగసిద్ధిం బొందిరి. ౨౦౧

అచటనుండి సారస్వత మనువసిష్ఠ
తీర్థమున కేఁగె నాబలదేవుఁ డధిప
యందుఁ దొల్లి నిష్ఠాతిశయంబుమై ద
ధీచి యనుముని నియమంబు లాచరించె. ౨౦౨

ఆనియమాచరణంబునకు నింద్రుండు శంకించి తద్విఘ్నకరణం బునకు నలంబుసయను నప్సరోవనితం బుత్తెంచినఁ దదీయదర్శ నంబున నమ్మునివీర్యంబు స్ఖలించిన దాని సరస్వతి గర్భంబు గా ధరియించి పుత్త్రుం గాంచి తపస్విజనగోష్ఠి నున్న యత్తపో ధనుకడకుఁ దెచ్చి వీఁడు నీకొడుకు భవత్తేజంబు వృథ వోనీక యేనువహించి కాంచితి వీనిం గైకొను మనిన నతండు వాని నెత్తికొని యాలింగనంబును మూర్ధఘ్రాణంబును జేసి యాస రిద్వర నాలోకించి నీవు బ్రహ్మసరస్సున జనియించితి పుణ్యన దులయందు మేటి వని సంస్తుతించి నీజలంబులం దర్పణంబు సేసిన విశ్వేదేవతలుఁ బితరులు గంధర్వులుఁ దృప్తు లౌదు రని యనుగ్రహించి యిక్ష్వాకుండు నీపేర సారస్వతుం డనం బరఁగుఁ బదంపడి పండ్రెండేం డ్లనావృష్టి యైన నయ్యాపదఁ బొందకుండఁ బెక్కండ్రుమునుల రక్షించి వేదాధ్యయనంబు లు సేయించు మని చెప్పి యొప్పగించిన సరస్వతి ప్రీత యై తనయుం గొని చనియె నాకాలంబున. ౨౦౩

అమరులకు నసురులకుఁ గల
హవము గలిగిన బలవిరోధి యాయుధనికురుం
బము సవరించుమహోద్యో
గమునఁ బ్రవర్తించె వీరకౌతుక మలరన్. ౨౦౪

ఆ ట్లుద్యోగించి. ౨౦౫

జగముల నెందునుం బడయఁ జాల కతండు దధీచియస్థులం
దగియెడునాయుధంబు లగుఁ దత్పరతం జని వేఁడ నాతఁ డి

చ్చు గురుశరాక్షయోజ్జ్వలయశోనిరతుం డని పంపఁగా నిలిం
పగణము వోయి వేఁడిన నృపాలక యిచ్చె నతండు ప్రీతితోన్.

ఇచ్చి యతం డవ్వియల్లోకంబున కరిగె నమరవరుండును దప
స్థాల వజ్రాయుధంబు నొసర్చి పేర్చె నంత నాసారస్వ
తుండు ద్వాదశవార్షికం బగుననావృష్టిదురితంబునఁ దన్నుం
జేరి పిన్న యునతి విద్యావిశేషకలితం బైనగౌరవంబున శిష్య
త్వంబు భజియించినయఱువదివేవురు మునుల సరస్వతీప్రధాన
జనితం బగునన్నంబున రక్షించుచు వేదంబుఁ జదివించె నా
సారస్వతతీర్థంబున నుండి యాసంకర్షణుండు వృద్ధకన్యాశ్రి
మంబునకుం బోయె నయ్యెడ గర్గవంశవర్యుం డగుకుణి యను
తపోధనుండు. ౨౦౭

పరమతపమున నొకకన్యఁ బడసి పెంచి
దివమునకు నేఁగె నది తపస్స్థిరతఁ బూని
పతి వరింపంగ నొల్లక బ్రహ్మచర్య
మున వెలింగి యయ్యాశ్రమమున వసించె. ౨౦౮

అదంపడి యత్యంతవృద్ధ యై పరలోకగమనంబు గోరెనప్పుడు
యదృచ్ఛాసన్నిహితుం డైననారదుం డక్కన్యక కి ట్లనియె.

విను పాణిగ్రహణము సే
యనివనితకుఁ బుణ్యలోక మప్రాప్యము గా
వున నేయుపాయమున నై
నను దగియెడువరు వరింపు నలినదళాక్షీ. ౨౧౦

అనిన నిజతపఃఫలంబునర్ధంబు లంచంబు
గాఁగ నిచ్చి యదియు గాలవాఖ్య
జుని వరించె నతఁడు సుదతితో సమయంబు
పలికికొనియె ధరణిపాలవర్య. ౨౧౧

సమయంబు నేకరాత్రసహవాససమ్మతికలితం బట్లు పాణిగ్రహణసంస్కారవతి యై యావృద్ధకన్యక యైన యోగంబున నారాత్రి మనోహరయావనయుఁ బరమానులేపనమాల్యాంబరభూషణాభిరామయు నమ్యా నమ్మనియుఁ బ్రీతుండై యున్నాతి సంగతి నన్నిశి గడపెఁ బ్రభాతంబున నన్నితంబిని యాతని కిట్లనియె. ౨౧౨

ఒక్కరేయి నీపాల నాయునికి గాఁగఁ
బలికికొన్నార మది సెల్లె నలఘుచరిత
పోయి వచ్చెద నని దివంబునకుఁ బోవ
నుత్సహించె నమ్ముని మది నుమ్మలింప. ౨౧౩

ఇట్లుత్సహించి యత్తీరంబున దేవఋషి పితృతర్పణపరుం డై రెమొక్కనాఁ డుపవసించినవాఁడు పంచాశద్వత్సరపరిపూరణీయం బగు నైష్ఠికబ్రహ్మచర్యఫలంబు వడయుఁ వాఁ డని పలికి తనువు విడిచి దివంబున కరిగెఁ గురువంశోత్తమా యయ్యెడ నారేవతీపతి శల్యుండు రణంబునఁ బాండవులచేత నిహతుం డగుట విని నగుచు నచ్చటికిఁ జేరువ యగుశమంతపంచకంబు నకుం జని యందుల మునులఁ గురుక్షేత్రవిశేషంబు లడిగిన వార లతనికి నది ప్రజాపతియుత్తరవేది యనియును సమస్తదేవ

తలు నందు వరిష్ఠంబు లగుసత్త్రంబు లాచరించి రనియును దానిఁ గురుం డనురాజు దున్నుడం జేసి దానికిఁ గురుక్షేత్రం బనునామంబు గలిగె ననియు నెఱింగించిన నయ్యేకకుండలుం డాభూమీశ్వరుఁ డేమిప్రయోజనంబునకు దున్నె ననుటయు నాతపోధను లి ట్లనిరి. ౨౧౪

కురుక్షేత్రప్రభావాభివర్ణనము

ఇందుఁ బుట్టినజను లెల్లను దుదెఁ ద్రిది
వంబున కరుగంగ వలయు నని మ
నంబునఁ గోరి యన్నరపతి దున్నంగ
నిందుఁడు సనుదెంచి యేల యిచటఁ
దునిమెద వనిన నమ్మనుజాధిపతి తన
కోర్కి సెప్పిన గేలికొనుచుఁ జనియెఁ
బలుమఱు నద్దేవపతి వచ్చి వెండియు
నుల్లసమాడుచు నుండ నతని
నతఁడు నిష్ఠ గుంద కనిశంబు దున్నంగ
వరముఁ బ్రీతి నొసఁగువాఁడు గాఁగ
నమరు లెఱుఁగ నిశ్చయము సేసి యాశక్రుఁ
డచటి కేఁగుదెంచి యతనితోడ. ౨౧౫

ఈపుణ్యక్షేత్రంబున నిరాహారు లై దేహంబు విడిచినవారల కును నిందు సమరంబు సేసి సమ్యక్ప్రకారంబున మృతిఁ బొం దిన సమస్తజంతువులకును సురలోకప్రాప్తి గలిగెడు మని వల్కి నిజస్థానంబునకుం జనియె నట్లు చను చుండి యాశత మఖుఁడు సంభావనాతిశయంబున. ౨౧౬

గాలిఁ గురుక్షేత్రంబున
ధూళి తనువుఁ జెంది నరునిదుష్కర్మములం
దోలి యతనికి ధరిత్రిం
దూలి మధురలీల మైనతులగతి యొసఁగున్. ౨౧౭

అని నిర్దేశించినఁ గురున్నృపాలుండును గృతకృత్యుండై సంతోషించె నని చెప్పుటయు నాప్రలంబవైరి ప్రమోదభరితుం డగుచు నెలంగి యశ్వత్థమధూకామ్రబిల్వాదిభూరుహావాప శోభితం బైననిజపూర్వాశ్రమంబుఁ గనుంగొని యిది యెవ్వరి యాశ్రమం బని యడిగిన నమ్మును లియ్యెడఁ దొల్లి విష్ణుదేవుండు దపంబు సేసినచోటు మఱియు శాండిల్యప్రభృతు లిందు యోగసిద్ధిం బొంది రనిన విని యయ్యాశ్రమంబుఁ గొనియాడి తత్ప్రదేశంబున బహిఃపరివారంబునెల్ల వీడుకొల్పి యొక్క పుణ్యాచలం బెక్కి దానితటంబున సమస్థలంబున మునిజనసహితంబుగ నాసీనుం డయ్యె నాసమయంబున నిచ్చటికి జటామండలకలితుండును గుశచీరచ్ఛాయాసుందరుండును గలహప్రియుండును నగు నారదుండు హేమదండంబును మణికమండలువును గచ్ఛపవీణయుం బొలుపుమిగుల నేతెంచిన నెల్లవారలుం బ్రత్యుత్థానప్రణామంబు లాచరించి సుఖోపవిష్టుం జేసి పరివేష్టించి రాదేవమునిం గొల్చియుండి యబ్బలదేవుండు.

కురువృత్తాంతం బడిగినఁ
గర మేర్పడఁ జెప్పె నతఁడు గాంగేయుండున్
గురుఁడును గర్ణుఁడు శల్యుఁడు
వరుస ననిం దెగుట కౌరవక్షితినాథా. ౨౧౮

మఱియును మృతులైన నృపకుమారాదియోధవీరులం జెప్పి పదునెనిమిదిదివసంబులం జెల్లినసంగరంబు తెఱంగును సంక్షేప రూపంబునం దెలియం బలికి దుర్యోధనసైన్యం బంతయు సమయుటయు నందుం గృపాశ్వత్థామకృతవర్మలు బ్రదికిపోవుటయు నన్నరపాలుం డోడి పాఱి ద్వైపాయనహ్రదంబు సొచ్చి జలంబుల సంస్తంభించి డాఁగుటయు నది పాండవు లెఱింగి సపరివారంబుగం జనుదెంచి యమ్మనుజుం జుట్టుముట్టి బెట్టిదంపుమాటలాడుటయు దానం గనలి యమ్మనుజవరుం డమ్మడువు వెడలి వచ్చుటయు నెఱింగించి బిరుసుమగ లగుపగతుర పెక్కండ్రను పొదివికొని యుండం గురుపతియు నుక్కుదక్కక యున్నవాండద్దండితనంబుం జూచిన మొత్తువీ వని యుగ్గడించి. ౨౨౦

అతనికి భీమసేనునకు నాహవ మయ్యెడు నొంటిమై మహాద్భుతబలశౌర్యధైర్యములం బొల్చుభవత్ప్రియశిష్యులక్ సుశిక్షితులం గనుంగొనం దలంపుచిత్తమునక్ మొలతెంచు నేనం బొమ్మ్రతులగదాకృతోజ్జ్వలవిహార ముదారనిరూఢి నొప్పెడుక్.

అనిన విని యమ్మునీంద్రుని దక్కటిమునులను వీడ్కొని యాచలంబు డిగ్గి యభ్యంతరపరిజనంబుల నిజపురంబున కనిచి యన్నీలాంబరుం డరదంబు సమీపంబునకుం జని సరస్వతి నాలోకించి. ౨౨౧

అరయంగ మేటిపుణ్యనదులందు సరస్వతి సౌఖ్యసంపదల్
నరులకుం గల్గు నిజ్జగమునం బరలోకమునందు నీసరి
ద్వర నొకనాండు సేరినను వాసవముఖ్యసమస్తదేవతా
వరులును నిందు మేల్ వడయ వత్తురు సంసృతి సాలుసిద్ధికిన్.

అనుచుఁ బలుమాఱు చూచుచు నధికభక్తి
మోడ్పుఁగేలు శిరంబున మోపికొనుచుఁ
బుణ్యతమనిజమూర్తి విస్ఫూర్తి మెఱయ
నమ్మురారాతిపూర్వజుఁ డరద మెక్కె. ౨౨౪

అతిత్వరితగమనంబున ద్వైపాయనహ్రదంబునకుఁ జనుదెంచె
నయ్యెడ. ౨౨౫

ధర్మపుత్త్రాదులును సుయోధనుఁడు నతని
గన్న తెఱఁ గాంబికేయుండు విన్న తెఱఁగు
నధిప మును చెప్పినాఁడ నట్లన్న రేంద్ర
కుంజరుఁడు విని యిట్లను సంజయునకు. ౨౨౬

పాండవదుర్యోధనులు ద్వైపాయనహ్రదంబు విడిచి పాలికలనికిఁ బోవుట

బలభద్రుఁడు సనుదెంచిన
నలఘుగదాస్ఫురితభుజసహాయత్వసము
జ్జ్వలుఁ డగుమత్పుత్త్రునకుఁ
దెలివి మిగులకున్న రణము తెఱఁ గెట్లయ్యెన్. ౨౨౭

అనుటయు నతఁ డిట్లను న
జ్జనపతికి హలాయుధుండు సనుదెంచిన నె
మ్మనము దెలివొందె
మూఁపులు, దనరె మొగం బలరె నీదుతనయున కధిపా. ౨౨౮

ఇట్లు ప్రీతుం డై యాతండు ధర్మనందనుం జూచి శమంతపంచ
కంబు ప్రజాపతియుత్తరవేది యనఁ బ్రసిద్ధం బైనపుణ్యస్థలం

బయ్యెడం బ్రథనంబున నిధనంబు నొందినవారికి సద్గతి యగుట ధ్రువంబని విందు మెప్పటి పొలికలనికింబోవుద మనిన నతం డా ద్వైపాయనప్రహదం బాసీమలోనిది గామి యెఱుంగుం గావున నమ్మాట కియ్యకొని తదభిముఖుం డై పోవ నాదు ర్యోధనుండును గదాకలనంబున నంసపీఠంబు పొలుపార మత్త గజేంద్రయానంబున సమరప్రస్థాయమానుం డగుచుఁ జన శంఖభేరీప్రముఖతూర్యస్వనంబులు సెలంగె నిట్లు పాండవపరి వృతుం డై యచటికి నీకొడుకు నడచి యమర్షసముజ్జ్వలుం డై.

నిలిచిన సకలజనులు నెడ
గలసి బలసి నిలిచి రపుడు గదయుఁ బసిఁడిగ
త్తళము మెఱయ నతనియెదురఁ
జెలువొందె బకారి హేమశిఖరియుఁబోలెన్. ౨౩౦

కనుఁగొని దర్పమంథరము గా నతఁ డిట్లనుఁ బాండవాగ్రజ న్మునకు వడిం బెనంగఁగ ననుం బవనాత్మజుఁ జూచు వేడ్క ని జ్జనతతి యంతకంత కిటు సందడి గాఁ దనయిచ్చఁ గ్రమ్మదెం చునొ యుపవేశనిశ్చలతఁ జూచిన మే లఖిలప్రియంబుగన్.

అని భూపాలుర నెల్ల నాలోకించినం బాంచాలాది లగున య్యందఱును ధర్మనందనుండు గూర్చుండ నియోగించి బల దేవవాసుదేవసహితంబుగఁ దాను నాసీనుం డయ్యె నమ్మహీ నాథమండలంబున సితప్రభుం డై నయన్నీలాంబరుండు తారకా మధ్యవర్తియై మెఱయుమృగాంకు ననుకరించె నట్టియెడ భీమ సేనుండును దుర్యోధనుండు. ౨౩౧

అభీలగర్జనశోభితదేహు లై
యుద్భటవృషములయొప్పుఁ దాల్చి
రోషమహావిషభీషణవదను లై
చండోరగంబులచంద మొంది
మదసముజ్జృంభితమండితాకారు లై
భద్రద్విపంబులపగిదిఁ బొల్చి
చారుగదాశృంగ సందీప్త మూర్తు లై
మహితపర్వతములమాడ్కి మెఱసి
వాసుదేవయుగము వరుణాద్వయంబు వై
శ్రవణయుగ్మకంబు రామయమము
వోలె దర్శనీయలీల వర్ధించి యం
భోధియుగళ మనఁగఁ బొంగు మిగిలె. ౨౩౩

ఒండొరులం జుఱచుఱం జూచుచుఁ బరస్పరహృదయవిదారణం
బు లగు దారుణభాషణంబు లెసఁగ శుంభదవష్టంభంబునం
బొలిచి నిలిచి రనిన విని యాంబికేయుండు. ౨౩౪

తనుఁ బదునొకఁ డక్షౌహిణు
లనూనవిభవమునఁ గొలువ నఖిలనృపులుఁ బం
చినపని సేయ నెగడునా
తనయుం డేకాకియుం బదాతియు నయ్యెన్. ౨౩౫

సకలధరణికి నాథుఁ డై సంపదలకు
నెల్ల భాజన మగుకౌరవేంద్రుఁ డనద
తనము దోఁపంగ గదఁ జేతఁ గొని వినిశ్చ
యమునఁ బోరికి నమరెనే యక్కటకట. ౨౩౬

ఏ మనం గలదు సంజయా దైవంబ నేర్పుం గాక యని పలివి యూరకుండె నట్లున్న యమ్మానవపతికి సూతసూనం డి ట్లనియె. ౨౩౭

నీసుతుఁడు సమరవిషయో
ల్లాసంబున నంగకంబులం బొం గారం
గా సుస్వరమున నాకుం
తీసూనునిఁ బిలిచె నుద్ధతిఁ రణములకుఁ. ౨౩౮

అయ్యవసరంబున. ౨౩౯

ఉర్వీవలయము వడఁకెను
బర్వము గాకయును రాహు భానునిఁ బట్టెం
బర్వతము లురిలె వఱళ్లు
సర్వదిశల నఱచె నభము శర్కర గురిసెన్. ౨౪౦

మఱియు నిర్ఘాతపాతప్రభృతిమహోత్పాతంబులు గలిగె వానినెల్ల ననుసంధించి గంధవహనందనుండు గాంధారీనందనుం జూపి ధర్మనందనున కి ట్లనియె. ౨౪౧

అశ్రమంబున గెల్వ నగునాకుఁ జూపఱు
గొనియాడఁ బోరాడి కూల్చి తొడలు
పొడిసేసి యున్నిచుఁ బొలియింతు మద్గదా
దండసముద్దండతావిభూతి
యవధరింపుము వీనియాయువు దెగటాఱె
నిక్కలపాంసను నిట్టు లేను

గదిసియుఁ గ్రమ్మఱఁ గరిపురంబునకుఁ బో
నిత్తునే ధృతరాష్ట్రుఁ డింక వగలఁ
బొగులువాఁడు గాక పోడిమితో నుండు
వాఁడె వీఁడు సుతుల వాలి పఱుపఁ
దొల్లి పడినపాటు దెల్ల వెలారింతు
నధిప నీమనమున హర్ష మెసఁగ ౨౮౨

అని పలికి దుర్యోధనాభిముఖుం డై. ౨౮౩

నెఱి మాలి పిఱి నీతఁడు
పఱచిన పాటులకుఁ దగినఫల మగు నని యి
త్తెఱఁగునకు నియ్యకొని చూ
పఱు వొగడఁగ నిన్ను నిపుడ పడవైచుటకున్. ౨౮౪

అమరి యున్నాఁడ నా బారి కగ్గ మైతి
పడుదుగా కింక నీకు నెక్కడకుఁ బోవ
వచ్చు ననవుడు నిది యేల పెచ్చుపెరిఁగి
యాల మెడసేసి యనిలజ ప్రేలె దిట్లు. ౨౮౫

అని కురువిభుండు వెండియు ని ట్లనియె. ౨౮౬

పలుకుల వెఱపించెద వా
కొలఁదియె దుర్యోధనుం డకుంఠితబాహా
బలుఁ డిదె యవలీల నినుం
బొలియించెడిఁ బలుకు లుడిగి పోరాడు ధృతిన్. ౨౮౭

వ్యూహాభావము సూచి నన్నసదుగా నూహించెదో భీమ మ
ద్వ్యూహోచండిమసారదుర్గమగదాదండంబు దృప్యద్భవ
ద్దేహోల్లాసము నెట్టు దీనదశకుం దే నోపునో చూడుమీ
యూహా పుట్టెడు లాఁతిచూపఱకు హాహా పుట్టు మీవారికిన్.

నా కెదురై పినాకియుఁ బినాకము పట్టక యుద్ధతిన్ గదా
భీకరవృత్తి చూపుటకుఁ జేర్చిన నెవ్వఁడు వేర్చి చీరికిం
గైకొన కే పడంచి భుజగర్వసమున్నతి నిర్వహింతు నీ
కేకడ డాఁగ వచ్చు గద నే నని సేయుటకుం గడంగినన్.

అని మఱియును. ౨౫౦

గదఁ గయ్య మెన్నఁడోకో చే
యుదు భీమునితోడ ననుచు నుల్లంబునఁ గో
రుదు నిప్పుడు నెప్పుడు నా
కది యొదవెన్ విధికృతిం గృతార్థుఁడ నైతిన్. ౨౫౧

నీ విట చక్కసయి రమ్ము. ౨౫౨

అన విని యెల్లవారు భవదాత్మజు మెచ్చి నుతించి రయ్యశో
ధనుఁ డరివీరు లట్లు ప్రథితంబుగఁ దఁ బొగడం బ్రమోది యై
వినుచుఁ బ్రవర్తితం బయినవీరగుణంబున నుల్లసిల్లె నా
తనిపయి భీముఁ డుద్యతగదాస్ఫురణన్ నడచెన్ నరేశ్వరా.

అప్పుడు కుంజరబృంహితంబులును హయహేషలునుం జెలంగె నిట్లు తనమీఁద నడచువడముడిం జూచి నీకొడు కదల్చుచు గదాసముల్లాసంబు భాసమానంబుగ వీఁక నెదుర్కొని తాఁకిన. ౨౫౩

భీమసేనసుయోధనులగదాయుద్ధము

చండగదాపరస్పరఘట్టనంబుల
మింటఁ బెల్లడరెండుమంటగములఁ
బరమఘోరము లగుపదతాడనంబుల
నొలయువసుంధరాచలనములను
నుద్భటక్రోధసముద్రేకములఁ జూడ్కు
లం దుల్లసిల్లెడునరుణరుచుల
దారుణధ్వను లగుతర్జనలీలలఁ
బరఁగుపర్వతగుహాప్రతిరవముల
ననిమిషులదృష్టు మిఱుమిట్లు గొనఁగ భుజగ
పతియుఁ గూర్మంబు సంకటపడఁగఁ దరణి
కిరణములు వెల్కఁ బాఱ దిక్కరులు బెదర
నొప్పె నత్తాలితాకు మహోగ్రమగుచు. ౨౫౫

ఇట్లు తలపడి మండలప్రచార వివిధప్రకారంబులం బుడమికిం జిత్రగదాసారణ బహుభంగుల నింగికిం గ్రొత్తరొ ప్పొలయం దమలాపును వేగంబును నేర్పును దర్పంబును జూపఱకు వెఱఁగుఁ బుట్టింప నంతకంతకు నెక్కుడగు మదంబులం బొదలెడు బాహుదండంబుల బలనైపుణంబు లగ్గింపం బేర్చు బీరంబుల నొండొరులసంరంభంబుల సరకుగొనక యక్కురుపాండవపుంగవులు జంభవాసవులచందంబునం బెనంగినం బలుదెఱంగు లైనగదాప్రహారంబులం దునియలుఁ బఱియలుఁ దుముళ్లునై సీసకంబులు ధరాతలంబునం దొఱంగె నట్టియెడ. ౨౬౬

ఒకదిక్కు నుద్ధతిఁ బూన్చియుండు దెస ప్రేయుచు మేను వంచించి ప్రే
సెకుఁ దప్పుచు వడి ప్రేయ నొడ్డనమునం దప్పించి వేగంబు గుం
డ నొప్పించుఁ జలం బెలర్పంగ గదాదండంబు దూలించుఁ బాం
డుకుమారుం డుఱ్ఱ కట్టు కొంన విభుండుం గేలి సల్పుం దగన్.
మఱియును శిక్షావిశేషంబులు వెలయ నుల్లసిల్లి. ౨౫౯

గదత్రోడన్ గద చుట్టి రాఁ దిగుచుచున్ గండొప్పలంఘించి మా
ఱు పెసల్ గైకొనుచుం గడంగి పలుమాఱుం దాఁకుచుం బాయు
చుం బదబాహాకటిమధ్యవక్షముల సంభావ్యత్వరాచిత్రితో
న్మదనానాగతరేఖలన్ మెఱయు భీమక్ష్మాత్మజుల్ దీప్తులై.

తప్పినయప్డు ప్రేటు దమఁ దాఁకినయప్పు డనేకభంగులై
యొప్పలు బల్పులున్ మెఱయనుల్లములన్ సకలాంగకంబులం
గప్పఁ దలిర్పుకోపములఁ గమ్మడురక్తములన్ సురవ్రజం
బప్పటి కప్డు వింత యగునచ్చెరు వొందఁగఁ బోరి రేపునన్.
ఆసమయంబున. ౨౬౧

వితతవీరాగ్రహావేశాదిదర్పిత
చిత్తులై యొండొరు నొత్తరించు
నుగ్రమహోద్ధతి నుద్భటాటోపతీ
వ్రము లగుసమరవిభ్రమము లంగ
సంగతంబులు గాఁగ జయవాంఛ నాత్మర
క్షణములవలనినైపుణము లెడలు
టయు ననర్గళనిరూఢప్రహారంబు లం
దంద బెట్టి రుప్పరయందు సూడు

పడఁగఁ దాఁకిన శోణితప్రసరణంబు
నిరతిశయ మైన నెడ సోలి నిలిచి గదలు
నామకరముల మాఁదిఁగు వారు మగుడఁ
బోరి కెలయుట నిర్భరాద్భుతము సేసె. ౨౬౨

ఇట్లు ధైర్యధుర్యోత్సాహంబులం బొదలి. ౨౬౩
రౌద్రోల్లాసము మూర్తిసంకలనఘోరంబై పోరిం బేర్చె నా
సుద్రిక్తం బగునూత్న రక్తమున మగ్నోన్మగ్నతం బొల్చె త
ద్గద్రూపోగ్రగదాయుగంబు విసరత్సంధ్యాంబుదద్వంద్వభా
స్వద్రేఖాలలితంబు చెన్ను వడసెన్ వారిద్దఱుం బోరఁగన్.

సుర లచ్చెరువును మెచ్చును
బిరికొను చిత్తములతోడఁ బెద్దయుఁ బ్రొద్దు
య్యిరువుర గెలుపోటమి లెఱఁ
గరసి నిరూపింప నేరరైరి నరేంద్రా. ౨౬౪

అప్పు డప్పాడ తలపడినట్టు లప్పా
డేచి విలసిల్లు మేనుల యెఱ్ఱచెలువు
గలయఁ జూచినవడ ప్రోదుష్వులఁ దలంపఁ
బట్టుగా నొప్పె నధిప సీపట్టిదోయి. ౨౬౫

ఇవ్విధంబున నొండొరులకు వట్రపడక యమ్మోటిమగలు సాటోపసంరంభంబులం బెనంగి రందు గాంధారీనందనుండు వలపలించి చుట్టుకొని రా నది సరకుసేయక బకవైరి దాపలించి తిరిగినం బెరిఁగినయారసంబున నుల్లసితుం డై యా భూవల్లభుం డతనిబరిమొముకి లగల వ్రేసిన నవ్వీరుం డకొ-

రవపతికరంబుతో నగ్గద బీరువోవ వ్రేయం బోయక మగుడం
బూన్చి సారించినం దోరంపు మెఱుంగు లెసంగం జెలంగుశబ్దం
బులు నింగి ముట్ట బెట్టిదంబు గం దా వెరవునం దిరిగి యుద్ధర
ణీశుండు శిరస్తాడనంబు సేసెం జేసినం గౌంతేయుండు గంపిం
పమి యక్కజం బై యుండె నంత నగ్గలం బగునలుక
నవ్వడముడి పుడమితేని వెడందయురం బుపలక్షించి లాఘవ
ఘోరంబుగ గదాదండంబు ద్రిప్పి వైవ నాతం డది మేనిను
సులునం దప్పింప నది యిల చలింపం బడిన నన్నుసులు తెఱ
పిన యుఱికి యద్భుతవేగుం డగు నవ్వాయుపుత్రుండు గద
పుచ్చుకొని తిరుగునందున దుర్యోధనుండు తదీయవక్షస్స్థలం
బు దారుణప్రహారంబున నొప్పించిన నతండు పాండవపాం
చాలురచిత్తంబులు దూల సోలియు నాలోనన తెలివొంది
బలవిక్రమంబులు మెఱయ నమ్మేదినీపతి పార్శ్వభాగంబు
బెట్టడిచిన మోంకరిలం బడియును వీక చెడక మొగసి య
జ్జగతిపతి తన్ను నగుచు నార్చుపగతురు సిగ్గువడ నగ్గలిక
సొంపు పొంపిరివోవం బవనతనయుఫాలకర్ణమధ్యప్రదేశంబు
పటుప్రహతిం బగిల్చిన నొల్లంబోయి శీఘ్రంబునం దేఱి
యమ్మహాబలనందనుండు గండతలంబునం దొరుంగు నెత్తు రను
మదంబున మత్తకరి ననుకరించుచుం దుండంబుచందంబునం
జెలు వొందుగద యల్లార్చి పేర్చి వ్రేటుగొనిన మెడ కెలను
దాంకి నీకొడుకు మహాపవనపతితం బగుసాలంబుపోలికిం గూ
లినం గని ధర్మపుత్రప్రముఖులు ప్రమోదంబు నొందిరి
గ్రక్కున లేచి కాలాకారుం డై ధాత్రీనాథుండు చిత్రభ్ర

మణంబుల వెగడుపఱిచి పలువ్రేటుల నొప్పించినం గిమ్మీర
వైరి వసుధం ద్రెళ్ళుటయు నది సావుగాఁ గొని యక్కురు
సింహుండు సింహనాదంబు సేయ నవ్వాయుసుతుండు సావమి
యెఱింగి యాభూపతి పెనంగుభంగియుఁ గనుంగొని మెచ్చి
సురప్రకరంబులు పుష్పవర్షంబు గురియం బరులకు భయం
బొలసె నంతం దెలిసి భీమసేనుం డుద్వృత్తలోచనుండై పీరా
వష్టంభంబునం బిలిచె నప్పుడు సాత్యకిధృష్టద్యుమ్ననకుల
సహదేవు లే మేము యని సుయోధను సంగ్రామంబునకు
బిలిచిన విని యావృకోదరుండు వారల వలదని వారించి విగ
తఖేదుం డగుచు నాకేశంబు నముచిం దాఁకిన తెఱంగున రా
రాజుం దలపడి బహుచిత్రగతులం జరింపం జూచి సవ్యసాచి
జనార్దనున కిట్లనియె. ౨౬౭

శ్రీకృష్ణుఁ డర్జునుతో భీమసుయోధనులతారతమ్యంబు చెప్పుట

భీముని సుయోధనునిసం
గ్రామంబు తెఱంగుఁ జూడఁ గా నెవ్వరియం
దే మే నధికతఁ దోఁచెడి
నీమది నున్నట్లు చెప్పు నీరజనాభా. ౨౬౮

అన విని శౌరి యిట్లనియె నర్జునుతోడ గురూపదేశసం
జనితసమన్వయంబు సదృశంబ తలంపఁగ నిద్దఱందుఁ బా
వనిమెయి లావు పెద్ద కురువల్లభుఁ డారయఁ గౌశలంబు పెం
పున నధికుండు దత్పరతఁ బూని శ్రమం బధికంబు సేయుటన్.

లాఘవ గలిగి మొక్కలమ్మునఁ గీచకా
రాతి సొచ్చి ధార్తరాష్ట్రువెరవు
వలన నొచ్చుచున్న వాఁడు గావున ధర్మ
సంగరమున నరిది జయము గొనుట. ౨౭౦

అన్యాయంబునం జంపువాఁ డింతియ మాయలు గలపగఱ మాయాప్రకారంబులం బరిమార్చుటయు తగు నింద్రునివృత్రవధవ్యాపారంబు వినవె జూదంబునప్పు డనిలసుతుండు సుయోధనుతొడలు విఱుగ నడుచువాఁడ నని ప్రతిన పట్టినవాఁ డదియట్లుండె గదాయుద్ధంబు నాభికి దిగువ నైనశరీరభాగంబు నొప్పించుట ధర్మంబుగా దది యొండుమైఁ గండడఁచి మఱి పరిభవరూపంబుగ నూరుభంగంబు సేసి ప్రతిజ్ఞ నెఱపువాఁ డిది తలంబునం బెట్టక పెనంగెనేని ధర్మనందనునకు దైన్యంబు దెచ్చు నట్లగుటఁ బూనికిపేర నూరులు భంజించి వధియించుట తప్ప నొండుపాయంబు లేదు ధర్మనందనునివలన మనకు భయం బావహిల్లె నెట్లనిన భీష్మద్రోణప్రముఖబలవదరాతులం దొలియించుటం జేసి జయంబును యశంబునుం జేకుఱి యున్నయెడ నవి సందిగ్ధంబు లైనయట్లు గా నొకని జయించి సామ్రాజ్యంబు గొను మని దుర్యోధనుతోడం బలికె యతనితోడ గదాసమరంబునకు భీమసేనుం జూపె నింతనిర్బుద్ధియగునె హతబంధుమిత్రపరివారుండై రాజ్యంబునం దాస విడిచి మడుపు సొచ్చినవాని వెదకి వెలార్చి యొక్కటికయ్యంబునకుఁ బిలుతురె పదుమూఁడు వత్సరంబులు మత్సరాధికుం డగునగ్గాంధారేయుండు భీము జయించుట కయిగదాపరిశ్రమం బాచరించె

నూర్ధ్వతిర్యగ్గతిసముల్లాసంబున మెఱయుచున్నవాఁ డీ భీమున
కుం బెద్దకాలం బేని శ్రమంబు లే దిమ్మహాభాగుండు ధర్మంబు
దొఱంగినైన నిక్కులపాంసనునిం బిలుకుమార్ప కున్న నింక
నించుకసేపునకుఁ దాన తెగుఁ దెగిన మీకు నెల్ల నిష్పాపా
త్ముండు రాజగుట కోర్వవచ్చునే యనుటయు. ౨౮౧

విని క్రీడి యపుడు మారుత
తనయుఁడు దను జూడ నూరుతలము కరతలం
బున నప్పళించె నతఁడును
గనికొనియెను సన్న యగుటఁ గౌరవముఖ్యా. ౨౮౨

కనికొని యధర్మం బైన నూరుభంగంబు సేయు మని కృష్ణా
నుమతి జిష్ణుండు వనిచె నాకు నొండుమెయి నెట్లునుం బగతు
పాటు వేక తక్కెనేనవ్విధం బాచరింతున కాక యని మనం
బున నిశ్చయించి వివిధగతులఁ జరియింపం గురుపతియు బా
హుచిత్రప్రచారంబుల నుల్లసిల్లఁ దత్సంగ్రామంబామిషార్థిగరు
డద్వయసమరంబున దర్శనీయం బై యుండె నట్టియెడ. ౨౮౩

పాండురాజసుతుఁడు పటుతరోల్లాసి యై
వైచుటయును ధరణివల్లభుండు
తొలఁగ దాఁటె రయము దలకొని గదఁ బుచ్చి
కొనియె నాబకాంతకుండు నుఱికి. ౨౮౪

దుర్యోధనుఁడు భీముగదాదండమునఁ దొడలు విఱిగి పడుట

ఆలోనం గురుధరణీ
పాలుఁ డడరి వ్రేయుటయును బవనసుతునిమై

సోలె నది గానఁ డాపతి
కేలివిభ్రమము దోఁపఁ గ్రేళ్లుఱికె నృపా. ౨౬౫

ఉఱికినఁ దేఱి పై కుఱికి యుగ్రత బీముఁడు వ్రేయ నవ్విభుం
డుఱక మహాద్భుతస్ఫురణ నూర్ధ్వపరిభ్రమణంబు సేసినం
దెఱపి యతండు గాంచి సముదీర్ణరయంబున వైచెఁ బెన్గొడల్
విఱిగి నగాగ్ర ముద్భటపవిత్రహతిం బడుచాడ్పునం బడన్.

అప్పుడు మహోల్కాపాతంబులును బాంసుమాంసరక్తవర్షంబులును వికృతంబు లగుకరితురగబృంహితహేషాఘోషంబులును మఱియు ననేకోత్పాతంబులును గలిగిన నట్లు కౌరవపతి పడుటకు నుబ్బునం బొదలినపాంచాలురుం బాండవులు నుద్విగ్నచిత్తులైరి వియత్తలం బంతయు నొక్కట మ్రోఁతగా నగ్గ యుద్ధవిశేషంబు లగ్గించుచు సురగరుడఖచరాదులు నిజస్థానంబులకుం జని రట్లు తనగదతాఁకునఁ దొడలు విఱిగి సింగంబుచేతం గూలిన గంధశుండాలంబుచందంబునం బడియున్న నీకొడుకుం జేరం జని భీమసేనుండు. ౨౬౬

ఏకవస్త్రఁ బాంచాలి నట్లీడ్చి తేరఁ
బనిచి సభలోనఁ బఱచినపాపఫలము
ననుభవింపుము దుష్టాత్మ యనుచు వామ
చరణమున బెట్టిదము గాఁగ శిరము దన్నె. ౨౬౭

తన్ని యులుక పలుగక యతనియాననం బాలోకించి. ౨౬౮

పసు లని యార్చుచు మము ను
ల్లస మాడినధర్మహీనులను నృపధర్మం

బెసఁగఁగ నే మిదె యిప్పుడు
పసు లని యార్చెదము వుగుడ బంధుద్రోహీ. ౨౮౦

విను మేను కల్లసారెలు
గొని కపటపునెత్తమాడుకుశలతఁ గా ద్రో
ప్పనివారు నే పడంచుట
ఘనబాహుస్వైరకేళిఁ గాని దురాత్మా. ౨౮౧

అని పలికి పెలుచ నవ్వి ధర్మనందనగోవిందపాంచాలప్రకరపా
ర్థసాత్యకినకులసహదేవుల నాలోకించి. ౨౮౨

శంక లేక కడఁగి సభ కట్టు పాంచాలి
నంట రానిదాని నొంటిచీర
తోన యున్నసాధ్వివేనలి వట్టి యీ
డ్చించి నతనిఁ జూడుఁ డంచుఁ బొదలి. ౨౮౩

పాంచాలి సేసినశపథంబు పెంపున నీశోభనంబు సమకూడె
ననిన విని వారు ప్రమోదంబు నొంద మిక్కిలి సంతసంబు
నం దేలి యక్కురుఘస్మరుండు వర్తించుచున్న దోఁపఁ
జెలంగి. ౨౮౪

మును మము గోడ్డువోయి రని ముక్కరతం జెడనాడినట్టిదు
ర్జనుల ననిం గడంగి ధృతరాష్ట్రతనూజుల బంధువర్గమి
త్రనికరసైన్యకోటి సహితంబుగఁ గీటడఁగింపఁ గంటి మిం
క నమరలోక మైన నరకం బయినన్ నరి మాకు నారయన్.

అని గదఁ జేకొని నృపనీ
తనయునిమెడ వట్టి యదిమి తల గ్రమ్మఱఁ ద

న్నినఁ గని మును దన్నుట నె
మ్మన మెరియుతదగ్రజుం డమర్షముతోడన్. ౨౮౬

హర్షావేశలఘుచారిత్రుం డగునమ్మారుతపుత్రున కిట్లనియె.

తల యది యేల తన్నెద వధర్మము నొందుట కాత్మనోయఁగా
వలవదె రాజరాజనుజవర్గముఁ దక్కినబంధుకోటియుం
గలపరివారముం దెగిన గౌరవ మెదకఁ బోరి సంగర
స్థలమునఁ బడ్డ నీతులువచందముచేఁత జనంబు మెచ్చునే.
మును లోకము ధర్మపరుం
డనఁ బరఁగినవాఁడ విట్టు లనుచితకృత్యం
బునకుఁ జనఁ దగునె దీనం
గనియెదుఫల మేమి దూష్యగర్వం బేలా. ౨౮౭

అని దూఱి దుర్యోధనుం జూచి బాష్పాకులలోచనుం డై.

విధి ప్రతికూలుఁ డై వేరంబు పుట్టించి
మాకు నీవును మేము నీకు నలిగి
యితరేతరద్రోహమతిఁ దెగి యింతలు
సేయుట గావించె నీ యధర్మ
పరతయు లోభంబు బాల్యంబు మదమును
నిన్ను నింతకు దెచ్చె నీకతమున
నాకు బాంధవకులనాశంబు వాటిల్లె
ధృతరాష్ట్రికోడండ్రు తీవ్రశోక
కారి యయిన వైధవ్యంబు కారణముగ
నన్ను నిందింతు రనువచనములు మొదలు

గాఁగ బహువిలాపంబులఁ గరుణ మావ
హిల్ల దురపిల్లె నుల్లంబు దల్లడిల్ల. ౨౯౧

అనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు సంజయున కిట్లనియె. ౨౯౨

అనిలసుతుం డధర్మమున నమ్మెయిఁ గౌరవమేదినీశ్వరుం
దనయెదురన్ వధింపఁగ గదాసమరాఖిలధర్మవేది నాఁ
జనినహలాయుధుండు గని సంజయ యే మని పల్కె నంతవా
డనుజులకున్ మఱందులకు నట్టియెడ న్మొగమోడ నేర్చునే.

అనవుడు నాతఁ డిట్టు లను నమ్మనుజేంద్రున కప్డు రోహిణీ
తనయుఁడు కోపవేగమునఁ దామ్రముఖుం డయి లేచి బాహు లె
త్తి నృపతులార చూచితిరె తెల్లముగా బకవైరివిక్రమం
బున తెఱఁ గిట్టివాని మనభూములఁ గంటిమె యెన్నఁడేనియున్.

గదాయుద్ధంబున నాభికి దిగువ యగుశరీరభాగంబు నొప్పించుట ధర్మంబు గాదను శాస్త్రోక్తి వినమె వీఁడు విచ్చలవిడిఁ దెంపు సేసె నని పలుకునమ్మహాత్ముని మనంబున రోషానలంబు సముత్థితం బగుటయు నప్పుడు. ౨౯౫

నిజరథము మీఁది హలమును
భుజశిఖరమునం దమర్చి భూమి యద్రువ వా
యుజు దెసకు నడచె నుద్భట
గజరిపుచంక్రమణరేఖ గతియుం దోలయన్. ౨౯౬

శ్రీకృష్ణుఁడు బలరామునకుఁ గోపోపశమనంబు చేయుట.

దానికిం బవమానసూనుండు సోదరభుజబలనిజబలంబు లేక

ముఖత్వంబున నెప్పుడుం గలుగుమనోబలంబువలనం జలింప కుండె నట్టియెడ వేగంబ విన యావనతుం డగుచు నచ్యుతుం డద్దంబు సొచ్చి దీర్ఘవృత్తపీనంబు లగుబాహువుల హలాయుధుఁ బట్టి కైలాసశైలంబు గదిసినయంజన మహీధరంబుమాడ్కి నొప్పి యనూనస్వరంబున నతని కిట్లనియె. ౨౯౭

తనవృద్ధియు మిత్రునివ
ర్ధనమును దత్సఖసమృద్ధి ప్రబలుటయును శ
త్రునిదెస నిన్నియుఁ జెడుటయు
ననుషడ్విధములను దన్ను నతిశుభ మొందున్. ౨౯౮

ఏతత్ప్రకారంబు విపరీతం బగుట యొప్ప దట్లు గావున మిత్రునకుం గీడు వాటిల్లి నెడ నేర్పు గలుగునేని మైత్రివరుం డయిన పౌరుషశాలి యది శమింపం జేయు సత్యపరాక్రము లగుపాండవులు మనకుఁ బరమమిత్రులు విశేషించి మన మేనత్తకొడుకు లనీతిపరులచేతం బరిభవింపంబడినవారు గావున వీరల కభ్యుదయంబు గలిగించుట నీకుం గర్తవ్యంబు. ౨౯౯

ప్రతిన నెఱపుట నృపులకుఁ బరమధర్మ
మగుట మనమునఁ జర్చించు మనిలసుతుఁడు
గద సుయోధను తొడలు భగ్నములు సేయు
వాఁడు గా సభఁ బూనినవాఁడు గాఁడె. ౩౦౦

అట్లు గాక మైత్రేయమహామునిశాపంబున దుర్యోధనుతొడలు భీమసేనుగదాఘాతంబున భగ్నంబులు గాఁగలయవి వై

యుండె నిప్పు డట్లయ్యెం గావున దీని దోషంబు ద్రోపదు క్రో
ధం బుపసంహరింపుము కుంతీనందనులయభివృద్ధిమనకు సమృ
ద్ధిఁ జేయు ననిన నతనికి హలాయుధుం డి ట్లనియె. ౩౦౧

ఓపి ధర్మార్థకామంబు లొకటి నొకటి
నాశ మొందింప కుండంగ నడపవలయుఁ
గాక ధర్మంబు సెడ నర్థకామములను
గోరుపురుషుండు నిందకుఁ గుదురు గాఁడె. ౩౦౨

మునిశాపంబును బ్రతినయు
నని చెప్పితి గలుగుఁ గాక యవి విను ధర్మం
బున వానిఁ నెఱపక యి
ట్లనిలసుతుఁడు గలఁచె గాదె యన్నెఱి యెల్లన్. ౩౦౩

అన విని కృష్ణుఁ డిట్టు లను నాతనికిన్ నిను నిజగంబు ధ
ర్మనిరతమానసుండు మధురత్వనిరూఢుఁడు రోషదూరుఁ డం
చనిశము సంస్తుతించునుమహాత్మ యడంపుము క్రోధమీతఁడుం
దనదుప్రతిజ్ఞ కై రిపు గదాహతుఁ జేసె నధర్మ మే లగున్.

అదియును నిలిచి మార్కొన్నయప్పుడును నడచు నెడను గాదు పోడ వెగసి పైకుఱికినఁ దన్నుంగాంచికొనుటయుం బ్రతిన నెఱపుటయును గారణముగా దొరకొనిన నాభికి దిగువ గదా యని యుడిగి చావ వచ్చునే గద నూరుభంగంబుసేయుదు ననుభీమసేనుపూనికి పదుమూఁడువత్సరంబులేని వేఁచినయది యక్కులపాంసనుం డేల తలఁప కుండె మఱచెనేనిం జెడుఁ గాక మన కేమి కలియుగంబుచొరవ యాసన్నం బయ్యె

నివ్విధంబులు ధర్మంబులై చెల్లకుండునే యట్లుం గాక పుట్టినంతనుండియుం గపటంబున నపకారంబులు సేయుచున్నవీనిఁ గపటప్రకారంబునఁ బడవైచుట ధర్మహానియై తోఁపదు వీఁడు పాండవయాదవవంశవర్ధనుం డగుసుభద్రానందనుం దెగటార్చినతెఱం గెఱుంగమే యనిన నాబలదేవుండు బలుమొగంబుతో నిట్టిచెనఁటిగెలుపు గెలిచిన భీముండు వాఁగడు వడయుం గాక రణధర్మంబు దప్పక పెనంగినట్టిధర్మాత్ముండైనదుర్యోధనున కుత్తమలోకం బయ్యెడు ననుచు నతనికిం జెప్పి రథాధిరూఢుండై పాండవేయపాంచాలయదుప్రవరులు చిన్నంబోవ నిజపురంబున కరిగెఁ దదనంతరంబ వాసుదేవుండు ధర్మపుత్రు నాలోకించునెడ నతండు దీనాననంబుతోడ మానసంబు విషాదంబు నొంద నూరకున్న నారాయణుం డతని కిట్లనియె. ౩౦౫

బంధునాశకుండు పాపాత్ముఁ డీసుయో
ధనుఁడు వీని సమరధరణిఁ గూల్చి
శిరముదన్నె భీముఁ డరయంగ నది యధ
ర్మంబె నీకు నేల మఱుఁగఁ జెపుమ. ౩౦౬

తలఁ దన్నువాఁడ ననుప్రతిజ్ఞయుఁ గీచకారాతికిం గలదు గాదె యనిన విని కుంతీనందనుండు దేవకీనందనున కిట్లనియె.

కురుకులము పొలియుటకు మది
మెఱియుంగా నున్ననాకు నితఁ డీరాజ్య
శిర ముఱక తన్ని యిమ్మెయిఁ
బరిభవ మొందింప వగవు పాటిల కున్నే. ౩౦౭

ఇతఁడు వఱిచిన పాటులు హృదయకీలి
తంబు లై భీమసేనుండు తగవు మాలె
నేమి సేయంగవచ్చుఁ బోనిమ్ము పుణ్య
పాపచింత యిం కేటికిఁ బద్మనాభ. ౩౦౯

అనుటయు నట్లు కాక దీని నింత గొనియాడ నేల యని యతం డు భీమసేనపక్షపాతంబున నతనిచింత గీటునంబుచ్చి వివ్వ చ్చుండు నెఱయం బ్రియం బందని డెందంబుతోఁ గీడు మే లాడక యూర కుండె నవ్వారుతి మోదం బెసఁగ మోడ్పుఁ గేలు ఫాలతలంబున మోపికొనుచు నుత్ఫుల్లంబు లగులోచనం బుల నొప్పి నిజాగ్రజుం జేరంజని యి ట్లనియె· ౩౧౦

పరిభవకారి యైనకులపాంసనుఁ డాహవభూమిఁ గూలెఁ ద
త్పరమతి వైరముం బెనిచి పాపవినిశ్చయకారకత్వని
ష్ఠురు లగుదుస్ససేనుఁడును సూతసుతుండును సౌబలుండుఁ ద్రుం
గి రితనికంటె మున్ను మహికిం బతి వీవ భరింపు మున్నతిన్.
అనిన విని ధర్మతనయుం డతని కి ట్లనియె. ౩౧౨

హరితలఁపు గూడఁ గురుపతిఁ
బరిమార్చితి ప్రతినతోడఁ బగ దీర్చితి నీ
కరయంగ దైవబలవి
స్ఫురితభుజాబలము లింత చొప్పడి యున్నే. ౩౧౩

అని సంభావించె ననిన విని యాంబికేయుండు సంజయు నుద్దేశించి. ౩౧౪

అట్లు పడియున్నయక్కౌరవాధినాథుఁ
జూచి పాండుతనూజులు సోమకులును
నేమి సేసిరి నా కది యెఱుఁగఁ జెప్పు
మనుడు నతఁ డిట్టులనియె నమ్మనుజపతికి. ౩౧౫

దేవా యేమి సెప్పుదుఁ బాండవులును బాంచాలురుం దక్కటి భూపతులునుం గృష్ణసహితంబు గా నుబ్బునం బొంగి చీరలు వీచువారును విండులు విసరువారును గుణధ్వని సేయువారును శంఖంబు లొత్తువారును భేరీపణవాదులు మ్రోయించువారును బెలుచ నార్చువారును నయి పేర్చినం బృథివికి వ్రేఁగగున ట్లుండె నిత్తెఱంగునం జెలంగి మారుతి సూరెలం జేరి యిట్లనిరి.

గదనే ర్పెక్కుడు గల్గుదర్పమునుఁ డీకౌరవ్యరాజన్యుఁ డు
న్మదలీలం బయి నట్లు బిట్టుఱికిన న్వంచించి పో కిట్లు సే
యుదె నీవాటునఁ బెట్టొడల్ విఱిగి వీఁ డుర్విం బడెఁ మాకునొ
ప్పు దలిర్పం బులకాంకురంబు లెసఁగం బో విప్పుకుం జూడుమా.

పరులచేతఁ గాని పని యైనవృత్రవ
థంబుఁ బోనియరివధంబు నిర్వ
హించి యున్ననిన్ను నే మింద్రుఁ గొసియాఁడు
నమరులట్లు పొగడెదము సెలంగి. ౩౧౬

అవమానంబులు సేసిన
యవినీతుల దుస్ససేనుఁ డాదిగఁ గలవా
రి వధించి యుడుగు పగతుని
యవ్వుదల నిడి తింతవార లవనిం గలరే. ౩౧౭

అని మఱియు ననేకప్రకారంబులం బ్రశంసించిరి భీము చేసిన గదాసమరధర్మవిరోధంబు లోఁతి రాజులమనంబుల నుండునో యని శంకించి కృష్ణుం డెల్లరాజులుం గలయం గనుంగొని యి ట్లనియె 320

చక్కటి లేనియాలమునఁ జంపె ననఘ వల దీదురాత్మకుం
డక్కటికంబు లేక సతి నంతలు సేసి ననుం గృపారతిం
దక్కక తండ్రిపా లడిగె ధర్మజుఁ డన్నెఱి సేయఁ డమ్మ్యొ వీఁ
డుక్కివుఁ డిట్టిచావునకు యుక్తుఁ డగుం దలపోసి చూడఁగన్.

విదురాదులు సెప్పఁగ ను
న్మదుఁ డై యీఁడమ్యోఁ దగినమాత్రయు భూసం
పద వీఁడు పాండవుల కిది
యది యగునె బకారి ప్రతిన కర్గం బైనన్. 321

నేలఁ గూలి మ్రానువోలె ని ట్లున్నయి
ప్పాపకర్ము గుఱిచి పాడితెఱఁగు
తేటవడఁగ మాటలాట దా నేల మీ
రెక్కుఁ డరదముల మహీశులార. 323

అని యిట్లు పుండరీకాక్షుండు దన్ను నాక్షేపించుట యాక ర్ణించి కౌరవేశ్వరుండు గోపాయత్తచిత్తుం డై పిఱుందు మోవ లేచి చేతుల భూతలం బూఁది కొని బొమముడితోడి చూడ్కి యతనిపయిం బఱపె నవ్వా డపరభాగంబు విఱుగ వ్రేటు వడి యలిగి తలయెత్తి చూచుమహానాగంబుచందంబు దోఁచె నట్లు ప్రాణాంతకరణం బైన వేదనాభరంబు దలంపక

కూర్చుండి మున్నా కృష్ణుండు జిష్ణుతోడ సంభాషించుట యు నతం డూరుతలంబుఁ గరపుటంబున నప్పళించుటయు వెడవెడ గనుటం జేసి భీమువాటునం దొడలు విఱిగి పడినప్పు డప్పటిబుడిబుడిమాటలు నాసన్నయు దీనికిం గాకేమి యని యూహించి చేయునది లేక యవుడు గఱచుచున్న వాఁ డగుట నగ్గోపాలదేవుతో ని ట్లనియె. ౩_౨౪

తొడలు విఱిగిపడిన దుర్యోధనుఁడు కృష్ణు నాక్షేపించుట

కంసదాసునిపుత్ర కావున నీదురా
చారంబుఁ గృపయు లజ్జయును లేక
ప్రేలెదు నీవు సెప్పినఁ బార్థుచేసిన
సన్న కైకొని గదాసంగరంబు
పాడిదొఱఁగి యిప్పాపకర్ముఁడు వైచెఁ
గాక చక్కటితోడికయ్య మైన
లీల మిమ్మందఱ నేలపాలుగఁ జేయ
నే శిఖండి గడంగి యేసె ననఁగ
నర్జునుఁడు శాంతనవుఁ గూల్చునట్లు చేసి
తత్ప్రగురుచావునకుఁ బాండవాగ్రజన్ము
బొంకుమని పంచి తరదంబు వుడమిఁ గ్రుంగఁ
గర్ణుఁ జంపించితే మనఁ గలదు నిన్ను.

భూరిశ్రవుఁ డొక్కనితోఁ
బోరఁగ నేయించి తట్లు పొడిచీఁకటి నం

హాహారహితు సైంధవుని నరు
బారిపఱిచి తిట్టినీకుఁ బల్కులు పనునే. ౩౨౬

నను భీష్మ గురుని సూతసు
తుని భూరిశ్రవు జయద్రథుం జక్కటి ద
ప్పనియుఁ గోల్పుచ్చఁగ వ
చ్చునె నీకుం గపటశూర సుచరితదూరా. ౩౨౭

అనిన విని యచ్చ్యుతుం డతని నవలోకించి నీవు భీముని బాలునిఁ బాములం గఱపించియు విషం బిడియు నీటం ద్రోచియుం బలుమాఱుం జంపఁ దెగితివి కొంతియుఁ గొడుకు లేవురును నిద్రించుసమయంబున జతుగృహంబు దహించితివి ధర్మోత్తరచిత్తుం డగునజాతశత్రుసంపదలఁ గపటద్యూతంబున నపహరించి తంతఁ దనివిం బోక యాజ్ఞసేని నేకవస్త్ర రజస్వలం గొలువు లోపల భంగపెట్టి తాఁప్రొద్ద నిన్ను నిట్టి దురవస్థకుఁ దేరం దగి యుండ నట్లు పోయి సమయంబు నడపి నీచేసినసకలదుష్కృతంబులు సహించిన యిప్పాండవాగ్రజుండు వనుప నేను బుడమిపా లడుగ వచ్చిన నీ నేరవైతి నీనేరమి ని క్కైతి భవదీయం బగులోభంబునం బాపనిశ్చయంబున మదంబున శాంతచిత్తు లగుశాంతనవద్రోణులకుం బ్రాణహాని వాటిల్లె వినుము ద్రుపదుని తపోయజ్ఞపరిభావంబుల నదియ పనిగా జనియించినశిఖండి ధృష్టద్యుమ్ను లాభీష్మగురులమరణంబులకుం గారణంబులు గాక తక్కుదురే పెక్కండ్రితోడం బోరి డస్సినసాత్యకిం

జంపువాఁ డైనభూరిశ్రవుం జంప కుండు మే యనేకప్రౌఢ
యోధు లొక్కరుని బాలు సౌభద్రుం బొదివి చంపినం
బూనినప్పు డఖిలోపాయంబుల నెఱపక పుణ్యాత్మ యైన
పాంచాలి నరణ్యంబునం బరిభవించినపాపాత్ముని సైంధవుని
బ్రదికి పో విడిచి యర్జునుం డగ్నిం బ్రవేశించునే యిన్నీతి
పరుల చరిత్రంబులు నిర్మలంబులు ఘోషయాత్ర నిన్ను గం
ధర్వులు పట్టుకొని పోవునప్పుడు నీవా రెల్లం బాఱిన నర్జు
నుండు నిన్ను విడిపించుట యెఱుంగవే గాంగేయకుంభజకర్ణా
శ్వత్థామకృపు లుద్దామ సమగ్రసైన్యంబులతోడ నడువ నీవు
విరటునిగోవులం బట్టికొని పోవుచోట మీ రందఱుఁ దన
సమ్మోహనాస్త్రంబున మూర్ఛితు లైన సమయంబున
నర్జునుండు నిన్నుం గాచుట యెఱుంగ రాదె నీ వాపాదించిన
పాపంబుల కెల్ల మూలం బైనకర్ణునరదంబు ధరణిం గ్రుంగినఁ
గవ్వడి వాని నేయ కేల కాచికొని యుండు నుండె నేనియు
భూసురశాపంబున నష్టైనరథంబునకు నిష్కృతి గలుగునే

కావున నన్నియు సమయించుట సముచితంబు యుధిష్ఠిరుండు
శల్యుం దెగటార్చినతెఱం గొప్పు నొప్పదని యుగ్గడింపక మేలు
సేసితి పాండునందనులు పుట్టినంతనుండి నేఁడు దుదిగా నీయెడ
ధర్మవిరోధం బాచరింపరు కురుకులంబునకు గుద్దలి గొని దు
ర్ద్యూతంబు నీవ తొడరితి దాన నింతలు పుట్టెఁ బవనతనయుండు
వట్టినప్రతిన యెఱుంగవె గద నూరుభంగంబు సేయుదు నని
పలికి పిడికిటం బొడుచునే యవి యెల్లను వృథాజల్పంబు లూర
కుండు మనుటయు సజ్జననాథుండు జనార్దనున కిట్లనియె.

చదివితి నెల్లవేదములు జన్నము లొప్పఁగఁ జేసితిన్ రమా
స్పదమగువృత్తిఁ బొల్చి నరపాలకు లెల్లను గొల్వఁ గంటి దు
ర్మదరిపుగాఢగర్వపరిమర్దనకేళి యొనర్చితిం దగం
దుది నని మిత్రబాంధవులతోఁ ద్రిదివంబున కేఁగు టొప్పదే.

నీకుం జూడ నెట్టివాఁడ నైనను నా కేమి మీ రింకఁ బశ్చాత్తాపదుఃఖితు లగుచు నుందురు గాక యనియె నప్పు డతనిపైఁ బుష్పవర్షంబులు గురిసె దేవదుందుభులు మొరసె దిశలు దెలివొందె మృదుసమీరణంబు సుగంధి యై వీతెంచె నంతయు ననుసంధించి యక్కౌంతేయులు దారు ధర్మంబు దొఱంగి గాంగేయ ద్రోణకర్ణశల్యదుర్యోధనాదుల వధించుట యత్తఱిం గ్రొత్త యై తోఁచినఁ జిత్తంబుల వగయు లజ్జయు మిగులం బొడమి మొగంబులఁ దోఁప విన్ననై యున్నం జూచి వెన్నుండు తత్సమీపంబునకుం జని వారలతో నిట్లనియె. 330

గాంగేయగురుకర్ణకౌరవపతులఁ జ
క్కటి యనిఁ బరిమార్పఁ గాన మైతి
మని మీరు వగవకుఁ డద్దొర లుగ్రాస్త్ర
వేదులు ప్రస్ఫుటవిక్రమమున
నడరి వారల గెల్చు టరిది గావున నేను
బహువిధోపాయముల్ పన్ని యిట్లు
దీర్చితిఁ గాక యత్తీవ్రపరాక్రము
లలఁతులఁ బోదురే యట్లుఁ గాక
వారి విధి యివ్విధమునఁ జావంగఁ జేసె
దైవఘటనలు దప్పింప మీవశంబె

సురలు దనుజుల గెల్చినచొప్పు లిట్లు
సంతసపుసముయంబున వంత లేల. ౩౩౧

పాండవులు కృష్ణసాత్యకులతోఁ గౌరవశిబిరంబునకుం బోవుట

కృతకృత్యుల మైతిమి పొద్దునుం జాల వ్రాలె సేనయు సైనిక వరులును విశ్రమింప వలయుఁ బోదము లెం డనినఁ బాండవులు దెలివొందఁ బాంచాలురునుం దక్కినభూపాలురునుం బ్రమోదంబు నొంది రప్పుడు కృష్ణుండు పాంచజన్యంబు పూరించిన నర్జునుండు దేవదత్తంబును యుధిష్ఠిరుం డనంతవిజయంబును భీమసేనుండు పౌండ్రంబును నకులసహదేవులు సుఘోషమణిపుష్పకంబులును బూరించిరి సకలరథికోత్తములును దమతమశంఖంబు లొత్తిరి భేరీపణవాది తూర్యంబులు మ్రోసె నాసముత్థితనినాదంబులు నింగి నిండె నిఖిలజనంబులుం బాండవేయులం బొగడునులివు దిక్కుల దీటుకొనియె ని ట్లుబ్బునం జెలంగుచు వార లందఱు నచ్చోటు గదలిరి కౌంతేయులుఁ గౌరవశిబిరంబునకుం జనిన సాత్యకి యనుగమనంబు సేసె ధృష్టద్యుమ్నప్రముఖు లైనద్రుపదజ్ఞాతులును ద్రౌపదేయులునుం దక్కినధరణీశులును దమవిడిదలలం గాని పిశ్రమంబునకు వెరవు గా దని తలంచి తా రందుఁ బోయి నాఁటిరాత్రి నిలిచి రేపకడ గరిపురప్రయాణంబున కొడువం జను దెంచువారు గా విన్నవించి ధర్మతనయు ననుమతి వడసి సైన్యసమేతంబుగాఁ బోయి రట్లు వార లటు వోవ నప్పాండునందనులు నని సంగీతప్రవర్తకసంఘంబులు విరిసి చనిన రిత్త యై యున్నరంగస్థలంబుచందంబునం బాడరి యున్న

యాశిబిరంబుఁ బ్రవేశించి నీనందనునగరు సొచ్చిన నచ్చట
నున్న పరిచారకులును దత్స్వహావాసులును మణికనకాదివస్తు
సంచయాధ్యక్షులును నయ్యుధిష్ఠిరుం గాంచి యాదరణంబు
వడసి రక్కుంతీనందనులు రథంబులు డిగ్గునవసరంబున వాసుదే
వుండు వాసవి నాలోకించి. ౩౩౨

కవదొనలును గాండీవము
నవల నిడం బనువు ముందర రదము డిగ్గు మే
న విదప డిగియెద శుభకర
మవు నివ్విధ మట్లు సేయు మనుడు నతండున్. ౩౩౩

ధనువు తూణీరయుగళంబుఁ గొనుచు రథము
డిగుడు శౌరి పగ్గంబుల నొగల ముడిచి
డిగియెఁ గేతనకపియు భూతగణయుతము
గాఁ దొలంగె నత్తేరు తత్క్షణమ మండె. ౩౩౪

అగ్నిదత్తం బైన యర్జునురథంబు గాలిపోవుట

తురగంబులతోఁ గూడఁగ
నరదము సకలంబు నుజ్జ్వలానలశిఖలం
జురచురఁ బోవునఁ గని య
న్నరుఁ డచ్చెరువంది కృష్ణునకు నభిముఖుఁ డై. ౩౩౫

వినయంబుతోడ మోడ్పుఁగేలు ఫాలతలంబునఁ గదియించి
వినతుం డై దేవా యిట్టియాశ్చర్యంబుం గలదె యీరథంబు
దగ్ధం బగుటకుఁ గారణం బేమి నాకు వినం దగునేని యాన తి
మ్మనిన మురారాతి కి ట్లనియె. ౩౩౬

గురుకర్ణులయస్త్రాగ్నుల
నెరిసినయది మున్న దీని నిటు గా కుండం
భరపడి రక్షించితి సం
గరము దెగినఁ దొలఁగి యిపుడు గాల విడిచితీ. 33౭

అని చెప్పి యప్పు డద్భుతరసమగ్నులగు చున్నతక్కటిపాండవుల గనుంగొని యలరుమొగంబున నలంతినవ్వు కాంతి దళుకొత్తఁ గౌంతేయాగ్రజుం గౌఁగిలించికొని యే నుపప్లావ్యంబునకు వచ్చి నిన్నుఁ గనిన నీవు నాకు మధుపర్కం బిచ్చి వివ్వచ్చుఁ జూపి వీఁడు నీకు రక్షణీయుండు సుమీ యని యప్పగించి తేనును నియ్యకొంటి నట్ల నాసఖుండును సురక్షితుం డై వీరక్షయకరం బగు మహాసంగరంబు భవద్భ్రమనకులసహదేవసహితంబుగ నిస్తరించి జయంబు గైకొనియె నిట మీఁదం జేయ వలయుకార్యంబులు నడపు మనవుడు నతం డచ్యుతున కిట్లనియె. 33౮

ద్రోణకర్ణ దివ్యాస్త్రముల్ కూరభంగిఁ
గవియునప్పుడు మము నీవు గావకున్న
బ్రదుకు టెంతద వ్యధికశుభంబులకు భ
వత్ప్రసాదంబు గని కాదె వాసుదేవ. 33౯

అని వెండియు. 3౪౦

మునిపతి కృష్ణద్వైపా
యనుఁడు ప్రబోధించె నన్న నచ్యుతుఁ జేది

కృష్ణు నుండు నెమ్మి నాది
కృష్ణునకు జయము గల్గు నని యకుంఠితకరుణన్. ౩౬౧

అనుటయు మాధవుం డమ్మనుజేంద్రున కి ట్లనియె. ౩౪౨

మనకుం గౌరవులకుఁ బదు
నెనిమిది యక్షౌహిణులు మహీశ్వర కల వ
ప్పెనుమొన లన్నిటిలో న
ర్జునునకుఁ బాటి యని యొక్కరునిఁ బేర్కొనుమా. ౩౪౩

ఈశ్వరుఁడు క్రీడి కస్త్రంబు లిచ్చుచోట
మత్సముండవు గమ్మని వత్సలత్వ
గౌరవంబునఁ బల్కె నిక్కముగ నంత
వాఁడు గాఁడె నీతమ్ముఁడు వసుమతీశ. ౩౪౪

కరుణ జనించి శాత్రవుల గాండివి సంపఁగ నొల్లఁ డయ్యె నేఁ
బరువడిఁ దెల్పి యైక్యపరిభావనిరూఢము గాఁగఁ జేసినం
దిరమయి పోరికిం గృతమతిన్ మఱి చొచ్చి సరిత్సుతాదులన్
వెరవున గీ టడంచెఁ దనవిక్రమ మెందుఁ బ్రసిద్ధి కెక్కఁగన్.

అచ్చెరువు సంపుటకుఁ దన
యిచ్చఁ జొరక కేలి సలిపె నిన్నాళ్లును వి
వ్వచ్చుఁడు హిత మేఁ జెప్పినఁ
బొచ్చెము లే కంతరంగమున నిల్పెఁ దగన్. ౩౪౬

ఏ నుపదేశించితి ననఁ
గా నొకపెం పెంచినాఁడు గాని తలంపన్

మానవనాథ సురేశ్వర
సూనుఁడు నాయట్టివాఁడ చు మ్మెపనికిన్. ౩౮౭

నిమిషార్ధంబునఁ ద్రైలో
క్యమును సురాసురయుతంబు గా నోర్చుం గో
పము పొడమినఁ గవ్వడి క
య్యమునం గురుబలము గెలుచు టరుదే తలఁపన్. ౩౮౮

అని పలికె నిట్లు సల్లాపసౌఖ్యం బనుభవించి వాహనమోచనం బాచరించిరి తదనంతరంబ కౌంతేయులు గమనీయాభరణంబులుం గనకరాసులును రత్నసంచయంబులు మొదలుగా మహనీయవస్తువిస్తారంబునం బ్రస్తుతిపాత్రంబైన నీపుత్రుభాండాగారంబుఁ జేకొని నాఁడు పొలిగలనికిం బోవక యున్నరథరథ్యమాతంగతురంగంబులం జూచికొని దాసదాసీకుబ్జవామనగణంబులం గైకొని యధికప్రమదసమదచేష్టితంబుల నుల్లసిల్లిరి కొండొకసేపునకు శౌరి వారలతో నిట్లనియె. ౩౮౯

వీడు పాడు గాన విశ్రాంతి కియ్యెడ
మనము మసలవద్దు మంగళార్థ
ముగ శుచిప్రదేశమున కేఁగి యచ్చోట
నుచితవర్తనముల నుండవలయు. ౩౯౦

అని చెప్పి పాండునృపనం
దనులం దనతమ్మునిన్ ముదం బెసఁగఁగఁ దో
డ్కొని పోయెను వసుదేవుని
తనయుఁడు శిబిరంబు వెడలి ధరణీనాథా. ౩౯౧

ఇట్లు వోవునప్పుడు శౌరిసారథి యైనదారుకుండు మున్నెప్పు
డును విడిదలం దమ తేరు నశ్వంబులనుం బరికించి యుండెడు
వాఁడు బోయలు నీకొడుకు మడువున డాఁగినయునికిఁ
జెప్పిన నయ్యెడకు వచ్చు కౌంతేయులతో వీడెల్ల నొక్క
తలగా వెడలి వేడుకఁ జూడం జనుదేరఁ దాను నయ్యరదం
బున శైబ్యసుగ్రీవ మేఘపుష్పవలాహకంబులం బూన్చికొని
వచ్చుటం జేసి తానప్పుడు కౌరవశిబిరంబునకుఁ దోడన
యరుగుదెంచెం గావున నాదవి సుకల్పితస్యందనుం డై య
ద్దామోదరుదృష్టిపథంబు నిల్చె ధర్మనందనుండును దమ్ములును
సాత్యకియును సముచితవాహనంబులు దెప్పించుకొని యా
రోహణంబు సేయ నన్నారాయణుండు నిజరథారూఢుం డై
యత్తెఱంగునం బోయి. ౩౫౨

ఓఘవతి యనఁ బరఁగినయొక్క పుణ్య
తటిని చేరువఁ గల్గిన దానితీర
భూమియం దర్హమగుతలమున వసించి
రమ్మహాత్ములు చిత్తంబు లలర నధిప. ౩౫౩

అని యిట్లు సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునకుఁ బాండవులవిజయం
బు తెఱంగుఁ జెప్పెనని వైశంపాయనుండు. ౩౫౪

జనమేజయునకు నిట్లను
వినుమప్పుడు ధర్మసుతుఁడు విష్ణునివదనం
బునఁ జూడ్కి నిలిపి కరిపుర
మునకుం బోవలయు నీకుఁ బురుషార్థనిధీ. ౩౫౫

అని ప్రార్థించె ననుటయు నమ్మనుజపతి యమ్మహీసురవరున
కిట్లనియె. ౩౫౬

అని ధృతరాష్ట్రనందనుల నందఱ గీటడఁగించి వేఁడి యా
యనకడ కచ్యుతుం బనువునంతటికార్యవిశేష మేమి గ
ల్గెనొ మునినాథ యానృపతికిన్ మది నాకు వినంగ వేడ్క వు
ట్టినయది యత్తెఱంగు ప్రకటింపు పరిస్ఫుటవాక్యసంపదన్.

అనవుడు నాసంయమి యి ట్లనియె. ౩౫౭

కౌరవముఖ్యు ధర్మగతి గాని తెఱంగునఁ గ్రీడి పంపఁగా
మారుతి గూల్చె న ట్లగుట మాన్యచరిత్రుఁడు ధర్మసూతి గాం
ధారి శపించు దీని విని తమ్మని యాత్మఁ దలంచి యిమ్మెయిం
గూరినభీతి నవ్వనితకుం దగుభంగి శమం బొనర్పఁగన్. ౩౫౮

శ్రీకృష్ణుఁడు గాంధారి నూఱడింపఁ గరిపురంబునకుఁ బోవుట

పనిచెం గాని 'ధృతరాష్ట్రు నుద్దేశించి కా దట యచ్యుతుం
డరిగి యప్పటి కుచితం బగువిధంబునఁ గార్యంబు నడపె నా
కర్ణింపు మట్లు దన్నుఁ బ్రార్థించిన నప్పురుషోత్తముండు పని
తెఱం గడిగి పాండవాగ్రజుండు సెప్ప విని రథారూఢుండై
యతిరయంబునఁ గరినగరంబున కరిగి మొగసాల నిలిచి
యాంబికేయునకుఁ దనరాక యెఱిఁగించి పుచ్చి తగం జొచ్చి
యంతకమున్న గాంధారీద్వితీయుండై కొడుకులదెస వగలం
బొగులు చున్నయమ్మహీకాంతునివలని కారుణ్యంబున నతని
కడకుం జనుదెంచి యున్న కృష్ణద్వైపాయనమహామునిం గని

వినయసంభ్రమంబులు దలకొనఁ దత్పాదంబునకుఁ బ్రణ
మిల్లి యక్కురురాజునకు గాంధారరాజనందనకు నమస్కరించి
కులపతిసన్నిధి యగుట నిలాతలంబునంగూర్చున్న యజ్ఞనాథు
సమీపంబున నాసీనుం డై. ౩౬౦

అన్న రేంద్రుపాణి యల్లన తనకరా
బ్జమునఁ గీలుగొల్పి బహుళబాష్ప
కలితవదనుఁ డగుచు గళమున నెలుఁగురి
యాడ వగచి యమ్మరాంతకుండు. ౩౬౧

తత్ప్రదేశంబున నున్నకనకకలశజలంబుల ముఖప్రక్షాళనంబు
సేసి యెలుంగు నూలుకొనం జేసి యిట్లనియె. ౩౬౨

అకట కులం బకారణమ యంతయు నాశము నొందె నిట్టిదా
నికిఁ జొర నొల్ల రైరి మహనీయచరిత్రులు నాఁడు పాండవు
ల్సకలము నీ వెఱుంగుదు చలంబును నీసును దక్కి నన్ను సం
ధికి నిట రా నొనర్చుట మదిం దలపోయు మ దెట్టిశాంతి యో.

అని యంత నిలువక. ౩౬౩

గెలువరె జూదము లెందును
గలదే తలఁ బట్టి పుణ్యకాంతఁ గొలువులో
పలి కీడ్చి తెచ్చి వలువల
నొలుచుట యే మనఁగ వచ్చు నుర్వీనాథా. ౩౬౪

దానికి నొచ్చినమనముల
తో నడవికిఁ బోయి బహుళదుఃఖంబుల న

ట్లూని విరాటుపురిం బడఁ
గానియిడుమవడియు వారు గనలర కంటే. ౩౬౬

ఏవుర కుండ నొక్కొకటి యిమ్మని యూళులు వేఁడి కాన రై
చేవల దన్న నీకొడుకు లెమ్మెయి మానర లోభగర్వముల్
నీవును నట్ల కాక మహనీయమతుల్ విదురాదిబాంధవుల్
వేవురు సెప్పరే యధిప వింటె తగం బలు కొక్కఁ డేనియున్.

కాలోపహతమనస్కుఁడు
మేలు తెరువు వట్టు నెట్లు మెయికొని యది యిం
కేల తలపోయ నుదుపం
జాలుదురే నరులు దైవసంపాదితముల్. ౬౩౮

అని వెండియు నిట్లనియె బాండవులు గల్మషాయత్తచిత్తులు గామియు మీరు నెట్టి లేమియు విచారింపు మేను మొక్కి వేఁడికొనియెద వారలదెసఁ గోపంబులేకుండ వలయు నట్లుం గాక నీకును గాంధారికిని వలయుపరలోకక్రియాకలాపంబులు వారియందు నిలిచెం గావున వారికి శుభంబు గోరుట లెస్స మీ చిత్తంబు నొప్పించితి నని యొప్పాట దురపిల్లెడునో ధర్మజు తెఱం గెఱింగెదు గాక యని పల్కి గాంధారరాజనందన నుద్దేశించి. ౩౬౯

నీ కెన వచ్చు రాజరమణీ ధర నెందును గంటె మే నృపా
నీకము వించు నుండ సుతునిం దగుపల్కుల నంత యొత్తుదే
నా కది సిక్కెఁ జిత్తమున నాఁటిపిఁయుం బగుచుండునిప్పుడుఁ
లోకవిరుద్ధవృత్తిచపలుం డతఁ డిమ్మెఱుఁగండ యేమియున్.

నీమాటకు దుర్యోధనుఁ
డామెయిఁ దాఁ ద్రుళ్లి పడక యవ్వుఁ గా కని నాఁ
డే మేనిఁ గొంత యక్కట
భూమియొసఁగ నేని యింత పుట్టదు సుమ్మీ. ౩౨౧

కీడు పుట్టు నని నీవు సెప్పితి చెప్పినమాటయుఁ దలకూడెఁ బాండవులవలనం దప్పు లే దని యెఱుంగుదు గాదె వారల కలుగ కుండునది నీవలిగి చూచినం ద్రిలోకంబులు భస్మీభూతంబు లగునట్టి తపఃప్రభావంబునం బ్రసిద్ధవు గావున నిన్నుం బ్రార్థించెద నని పల్కిన నద్దేవి యది యంతయు నీ చెప్పినయట్టిద యని వెండియు.

విపులవిషాదతాపమున వేదన నొందుసుదీయుబుద్ధి కుం
దపగత మయ్యె నీదువచనామృతసేచనఁ జేసి యిట్టిచో
నపరిమితప్రభావ విను మంధుఁడు దీనుఁడు వృద్ధు నైన యీ
నృపునరయంగఁ బాండవులునీవును యుక్తులుఁ గారె యెమ్మెయిన్.

అని పయిచిరచెఱంగు మొగంబున నదిమికొని యేడ్చినఁ గృష్ణుండు వివిధవాక్యంబుల నద్దేవిం దేర్చి ధృతరాష్ట్రునకు మనస్తాపోపశమనంబుగాఁ బలికె నట్టియెడ నశ్వత్థామయుత్సాహం బమ్మహాత్మునకు హృదయగోచరం బగుటయు దిగ్గన లేచి పారాశర్యుచరణంబులకు వినతుం డై యవ్విభునకుం బ్రణమిల్లి యతనితో నిట్లనియె. ౩౨౨

గురుసుతుఁడు పాండవులకుం
గర మల్గును వారిఁ బొదువఁ గా నతఁ డీపా్రి

ద్గురవడిఁ గదియును బోనొద
సురపిల్లకుమయ్య మది విధూతకళంకా. ౩౭౪

అన విని రాజు దేవులు మురారికి ని ట్లని రెంతయున్ రయం
బునఁ జనుమయ్య పాండునృపపుత్రుల నెమ్మెయి నైనఁ గాచి కో ల్
వినుతి గదయ్య నీకు నిను వేయివిధంబుల నాశ్రయించు పె
ల్లను ఫలమొందఁ జేయఁగఁ దలంచుట పెంపుసుమయ్య కేశవా.

శ్రీకృష్ణుండు కరిపురంబుననుండి పాండవులయొద్దకు వచ్చుట

పొమ్మ పునర్దర్శన మయ్యెడు మని వీడ్కొల్పిన వాసుదేవుం
డు వెడలెం దదనంతరంబ వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు వారలతో
మీకు శోకోపశమనంబుగ నిప్పుడు శౌరి సెప్పినవచనంబు
లాదరణీయంబులు సుండీ యని యుపదేశించి వెండియు వల
యువాక్యంబుల వారికి నాశ్వాసంబు గావించి యంతర్ధానంబు
సేసి నిత్తైఱంగు గోవిందుండు కృతకృత్యుం డై వెలువడి
యరదం బెక్కి యతిత్వరితగతి నోఘవతీతీరంబున కరిగి
పాండవులం గని తాను ధృతరాష్ట్రసన్నిధి గాంధారిం గను
టయు వారలకు దుర్యోధనుండు దెగియెనని నెట్టనం జెప్పక
పెరసుంబల్కులుగా నయ్యాంబికేయుని యుపేక్షనుం గొడు
కుల కీడునం దత్కాలంబునకు సంక్షయంబు వాటిల్లుట
యుగ్గడించుటయు నాసందునఁ బాండవులవలనఁ బాపంబు
లేమి దెల్పుటయును నారాజును దేవులును వారిం గోపింప
కుండం బ్రార్థించుటయు నుపచారవచనంబులచందంబున
వార లావృద్ధులకు నిస్తారకు లని పలుకుటయు విశేషించి

గాంధారికి నుచితభాషణంబుల నత్యంతోపశాంతి గలిగించుటయు నప్పలుకు లన్నింటను దుదినయ్యిరువురు దనచేసి నది సామాన్యంబున ననుష్ఠించిన యాపత్సమయసమాగమంబుగాఁ గొనినమాత్రయ కాని యొం డెఱుంగక యునికియు నగ్గాంధారరాజనందన దనకు మగని నప్పగించుటయు నెఱింగించి యంతక మున్న వచ్చి యావిచిత్రవీర్యపుత్రుకడం బారాశర్యుం డున్నవాఁ డమ్మహాత్ముం డే నిట వచ్చిన పిదప నాదంపతులకు నాయొనర్చినయుపదేశంబు దృఢం బగునట్టిమాట లాడ నోపు ననియు నతని యునికి యట్లు గాఁ దనపోయినపని సఫలం బగుటయుఁ బాండునందనులకుం దెలియఁ జెప్పెనని వైశంపాయనుండు జనమేజయునకి ట్లనియె. 328

విను మోఘవతీతీరం
బునకెమ్మెయిఁ బాండురాజపుత్రులు ప్రీతిం
జనిన తెఱఁగు సంజయుచే
విని ధృతరాష్ట్రుండు శోకవిహ్వలుఁ డగుచున్. 329

అతని కి ట్లనియె.

తొడలు విఱిగి నేలఁబడియుండఁ దలదన్ని
నట్టిభీమసేనుఁ డగ్రజుండు
ననుజచయముఁ దాను నరిగిన పిమ్మట
నెట్టు లయ్యె నమ్మహీశ్వరుండు. 330

అని యడిగిన నమ్మానవపతికి నాసూతసూనుం డి ట్లను నేను

బొదలోనుండి యుధిష్ఠిరుండు యుద్ధసమయంబును నిశ్చయించిన నీకొడుకు పొలిగలనికి నడచునప్పుడు వెడలి పాండవపరిజనం బులం గలసి వారు నన్ను డాసినదృష్టిం గనుంగొన నక్కురు పతికిం బొడసూపక చని గదాధరణం బనుసంధించి యునికిం జేసి యక్కొంతేయు లరిగినయనంతరంబ యమ్మహీకాంతుని కడకుం బొగులుచుం బోయితిం బోయిన నతండు ధూళి పొది వినవదనంబుపై నెఱసిన నెంత్రుకలుః వాయుం ద్రోచికొని నా మొగంబుం జూచి ధర్మనందను నిందించుచు నవుడు గఱచి కన్నీరు గ్రమ్మ నిట్టూర్పు నిగిడించి. ౩౮౧

నేల నాలుగు సెఱంగులు నేలి భీష్మ
గురుకృపాదులపైఁ గార్యభరము నిల్పి
యున్నవానికిఁ దుది నిట్టు లుండవలసెఁ
గాలసంప్రాప్త మేరికిఁ గడప వచ్చు. ౩౮౨

ననుఁ బదునొకఁ డక్షౌహిణు
లనూనవిభవమునఁ గొల్వ నఖిలనృపులు వ౯
చినపని సేసి మెలఁగి ర
ట్లునికి గనినసీవ యిట్టులునికియుఁ గంటే. ౩౮౩

వాయునందనుఁడు గదాయుద్ధధర్మంబు
నుజ్జగించి నింద కోర్చి యిట్లు
సేసె నిత్తెఱంగు సెప్పుమీ సంజయ
మనకు నిపుడు గల్గు జనుల కెల్ల. ౩౮౪

అనిమిషవాహినీతనయు నస్త్రకళాగురు సోమదత్తిఁ గ

ర్జుని రణధర్మహీనతకు రోయక చంపిన భంగులుఁ బుపు
త్రనయుఁడు నేఁడు సేసిన విధంబును లోకులు పాండురాజనం
దనతతిఁ బ్రువ్వఁ దిట్టరె వృథావిజయంబిది యెంత యొప్పెడున్.

అనిలజుఁడుఁబోలెఁ గపటపు
టనువునఁ బగవారి నోర్చి హార్షంబునఁ దే
లునె తూలపోనిమగఁటిమి
దనకుఁ గలుగునట్టికీర్తితత్పరుఁ డెందున్. ౩౮౬

మఱియు నొకండు వింటె పవమానతనూజుని చెయ్దిఁ బెన్గొడల్
విఱిగి ధరిత్రిఁ బడ్డయెడ వేగమె వచ్చి శిరంబుఁ దన్నె నే
ర్తెఱ గలయప్డు శత్రు నవధీరితుఁ జేయుట యొప్పుఁ గాక యే
పఱినఁ బరాభవించిన జనావళి నవ్వదె నొవ్వదే మదిన్. ౩౮౭

మనరాజును దేవులు భం
డనముతగవు నేర్పరించుటకు నేర్తురు భీ
మునిచేసినయది సంజయ
వినిపింపుము వారలకు సవిస్తారముగన్. ౩౮౮

మఱియును. ౩౮౯

చెలులం జుట్టలఁ బ్రోచి యర్థిజనులన్ శ్రీమంతులన్ జేసి వి
ప్రుల భవ్యస్థితి మన్చి యాగములు పేరుం బెంపు శోభిల్ల ని
ట్లలపుం ద్యాగము దానముల్ నడపి నిష్ఠం బెక్కు సెల్లించి యు
జ్జ్వల తేజంబున నిద్ధభూతి భుజగర్వస్ఫూర్తిఁ బొల్పారితిన్. ౩౯౦

పగవారి నాశ్రయింపక
మగఁటిమియును బ్రాభవంబు మానము నెందుం

బొగడొంద నుల్లసిల్లితిఁ
దెగునంతకు లక్ష్మితోఁ బ్రదీప్తుఁడ నైతిన్. ౩౯౧

సమరము శమంతపంచక
సమీపమున ధర్మవృత్తిఁ జలుపఁగ నత్యు
త్తమలోకము సమకూఱెను
విమలాత్ముఁడ నైతి నొండు వేయును నేలా. ౩౯౨

ఎదిరి పెనఁగంగఁ జాలక నిదురవోవ
నొంచు తెఱఁగున విషము వెట్టించుపగిది
నింటఁ జిచ్చిడు చాడ్పున నిట్లు సేసి
పడయుదురుగాక రాజ్య మప్పాండుసుతులు. ౩౯౩

అని యంత నిలువక. ౩౯౪

పాపకర్ము లయినపాండుతనూజులు
సమరధర్మ మెడలి జయము గొనుట
గురుసుతునకుఁ గృపునకుం గృతవర్మకుఁ
దేటపఱుపు నాదుమాట గాఁగ. ౩౯౫

దేవవ్రతగురుకర్ణుల
దేవసములఁ బ్రాడిదొఱఁగి దెగటార్చుటయున్
నీవు దలఁపించి వారల
తోవెండియు నిట్టు లనుము దుర్జనదూరా. ౩౯౬

కపటధర్మకంచుకంబున వెలసిరి
గాని సత్యపురుషకారపరులు

గాదు పాండుసుతులు వారల నమ్మంగఁ
గాదు నేత గుండెకాయ యుడిన. ౩౯౭

ఇది నామాట గాఁ జెప్పు మని పలికె నప్పు డచ్చేరువ పల్లెలవారు దన్నుం జూడవచ్చిన నజ్జనంబులఁ గలయం గనుంగొని గాంగేయుండును గుంభసంభవుండును మొదలైన బంధుమిత్రులను లక్ష్మణుండు లోనుఁగాఁ గలకుమారులను బేరుకొని వారు మున్న సనుటం జెప్పి వారు సనినలోకంబ తనకుఁ బొటిల్లుట యుగ్గడించి తనదేవులును దుస్సలయు నాదిగాఁ గలయబలలు దాను లేనిపిమ్మటఁ బొందుదురవస్థలు వాకుచ్చి పనివిన విని వారలు గన్నీ రొలుక నుమ్మలికంబు గూరుసల్లంబులతోఁ జని రందుఁ గొంద అశ్వత్థామప్రముఖ రథికత్రియం బయ్యెడ మెలఁగుట యెఱింగి వారలకు రాజరాజువార్త సెప్పిన వారలు సత్వరంబున నచ్చటి కరుగుదెంచి యరదంబులు డిగ్గి. ౩౯౮

కృపకృతవర్మాశ్వత్థామలు దుర్యోధనుం జేరి విలపించుట

కడుబెట్టిదం బగుగాలిచేఁ గూలిన
మహనీయసాలభూరుహముపోల్కిఁ
బ్రబలకిరాతమార్గణములఁ ద్రెళ్ళిన
రాజితవన్యవారణముమాడ్కిఁ
గల్పాంతవాయుసఖస్ఫురణంబున
నివిరి పోయినమహార్ణవముకరణి

గాలపర్యయమునఁ దూలి మేదినిమీఁదఁ
బడినపూర్ణేందుబింబంబుపగిది
దుఃస్థుఁడై యుండియును నొవ్వఁ దొరుఁగ నున్న
యన్నరేశ్వరుఁ గనుఁగొని యడలు నెడల
తోడ మేనులు దూలఁగఁ దొట్రువడుచుఁ
జేరియాతనిచుట్టు నాసీను లైరి. ౩౯

ఆసీను లైనయెడ నగ్గురుసుతుండు. ౪౦

అక్కట యెప్డుఁ బల్వురు ధరాధిపతుల్ గొలువంగ నుండు నీ
వొక్కరుఁ డున్నవాఁడవు మహోన్నతపీఠ మలంకరించు నీ
చెక్కిలిఁ దాఁకి ధాత యిలఁ ద్రెళ్లెడునట్లుగఁ జేసె నీబలం
బెక్కడఁ బోయె సైన్యపతు లేలొకొ యిక్కడ రారు భూవరా

కడలుకొనఁ జుట్టుఁ బట్టెడుగొడుగు లెవ్వి
యెసక మెసఁగంగ నీవురు లేల పట్ట
రంగమున నాననంబున నవనిధూళి
గదిరె జలకమే లాడవు కౌరవేంద్ర. ౪౧

నై యున్నవారి నిట్టులు
సేయుండె యే నింక నేమి సేయుదు నధపా. ౪౦౪

అనివిలాపంబు సేసిన విని విభుండు
గన్నుఁగవ నశ్రు లురులంగఁ గరపుటములఁ
దుడిచికొనుచు డగ్గుత్తికదొడరు నెలుఁగు
నెట్టకేలకు నూల్కొల్పి యిట్టు లనియె. ౪౦౫

మనుజులకు నిట్టిచందము
మును ధాత సృజించినది ప్రమోదము ఖేదం
బును వచ్చును బర్యాయం
బున దీని నెఱుంగవలదె పురుషుం డనఘా. ౪౦౬

అని యారథికవరుల నాలోకించి ౪౦౭

పయిపయి నెంత లాపదలు వచ్చిన నైన
నుత్సాహ మెడలక యుద్ధ మరులు
నేడ్పడునట్లుగాఁ జేసెడిబంధులు
మిత్రులు సోదరుల్ పుత్రు లట్లు
...కేతంబుగా భండనంబునఁ ద్రుంగ
కడుబెట్టిదం బగుగా నిల్పుట యొప్పు నెట్లు
మహా మహిత ధైర్యంబును
ప్రబలకిరాతమార్గణములైన సధర్మవృత్తి
రాజితవన్యాశ్వత్రులకు
గల్పాంతవాయుసఖస్ఫురణాగ్నిగాపై
నివిరి పోయెచే నాజిఁ బడక
...లు నోదవె నాకు. ౪౦౮

వినుఁడు మహానుభావుఁ డగువిష్ణు నెఱింగి యెఱింగి యే మిముం
గొని వెఱ పేది కాదె పగకుం దలకొంటి జయంబు గోరి మీ
రును బలశౌర్యసంపదనురూపముగాఁ బొగ డొందుభంగులం
బెనఁగితి రేమి సేయుదురు బెట్టిదుఁ డై విధ తప్పఁ జూచినన్.

వగవ కుండుం డని యేఁ బొదలోనం బొంచి యున్నది మొదలుగ గదాయుద్ధంబుపాడి విడిచి వడముడి పుడమిఱేనిం బడవైచి తలదన్నుట తుదిగా నైనవృత్తాంతం బెల్ల నవ్వా డారథికనరులకుఁ దేటపడం బలికిన విని పాండవులదెసనీసును రోసంబు నెత్తి గురునందనుం డరుణాననుం డగుచు నవుడు గఱచి కఠినాక్షరకలితంబు గా నక్కౌరవేశ్వరున కిట్లనియె. ౪౧౦

పాండవు లట్లు మజ్జనకుఁ బాపవిధిం దెగఁ జూచినప్పుడుం
జండతరప్రకోపము నసహ్యపుశోకము నిట్లు చిత్త మొం
డొండఁ గలంపవేసిపుడ యొక్కఁడుఁ దక్కక యుండ వారి ను
ద్దండమదస్త్రవహ్నిఁ బరిదగ్ధులఁ జేయక యెట్లు లుండుదున్.

వినుము సత్యంబువల్కెద మనుజనాథ
యడరి యందఱఁ బాంచాలు రాది గాఁగఁ
గలుగుబాంధవమిత్రసంఘములతోడఁ
గూడ నేఁ డిదె కృష్ణుండు సూడఁ ద్రుంతు. ౪౧౨

వనువు మసిన హృష్టుం డై యజ్ఞసపతి గృపాచార్యుం గనుంగొని యొక్క కలశంబున జలంబు నించికొని రమ్మనుటయు నమ్మహీసురవరుండు దమ్ముం జూడ వచ్చి యచ్చట నున్నసమీపాశ్రమమునికుమారులం బ్రార్థించి యొక్క కలశంబు

దెప్పించి దానిం దోయపూర్ణంబుఁ గావించి తెచ్చిన. ౪౧౩

అతనికి నెమ్మి ని ట్లనియె నమ్మనుజేంద్రుఁడు నీవు వేగ మం
చితముగ ద్రోణపుత్రు నభిషిక్తునిఁ జేయుము ప్రీతి మచ్చమూ
పతియుఁగ భూసురుండు నృపుపంపునఁ గయ్యముఁ సేఁత లోకవి
శ్రుత మగు ధర్మ మ ట్లగుటఁ జూవె రొయనర్చెద నవ్విశేషమున్.

అనవుడు నతండు సంప్రీతుం డై యగ్గురునందనునకు సేనాధిప
త్యాభిషేకం బాచరించిన. ౪౧౪

ఆరథికోత్తముం డధికహర్షముఁ బొందుచు నమ్మహీశ్వరుక్
గారవ మొప్పఁ గుచ్చి యిఱిగౌఁగిటఁ జేర్చి యుదాత్తసింహనా
దారవ ముల్లసిల్లఁగఁ బ్రియంబు మెయిం గృపయాదవోత్తముల్
సేరి కెలంకులం జనఁగఁ జెచ్చెర నేఁగె నుదగ్రమూర్తియై.

ఇ ట్లశ్వత్థామకృపకృతవర్మలును మహాహాద్యోగంబున. ౪౧౫

అరినిరవశేషనిరసన
పరమానందప్రచరితపాండవపుత్రో
త్కర బాంధవనికరపరి
స్ఫురణాధ్యతదీయశిబిరమున కభిముఖు లై. ౪౧౬

చని రని యట్లు ధృతరాష్ట్రునకు సంజయుం డశ్వత్థామో
త్సాహంబు తెఱం గెఱింగించె నని వైశంపాయనుండు సె
ప్పిన విని జనమేజయుం డటమీఁదివృత్తాంతం బెఱింగింపుమని
యడుగుటయు. ౪౧౭

శ్రుతివాక్యార్థమయప్రభావమునిసంస్తుత్యానుభావా శచీ
పతిముఖ్యానిమిషాభివాద్య నిరసద్బాహ్యైకవేద్యా మహా

న్నతహేతుత్వవిరాజమానచరణా నమ్రాపదుత్తారణా
సతతోన్నిద్రవిధైకభక్తసులభా సంవిత్ప్రభావల్లభా.

సితనీలాదికవర్ణా
హితవైకృతదూరమాన సేజ్యాధారా
శతదళభవసత్యవతీ
సుతాదిబుధమతిలతాప్రసూనాకారా.

భరితవికసనాంతః పద్మనిశ్రేణికాసం
చరణపరిణతత్వశ్లాఘనీయక్రమోద్య
న్మరుదుపగమలీలామధ్యమానేందుబింబ
క్షరదమృతవికారోత్సారణానందరూపా.